

OKUMA KÜLTÜRÜ VE DÜŞÜNSEL DÖNÜŞÜM

46

MERVE
GÜLCEMAL
İLE SÖYLEŞİ

20

RAMAZAN İKLİMİNDE
YENİDEN DİRİLİŞ

42

KALABALIK YALNIZLIKTAKİ
"HEM-DERD" NEREDE?

60

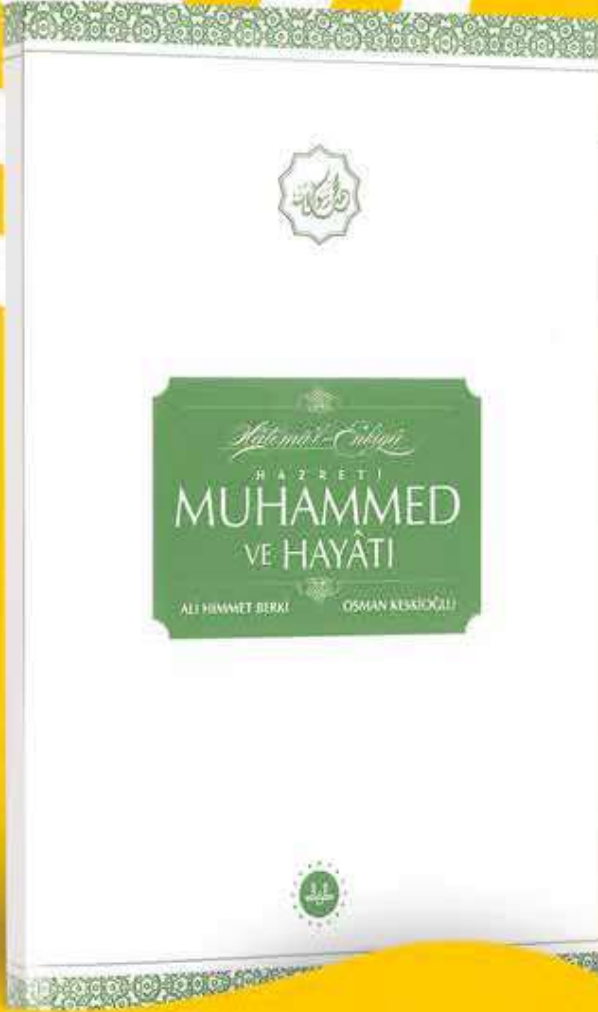
DİJİTAL DETOKS:
BAĞLANTIDAN KOPUP
KENDİNİ BULMAK

64

ZAMANLAR İÇİNDE
KÜTÜPHANE

YAYINLARIMIZ

Hız. Peygamber'in hayatı muhabbet, şefkat, fazilet, hulus ve samimiyet dolu bir hayattır. Yalnız kendi asrına değil asırlara ışık tutan Hız. Peygamber'in hayatını öğrenmek, her Müslüman'ın öncelikli arzusudur. O, beşeriyete Allah'ın emir ve yasaklarını belirten İslamiyeti tebliğ etmiş; Allah kullarına olan nimet ve ihsanını onunla tamamlamıştır. Şairin de dediği gibi; *"Her vasfı ki, imtiyazı haiz, Tarih O'nu vafederken acız."* Eserde Hız. Peygamber'in hayatı, edebî dil ve akıcı bir üslupla okuyucuya anlatılmaktadır. Bu kitapta; Hız. Peygamber'in doğumu, aile hayatı, peygamberliği, hicreti, savaşları, Müslümanlara bıraktığı insanlık mirası vb. bütün yönleriyle ele alınmaktadır.

www.yayinsatis.diyanet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

BİR ZİHİN İNŞASI: OKUMA KÜLTÜRÜ

Gülhiman HEKİMOĞLU

Okuma; kâinatın sessiz harflerini kalbin diliyle çözme, eşyanın ardındaki hakikate yönelme ve insan olmanın o bitimsiz anlam arayışını bir yörüngeye oturtma gayretidir. Dünyaya gözlerini yeni açmış bir bebeğin henüz hiçbir kavramla tanışmamış o ilk bakışı; okumanın en saf ve dikey hâlidir. İnsan, satırlara düşen mürekkebin ötesine geçmeye; hayatı, ölümü ve nihayet kendi içindeki derin boşlukları anlamlandırmaya yazgılıdır. Bu bağlamda okuma kültürü inşa etmek, basit bir entelektüel hobi olmanın ötesinde, kişiyi varoluşun derinliklerine taşıyan ve hakikatle buluşturan temel dayanaştır.

Modern zamanın bilgi yığınları arasında, okumanın bir “hikmet arayışı” olmaktan çıkartılıp mekanik bir işleme dönüştürülmesi günümüzün önemli krizlerinden biridir. İslam düşünce geleneğinde bilgi, eylemden ve ahlaktan bağımsız bir istif alanı olarak görülmez. Gerçek bir okuma kültürü; metinlerin zihne birikmesiyle değil hayata eşlik etmesiyle mümkündür. Zira okumak, zihni empati ve tefekkürle yeniden inşa eden; insanı bilgiden bilgeliliğe, veriden hakikate taşıyan bir düşünsel süreçtir.

Diyanet Aile Dergisi olarak bu ay, okumanın ve düşünsel dönüşümün imkânlarını merkeze alan zengin bir içerikle karşınızdayız: Emin Gürdamur, “Okuma Kültürü ve Düşünsel Dönüşüm” başlıklı yazısında modern okur tipinin yaşadığı kopuşa dikkat çekerek şu can alıcı tespiti yaptı: “Okuduklarımız bizi daha merhametli, daha adil, daha dikkatli kılmyorsa Batı merkezli bir cereyanın etkisi altında kalmışız demektir. İslam düşünce geleneğinde bilgi, ahlak üretmiyorsa nakıs kabul edilir.” Nuray Alper, kütüphaneleri “mana ambarı” olarak nitelendirdiği makalesinde, kütüphanelerin imhasını medeniyetin hafızasının yaralanması olarak betimledi ve kütüphanenin zamana açılan bir kapı olduğunu vurguladı. Çocukluk dönemindeki zihinsel inşayı, Psikolog Hümeysra Yabar ile ele aldık. Yabar, “Ebeveynlerini düzenli okurken gören çocuklar, okumayı yetişkinliğe ait doğal ve keyifli bir rutin olarak kodlar.” vurgusuyla bizlere yol gösterdi. Yazar Merve Gülcemal ile gerçekleştirdiğimiz söyleşide, çocuklara “Allah tarafından sunulmuş eşsiz hazineler” olarak bakmanın inceliklerini konuştuk. Dr. Murat Çinici, “Kalabalık Yalnızlıkta ‘Hem-derd’ Nerede?” yazısında dijital illüzyonları sorgularken yazar Naime Erkovan, “Sen Çağır” başlıklı denemesinde bir işi halis niyetle yapmanın ve o ilahi çağrıya (Oku!) kulak vermenin dönüştürücü gücünü hatırlattı.

Sizleri dergimizle baş başa bırakırken geride bıraktığımız Berat Kandili’nizi en içten dileklerimizle kutluyor, gölgesi üzerimize düşen mübarek Ramazan ayının İslam âleminde ve tüm dünyaya hayırlar getirmesini Cenab-ı Hak’tan niyaz ediyoruz.

İZ
D
K
A
T

İÇİNDEKİLER

10 SEN ÇAĞIR

Naime ERKOVAN

14 UZMANINA SORDUK

Esma TÜRKSEVEN

Kurgusal eserler, çocuğun bir hayat içinde yüzlerce farklı hayatla tanışma imkânı bulduğu zengin mecralardır. Çocuk, okuduğu metinlerde başkasının iç dünyasını anlamaya çalışırken kendi iç dünyasını da tanımaya başlar.

18 BİLGİYLE DÖNÜŞEN İNSANLIK

Dr. Kübra ÇİÇEKLİ

20 RAMAZAN İKLİMİNDE YENİDEN DİRİLİŞ

Mehmet AKKUŞ

22 Bİ' KAHVE?

Gülsüm KARAPINAR

24 YOLDA KALABİLMEK: SIRAT-I MÜSTAKİM VE İSTİKAMET

Esra KALPAKÇI

28 İNSAN PSİKOLOJİSİ: KIRILGAN VE GÜÇLÜ

Ayşenur BAYRAKTAR

32 YA ÖLÜM KAPIDAYSA

Turan DUMAN

36 GÖNÜLLER SULTANI HACI BAYRAM VELİ BİLMEK, BULMAK, OLMAK

Dr. Lamia LEVENT ABUL

40 ZAMAN YÖNETİMİ UYGULAMALARI:

AJANDADAN ALGORİTMAYA
Meryem KILIÇ

diyanet
aile
dergisi

ŞUBAT
2026

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Hamza BAYRAM

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Gülhiman HEKİMOĞLU

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Zeynel Abidin AKDUMAN

Editör
Mustafa BERK

Yayın Koordinatörleri
Esma TÜRKSEVEN
Şule TÜZÜN
Dudu ALKAN

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım
Arketip Ajans
www.arketipajans.com

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /dibailedergisi
Twitter: /diyanetailedergisi
Instagram: /diyanetailedergisi

04

OKUMA KÜLTÜRÜ VE DÜŞÜNSEL DÖNÜŞÜM

Emin GÜRDAMUR

64

ZAMANLAR İÇİNDE KÜTÜPHANE

Nuray ALPER

56

BOĞAZ'IN SESSİZ TANIKLARI: İSTANBUL'UN KASIRLARI

Sümeyra YAMAN

42 KALABALIK YALNIZLIKTAKİ "HEM-DERD" NEREDE?

Dr. Murat ÇİNİCİ

46 MERVE GÜLCEMAL İLE SÖYLEŞİ

Mahir KILINÇ

Bir ebeveyn, evladını yetiştirirken ebeveynlik üzerine kitaplar okuduğu gibi bir yandan da kendisini yeniden inşa etme üzerine okumalı. Yani inancını güçlendirmeli, ibadetlerinden lezzet almak için çaba sarf etmeli. Elbette yazılan kitaplar çocuklara dinini sevgiyle öğretmek için çok kıymetli fakat çocuklar, ebeveynin ne okuduğundan ziyade ne yaşadığına bakıyorlar.

50 NEYE HAYAT DENİR?

Şerife DOĞAN

54 SAHİLİ AŞAN DALGA

Hatice YILDIRIM NAÇ

60 DİJİTAL DETOKS: BAĞLANTIDAN KOPUP KENDİNİ BULMAK

Ahmet Melih KARAUĞUZ

68 DAVETE ADANAN BİR ÖMÜR: İBRAHİM TAŞDEMİR

Ahmet Mahmut ŞEN

70 ÇEVRE AHLAKI VE KOMŞULUK İLİŞKİLERİ

Dr. Kâmil YAŞAROĞLU

72 TÜRKİSTAN'IN İLK MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETİ KARAHANLILAR

Dr. Mehmet Fatih BECERİK

76 ŞİFA BİR "TOHUM"DA SAKLI OLABİLİR Mİ?

Dr. Mustafa YAŞAR

78 BULMACA Ali OSMANOĞLU

80 KİTAPLIK Süreyya MERİÇ

Abone İşlemleri

Tel: 0312 295 71 96 – 97

0312 295 72 05 – 06

Faks: 0312 285 18 54

e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

dosabone@diyanet.gov.tr

Online Abonelik

dergiabone.diyanet.gov.tr

yayinsatis.diyanet.gov.tr

Hesap No

Döner Sermaye Daire Başkanlığı

TC Ziraat Bankası, Mustafa Kemal

Mahallesi Şube IBAN:

TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57

Temsilcilikler;

Yurt içi: İl Müftülükleri,

İlçe Müftülükleri

Yurt dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,

Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli

Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)

Basım Tarihi: 26.01.2026

Baskı

Başak Matbaacılık

Tanıtım Hizmetleri İth. İhr. A.Ş.

Anadolu Bulvarı Meka Plaza 5/7 7.

Kat Gimat Yenimahalle/Ankara

Tel: 0 312 397 16 17

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır.

İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

OKUMA KÜLTÜRÜ VE DÜŞÜNSEL DÖNÜŞÜM

■ Emin GÜRDAMUR

Okumanın kitap sayfalarını aşan; insanı, kâinatı, hayatı ve ölümü içine alan büyük yörüngesini düşündüğümüzde doğduğumuz andan itibaren bilerek ya da bilmeyerek okumaya yazgılı olduğumuzu anlarız. Söz gelimi, dünyaya henüz açılan bir bebeğin bakışları, okumanın en erken ve en yoğun hâline tekabül eder. Henüz adlandırılmamış, sınıflandırılmamış, dile ve alışkanlığa teslim edilmemiş bir dikkati andırır bu okuma. Zaman geçer, hayat bu bakışın üzerine

katmanlar ekler; imgeler çoğalır, korkular ve hevesler başka biçimler alır. Ne var ki bütün bu değişimlere uyum sağlama çabası, okumayı zorunlu kılar. Çünkü insan, karşılaştığı her devinimi anlamla sınar; anlam arayışı ise ister istemez bir okuma tecrübesini beraberinde getirir. Bakmak, görmek, bilmek, anlamaya ve ayırt etmeye çalışmak; yazıyla tanışmamış toplumlarda bile kişiyi dönüştüren, eylemi anlamlandıran, söylemi ikame eden capcanlı bir okuma biçimidir. Bu en geniş anlamıyla okuma melekesini kaybedenler, akıl ve temyiz yetisini de kaybetmiş olurlar.

İnsanı diğer canlılardan ayıran temel özellik, yaşadığı deneyimi aktarabilmesi ve onu ortak bir hafızaya dönüştürebilmesidir. Toplamlar da içinde bulundukları kültür iklimine, kendilerinden önce biriken bilgi, inanç ve estetik mirasla girer; zamanla bu mirası dönüştürür ve sonraki

nesillere devreder. Bu yüzden her çağ, geçmişin toplamı olduğu kadar geleceğin de mimarıdır. İnsanlık, en eski dönemlerden itibaren bilgisini ve tecrübesini kalıcı kılmak için sözün ve yazının imkânlarına başvurmuştur. Salt bilginin uzun ömürlü olmadığı, anlamın ancak estetik bir yapı içinde kuşaktan kuşağa taşınabildiği erken dönemlerde fark edilmiştir. Destanlar, mâniler, menkıbeler ve mesneviler bilgiyi koruma arzusunun edebî forma bürünmüş türleridir. Okuma ise insanın dünyayla, kendinden önceki birikimle temas kurma biçimidir. İnsanın merakı, yaşadığı çevrenin sunduklarıyla sınırlı kalmaya razı gelmez. Okur, dünyanın farklı zamanlarında ve coğrafyalarında yaşanmış benzer acılara, sevinçlere ve arayışlara tanıklık ettikçe kendi deneyimini anlamlandırır.

Okur, bir metnin içinden geçerken yalnızca bilgiye ya da hikâyeye tanıklık etmez; insanoğlunun kadim acılarına, arayışlarına ve dönüşüm çabalarına dâhil olur. İyi kitaplar dönüştürür, onları okuyup hiçbir şey olmamış gibi hayata devam etmek neredeyse imkânsızdır. Anlamanın insanda bıraktığı o ince bilgelikten pay alınmıştır bir kere. Bu bilgelik ayrıntıya eğilmek, eşyanın hakikatine dikkat kesilmek, gündelik olanı sükûnetle tartmak, acele hükümlerin sesini kısmak gibi bir dizi hasleti de beraberinde getirir. Kitapla kurduğumuz ilişki (her ne kadar çoğu şeyin aklımızda kalmadığını iddia

etsek de) zamana yayılan bir idrak sürecidir. Nitekim nörobilim temelli yeni bulgular idrak sürecini onaylamaktadır. Emory Üniversitesinden Gregory S. Berns ve ekibinin yürüttüğü bir araştırma, okuma eyleminin kitabın okunduğu zamanla sınırlı kalmadığını, kitap bittikten sonra da etkili şekilde devam ettiğini ortaya çıkarmıştır. Kitap okuma esnasında ve sonrasında takip edilen deneklerden elde edilen bulgular, okuma sürecinde beyin bölgeleri arasında anlamlı bağlantı artışlarının ortaya çıktığını göstermekle kalmamış; okumanın dil, kavrayış ve perspektif arasındaki etkileşimi artırdığı teyit edilmiş. Araştırmanın özgünlüğü ise şurada: Bu artan etkileşim, deneyde kullanılan roman bittikten sonra da sürmüştür. Ayrıca kortekste gözlemlenen kalıcı bağlantı değişimleri, anlatıların yalnızca zihinsel değil bedensel ve deneyimsel düzlemde de iz bıraktığı kanaatini doğurmuş. Araştırmacılar bu durumu, anlatıların okurda bir tür “bedenselleşmiş biliş” oluşturmasıyla açıkladılar. Buna göre okuma, geçici bir zihinsel etkinliğin ötesinde; algı, empati ve duyuşsal temsillerle ilişkili sinir ağlarını yeniden örgütleyen gölge faaliyet (shadow activity) ve kesintisiz tecrübedir. (Gregory S. Berns, Kristina Blaine, Michael J. Prietula ve Brandon E. Pye, “Short- and Long-Term Effects of a Novel on Connectivity in the Brain”, Brain Connectivity, c. 3, sy. 6, 2013, s. 590-600)

Kaçış mı Yoksa İnşa mı?

Bugün okumanın kurucu ve dönüştürücü gücünden ne kadar yararlandığımızı konuşmadan önce insan için okumanın tam olarak ne anlam ifade ettiğini yeniden düşünmemiz gerekiyor. Bir insanı kitap okurken gördüğümüzde onun hayatla arasına bir mesafe girdiğini zannederiz. Okumak, dışarıdan bakıldığında durmayı, oturmaya hatta bir bakıma geri çekilmeyi icap ettirir. Eller hareketsiz kalır, gözler satırlarda gezinir; zaman, saatin tıkırtısından sıyrılıp sayfaların hışırtısına çekilir. İşte bu durağanlık anında insan, hayatla daha sahici bir yakınlık tesis etmeyi deneyimler. Kaçmak değildir bu, bilakis yüzleşmenin nezh bir yoludur. Okur bir kitabın kapısından içeri girerken dışarıdaki karmaşayı inkâr etmez; onu düzenler, anlamlandırmaya çalışır. Hayatın dağınık sesleri satırlarda bir intizama kavuşur. Dağınık duygular, dağınık düşünceler kelimelerin terbiyesinden geçerek sükûnete erişir, okunaklı hâle gelir.

Okuma anında içimizde birtakım sarsıntılar meydana gelir. Yağmurlar yağar, şimşekler çakar, yanardağlar patlar. Bütün bunlar eski kabullerin, alışkanlık hâline gelmiş yanlış düşüncelerin kabuğunun çatırdamasıdır. Yıkım ve sarsıntı, burada bir afet değil insanın başlangıcıdır. Sarsıntıyla birlikte kimi köprüler çöker. Onlar, geçmişte işe yarayan fakat artık insanın yükünü taşımayan geçitlerdir. Peşin yargılar, ezber hükümler,

yarım bilgiler nasibini alır bu çöküşten. Fakat boşluk uzun sürmez. Aynı anda daha sağlam köprüler kurulur. Geçmişle şimdi, tecrübe ile tahayyül arasında yeni bağlar örülür. Okur, hatırladıklarıyla öğrendiklerini, bildikleriyle sezgilerini aynı zihinsel potada eritir. Eskiyle yeni, gidenle gelen, karanlıkla aydınlık, birbiriyle ardışık değil aynı anda vuku bulan bir aydınlanmaya tabi olur.

Ancak şunu da unutmamak gerekir: Okuma eylemi, ancak nitelikli kitaplarla bir tüketim faaliyeti olmaktan çıkar. Maalesef günümüzde okuma, çoğu zaman hızın buyruğu altında ezilir. “Ne kadar sürede?”, “Kaç sayfa?”, “Ne için?” gibi sorular okumanın anlamını daraltan ölçütlere dönüşür. Oysa okuma, nicilikle ya da verimle değil bıraktığı izlerle

ölçülür. Bir cümlelin insanın zihninde günlerce dolaşması, bir düşüncenin kişinin hayatında inkılabı sebep olması okumanın en gizli ve asil sebebidir.

Günümüzde kitap okumak gittikçe daha hayati bir önem kazanıyor. Çünkü dikkat dediğimiz o hassas terkip, piksellere bölünmek tehdidiyle karşı karşıya. Hız, bu tehdidi amansız hâle getiriyor. Gün artık eskiden olduğu gibi sabahla akşam arasında derinleşen bir süre olmaktan çıktı, ardı arkası kesilmeyen planların, bildirimlerin ve telaşların arasında parçalanmış bir vakit yığına döndü. İnsanın bir mesele üzerinde durup düşünmesi, onu etraflıca kavraması artık neredeyse lüks sayılıyor. Dijitalleşme bataklığının ortasında hâlâ karşımızda yemyeşil bir

ada olarak duran kitaplar, dağılmış bilincimizi yeniden toplayabilmemizin de imkânlarını barındırıyor. Zaman sadece sayfalar arasındayken tüketilen bir nesne olmaktan çıkıyor ve yoğunlaşan bir tecrübeye dönüşüyor.

Görsellikle özdeşleşen bilgi sağanağı altında yaşıyoruz. Bu sağanakta doğru ile yanlış arasındaki sınırlar bulanıklaşıyor çünkü bilginin kendisi kalıcı olma iddiasını yitiriyor. İnsan, maruz kaldığı bilginin ertesi gün kendisi için anlam taşımayacağını bildiğinden onu sınama zahmetine katlanmıyor. Bilginin metalaşmasıyla eş zamanlı yürüyen dijital diktatörlük anlam yerine etkiyi yüceltiyor. Derinleşme, sorgulama ve içe dönüş gibi yönelimler hızlı tüketim düzeninde birer fazlalık sayılıyor. Kitap tam da bu noktada bir direniş hattına dönüşüyor. Çünkü kitap okumak, bilginin yalnızca gözle değil hafıza ve vicdanla da ünsiyet kurmasını sağlar. Okur, herhangi bir metnin içinde ilerlerken yalnızca yeni bir şey öğrenmez; kendi zihninin kıvrımlarını, unutkanlıklarını ve imkânlarını da fark eder.

İslam Medeniyeti ve Okuma Kültürü

İslam dünyasında okuma ve bilme faaliyeti, en başından itibaren itibarlı bir yerde durmuştur. Vahyin ilk hitabının “Oku!” olması, Müslümanların zihin dünyasında ilimle meşguliyetin asli dayanaklarından biri kabul edilmiştir. Bu yüzden İslam medeniyeti, derinlikli

biçimde bir kitap medeniyeti olarak vücut bulmuştur. İslam dünyasında ilim ehline gösterilen hürmet, kurulan büyük kütüphaneler, kitap etrafında gelişen zevkler ve estetik arayışlar okumaya karşı geliştirilen hassasiyetin doğal bir neticesidir. İlk dönem İslam tarihinde okuryazarlığın doğrudan hürriyetle eş değer tutulduğu açık bir gerçek. Bedir Savaşı sonrası ortaya çıkan tablo bunun en çarpıcı örneği olsa gerek. Müşriklerden esir düşen ve okuma yazma bilen bazı kimselerin, Müslümanlara okuma yazma öğretmeleri karşılığında serbest bırakılması insanlık tarihinde nadir rastlanan bir ölçüyü gözler önüne serer. Bir savaşın ardından kurulan terazide, okuryazarlık ile özgürlüğün birbirine denk düşmesi, herhangi bir savaş anlaşması değil nübüvvet önderliğinde bilinçli bir medeniyet yöneliştir. Nitekim Hz. Peygamber'in himayesinde kurulan ve daha sonraki yıllarda kurumsallaşan suffe mektebi, ilim ve öğrenme merkezli bir toplum tahayyülünün çekirdeğini teşkil etmiştir.

Batı merkezli tarih okumasıyla bilinci yaralanan bizlere bu tespit biraz romantik gelebilir. Fakat bu alanda araştırma yapanların yadsıyamayacağı bir hakikat var ortada: İslam toplumunda kitap ve kütüphane sevgisinin tecessüm ettiği coğrafyaların başında Endülüs gelir. Araştırmacı Henri Pérès, Endülüslülerin en bariz vasfının kitap sevgisi olduğunu söyler. Ülkede kitap sevgisi sadece ulemaya özgü değildi,

toplumun bütün kesimlerinde rastlanan bir hususiyetti. Ünlü Saray Kütüphanesinin haricinde pek çok özel koleksiyonun bulunduğu Endülüs, âdeta bir kitap cennetiydi. Kütüphane sahibi olmak bir seçkinlik göstergesiydi. Devlete ve şahıslara ait kütüphanelerde dünyanın pek çok yerinden getirilmiş ya da istinsah edilmiş eserler yer almaktaydı. Endülüs 1492'de İspanyol istilasına uğradığında Katolik kıyım, insanlarla beraber kitapları da hedef aldı. İsabella ve Ferdinand'ın emriyle din adamlarının ve halkın elindeki kitaplar toplatıldı ve ateşe verildi. Kardinallerin öncülüğünde İslam kültürünün izlerini tümüyle yok etmek için Bip Rambla Meydanı'nda bir milyonun üzerinde kitap yakıldı. (İsmail E. Erünsal, *Orta Çağ İslam Dünyasında Kitap ve Kütüphane*, Timaş Yayınları, İstanbul: 2018, s. 346) Bu sahne, sadece bir

medeniyetin yıkılışının değil bilginin geçmişte kime ait olduğu ve tarih boyunca kimler tarafından üretildiği sorusunun da cevabını içerir. Tam bu noktada, Avrupa'nın düşünsel öz güvenini sorgulayan ve entelektüel kibrini tersyüz eden seslerin ortaya çıkmasının tesadüf olmadığını anlarız. "Çalımından geçilmeyen biz Fransızlar," der, ünlü küreselleşme iktisatçısı Erik Orsenna, "ansiklopediciliğin tekelimizde olduğunu, XVII. yüzyıldaki değerli Aydınlanma Çağı'nın, düşünce tarihinde eşi benzeri olmadığını zannederiz. Oysa Araplar tarafından 750 ile 1200 yılları arasında yazılan birkaç eserin başlığına bakmak bile, bizlerin burnunu kırmaya yeter." Bu ifadeleri, kâğıdın iki bin iki yüz yıllık serüveninin izini sürdüğü kitabında kullanan yazar, isimlerinden bile etkilendiği kitapları sıralarken Cahız'ın *Kitabül-*

Hayevan'ını, Abdülaziz'in Hekime Başvuramayanlar İçin Kaynak'ını, Razi'nin Tıpla İlgili Her Şeyi İçeren Kitap'ını ve Banakati'nin Zekilerin Bahçesi'ni zikreder. (Erik Orsenna, *Kâğıt Yolunda*, Çev. Akın Terzi, İstanbul: Metis Yayınları, 2013, s. 42, 43) Avrupalı koleksiyonerlerin, sefirlerin ve kitap toplayıcılarının; İslam beldelerindeki yazmaları nasıl iştahla toplayıp Batı'ya götürdüğünü ayrıntılı bir şekilde kaleme alan Alexander Bevilacqua, ünlü *Şark Kütüphanesi* eserinde, on yedinci yüzyıl İstanbul'unda yoğun entelektüel faaliyetlere dikkat çekerken bu faaliyetlerin merkezinde kitapların ve kütüphanelerin yer aldığını vurgular. Sonuç olarak tarih boyunca Müslümanlar Endülüsten Semerkand'a, Bağdat'tan İstanbul'a, İsfahan'dan Saraybosna'ya, kitapla güçlenen, kitapla incelen, kitapla çoğalan bir tecrübenin öznesi konumundaydılar. Büyük tarihî inkıtalara ve kırılmalara dikkatle baktığımızda o anlarda Müslümanların kitapla, metinle, bilgiyle mesafelerinin açılmış olduğunu, bunun da duraklama ve kopuşu beraberinde getirdiğini görürüz. Şunu da hatırdan çıkarmamak gerekir: Geçmiş bilmek bize öz güven kazandıracaktır ama kendi ödevlerimizi ikame etmeyecektir. Her nesil, kendi çağının ve sorumluluklarının gereğini yerine getirmekle mesuldür.

Yapılan araştırmaların, İslam dünyasında ve Batı'da kitapla kurulan ilişkiye dair

önümüze koyduğu manzara bizi mahcup ediyorsa bunun sebebini yalnızca Batı'nın İslam coğrafyasına taşıdığı bitmeyen kaosa bağlamak kolaycılık olur zira tarih, medeniyetlerin, en ağır yıkımların ortasında bile kitaba tutunarak ayağa kalktığını sessizce hatırlatır bize. Hatırlatır ve mazeretleri elimizden alır.

Vahyin Mirası: Dönüştüren Okuma

İslam medeniyetinde okuma hiçbir zaman salt zihinsel bir faaliyet olarak anlaşılmamıştır. Okumak yaşamın bir parçasıdır, öyle ki asla yaşamdan ayırıştırılmaz. Geleneksel dönemde itikadi, kelami ve ilmihal bilgilerinin aynı eserlerde yer almasının ardında bu anlayış yatar. Bilgi, hikmetle sınıanır. Bilginin değeri, hayatta neye dönüştüğüyle ölçülür. İmam-ı Gazali başta olmak üzere pek çok İslam âliminin kalbi ıslah etmeyen, davranışları güzelleştirmeyen ilmi felaket olarak görmesinin sebebini, bugün bilime öncülük ettiği hâlde insanlıktan uzaklaşan Batı uygarlığının kanlı ellerine bakarak anlamak zor değil. Bilgiyle hayat arasındaki mesafenin felsefi tarihi, Platon'la başlayan ve Kant'la kurumsal bir yapıya kavuşan uzun bir ayrışma çizgisidir. Platon'da bilgi her şeye rağmen ahlak ve erdemle irtibatını korur, insanı iyiye yöneltir bir sorumluluk içerir. Kant ise bu dağınık ayrışmayı bilinçli ve sistematik bir tasnife dönüştürerek bilgiyi "bilebiliriz" sınırına, ahlaki

"yapmalıyız" buyruğuna, inancı ise "umabiliriz" boşluğuna bırakır. Böylece bilgi, yaşama nüfuz eden bir hikmet olmaktan çıkarak sınırları çizilmiş, kendi içine kapalı bir mekanizma hâline gelir. Batı modernliği bilgiyi hayattan koparmış, özerk ve işlevsel bir alana hapsetmiştir. Bu kopuş, pedagojik olduğu kadar varoluşsaldır. Öyle ki bilen özne, yaşayan özneye arasına mesafe koymakta beis görmez. Bilgiyle eylem birbirinden ayırıştırıldığında akıl kalpten, teori de hayattan ayrılır. Çok bilen ama yönünü kaybetmiş bir insan tipi ortaya çıkar. Weber'in "anlam kaybı" dediği kriz de tam olarak bu zeminde doğar.

Doğu düşüncesinin hayat damarı olan Kur'an'da okuma, gözle sınırlı bir faaliyet değildir. Akıl, kalp ve sorumluluk aynı eylemin içinde buluşur. Vahyin terbiyesi, okumanın bilgi yığmak üzerine kurulmasına müsaade etmeyip bireysel değişim öngörür. Bugün en belirgin sorunlardan biri, okuyan ama çok az değişen modern okur tipiyle karşı karşıya olmamızdır. Metinler zihne birikir lakin hayata eşlik etmez! Okuduklarımız bizi daha merhametli, daha adil, daha dikkatli kılmıyorsa Batı merkezli bir cereyanın etkisi altında kalmışız demektir. İslam düşünce geleneğinde bilgi, ahlak üretmiyorsa nakıs kabul edilir. Belki de yeniden şunu hatırlamanın zamanıdır: Okumak, insanın dünyayı değiştirmeden önce kendini değiştirmeyi göze almasıdır. Düşünsel dönüşüm, tam da bu cesaretin eşiğinde başlar.

SEN ÇAĞIR

■ Naime ERKOVAN

Her gün gelip geçen trenlerle, pencerelerden yükselen seslerle, sokaklara taşan kokularla, konup göçen kuşlarla, yolumuzu kesen kedilerle, yürüyen merdivenlerle, komşularla, okul zilleriyle ve şehrin daha nice yüzüyle karşılaşırız. Yaşamanın bir parçasıdır her biri; kanıksamışızdır hepsini. Ancak sadece bunlardan ibaret değildir yolumuza çıkanlar. Hayata dair birtakım yargı cümleleriyle de karşılaşırız sürekli:

“Ayaklarını sıcak tut!”
“Cereyanda kalma!”
“Üstün açık uyuma!”
“Yerde oturma!”

Bunların doğruluğunu sorgulamadığımız gibi çoğu zaman eskilerin masalları olarak kabul ederiz hepsini ve yine bildiğimizi yaparız. Hiçbirine kulak asmıyor gibi görünsek de zaman ilerler ve kendimizi aynı cümleleri başkalarına söylerken bulduğumuz çağlara geliriz. Yaşamanın ironisi diyebiliriz buna.

Bir de uyarı olmayan, genelgeçer yargılar vardır: “Severek yapmak” gibi. Buna genç yaşlarımızda kayıtsız kalsak da hayatımızın öyle bir anı gelir ki biz de en azından bir kez doğruluğunu deneme

fırsatı yakalarız. O tecrübeden sonra da söyleme işini hatta başkalarına tavsiye etme vazifesini biz devralırız.

Bir işi severek yapmanın önemini ben de deneyimleme fırsatı bulduğum yaşlara vardım. Hayatımın birçok alanında doğruluğunu görmüş olsam da en büyük etkisini yazma konusunda fark ettim. Artık öyle eminim ki gücünden, yazmayı düşünen ya da yazan herkese “Sevmediğiniz hiçbir konuyu kaleme almayın.” diye tavsiyede bulunuyorum. Çünkü sevmediğimiz hiçbir şeyi tam manasıyla benimseyemiyor, başkasıyla paylaşmıyoruz.

Üstelik yalnızca bu kadarla da sınırlı değil etkisi. Severek ibadet etsek çocuklarımız dinî hayatın güzelliğine şahit olacak. Severek yemek yapsak, yürüyüşe çıksak, muhtaçlara yardım etsek, severek kitap okusak bunların da güzelliğini birebir görecek ve büyük ihtimalle bir gün onlar da aynılarını yapacaklar. Nitekim etkisi o kadar derin olacak ki bunları söze dökmeye bile gerek duymayacağız hiçbir zaman.

Benim için severek yapılan eylemlerin başında okumak geliyor. Ama “Kitap oku!” uyarısını çocuklar ve gençler o kadar sıklıkla duyuyorlar ki sevmek şöyle dursun, bu kelimelere bazen tahammülleri dahi kalmıyor. (Bana da sürekli söylense, ben de büyük ihtimalle aynı tepkiyi veririm). Ve bu yüzden “okumak” iki nesil arasında bir kaosa dönüşüyor; bir taraf yapılması konusunda ısrar ediyor, diğer taraf ise baskılar arttıkça bu eylemden uzaklaşıyor.

Bana sıkça sorulan bir meseledir bu aynı zamanda. “Çocuklarımı kitap okumaya nasıl alıştırabilirim?” sorusuyla her karşılaştığımda tek bir cevabım oluyor: “Severek kitap okuduğunuzu görsün çocuklarınız.” Çünkü hayatın başka bir yargı cümlesi diyor ki “Gönülden yapılan her iş, başka bir gönle ulaşır.”

Bir başka önerim de “kitapları hayata aktarmak”tır. Sadece iki kapak arasında kalan, evimizde bizden başka kimsenin

varlığından haberdar olmayan ve günlük hayatımızda karşılığını bulmayan eserler ya da kahramanlar ölü olarak kalır. Örneğin büyük pişmanlıklar yaşayan bir insanı gördüğümüzde Raskolnikov'u anmamak mümkün değildir veya bekleme uğruna koca bir hayatı heba eden duyduğumuzda Giovanni Drogo'yu; başkalarının rüzgârlarıyla hareket eden ama asla kendisi olmayı başaramayan insan karşısında Hayri İrdal'ı, kafasında bir yığın planı olup bunları bir türlü uygulamayanı görüncce Oblomov'u; dengini bulamayan eşlerin mutsuzluğunu işitince Madam Bovary'yi ya da Anna Karenina'yı anmamak mümkün değildir. Üstelik sadece roman kahramanları imdadımıza yetişmez; öykü karakterleri de son derece isabetli seçimler olabilir. Tanıdığımız insanlar gibi her birini örnek olarak verebiliriz. Başka bir ışık altında ve atmosferde anıldıkları için de dikkat çekerler. Böylece hem kitabı merak ettirmiş oluruz hem de o eseri unutmuyarak bizimle yaşamasını, yol arkadaşımız olmasını sağlarız.

Bir gerçek daha var ve yeni nesil denilince herkesin fikir birliği edeceği bir mevzudur bu. Çocuklar hatta gençler hiçbir şeyin hasretini çekmeden birçok şeye zahmetsizce ulaşıyorlar. Üstelik çoğu zaman isteme fırsatı bile yakalamadan ulaşıyorlar. Emek verilmeyen her nesne de ne yazık ki kıymetsiz oluyor. Son senelerde kendisine hediye

paketi uzatılan çocukların gözlerinde bir sevinç göremeyişimizin en büyük sebebidir belki de bu. Hatta onlarda herhangi bir mutluluk emaresi fark etmeyince kendi çocukluğumuzu hüznle hatırlamamızın sebebi de budur.

Zahmetsizce ulaşılabilen eşyaların başında ne yazık ki kitaplar geliyor. Son yıllarda özellikle çocuk edebiyatında yaşanan zenginlik, kitapları kolay elde edilebilen nesneler hâline getirdi maalesef. Oysa bir çocuğun bir kitaba ulaşma macerası pek kıymetli bir hikâye olmalıydı. Benim kitaba ulaşma hikâyem gibi.

Gurbetçi bir ailede büyüyünce ve sizin dışınızda ilgilenilmesi gereken başka çocuklar da olunca öncelikli birtakım ihtiyaçlar belirleniyor. Ne yazık ki bu asli ihtiyaçların arasına kitaplar girmiyor; daha doğrusu giremiyor. Buna rağmen büyük bir eksikliğini duymuyordum çünkü Almanya'daki kütüphane sistemi, meseleyi rahatlıkla çözüyordu. Kocaman bir binaydı semtimizdeki gençlik kütüphanesi; adı Jerusalem'di yani Kudüs. Ödünç kitap alabildiğim gibi saatlerimi de orada geçirebiliyordum.

Bir başka kolaylıksa “okuma” isimli dersimizdi. Bir dönem boyunca öğretmenimizin belirlemiş olduğu bir kitabı okurduk. Ders zili çalınca tekerlekli bir servis arabasında sınıf mevcudu kadar kitaplar getirir, bir ritüel ciddiyetiyle onları öğrencilere dağıtırdı.

Ders bitiminde kitaplarımızı toplar ve aynı arabayla hepsini geri götürürdü. Kitabımızı tekrar görmek ve okuyabilmek için bir sonraki okuma dersini beklemek zorundaydık. O yıllar, sabrın da öğretildiği yıllardı.

Her iki durum bana kitabı sevdirmekle kalmadı, onu gözümde yüksek bir yere taşıdı. Kolay ulaşılabilir veya bıkabileceğim bir nesne hâline böylece hiç gelmemiş oldu. Ama bir sorun vardı. Varlıklarına ve yaşattıkları güzel duygulara öylesine alışmıştım ki kendime ait bir kitabımın olmasını arzuluyordum. Onları yalnızca “emanet” özelliğiyle tanıyınca evimde, istediğim zaman açıp okuyabileceğim ve geri vermek zorunda kalmayacağım bir kitabın özlemini çekiyordum.

Bir gün bu hayalim gerçekleşti. Tam anlamıyla olmasa da o hâli bile büyük bir mutluluktu. Alman edebiyatı, ülkemizden çok daha önceki dönemlerde yaşa göre kitapları sınıflandırıyordu. Çocukluk, ilk gençlik, gençlik kategorilerinde başarılı bir sistemleri mevcuttu. Bu alanlarda oldukça meşhur seri eserler vardı. İkiz kardeş olan ve başarılarından gizemli maceralar geçen *Hanni ve Nanni* bunların en meşhurlarındandı. Bir akrabamız, serinin içinden bir kitabı bize hediye etmişti. Her ne kadar iki abla ve bir kız kardeşle eserin ortak sahipleri olsak da onu evimizde, odamızda bilmekle yaşadığımız mutluluk tarifsizdi.

Zaman ilerledi ve ben kendimi hayal etmediğim bambaşka bir dünyanın içerisinde buldum. Güzellik ve sürprizlerle gelen bir dünya oldu benim için. Artık bütün hayatımı kitaplar kuşatmıştı. Sayısız kitaba ulaştım; yetmedi kendim de yazdım. Bir odamı kütüphaneye dönüştürecek kadar çok esere sahip oldum. Ama ne olursa olsun, ne kadar çok kitap satın alırsam alayım *Hanni ve Nanni* kitabının yeri hâlâ bambaşkadır. Onu kütüphanemde her gördüğümde hikâyenin başlangıcını hatırlıyorum. Ayrıca kitaba ulaşmanın zahmetsiz olmadığını hatta hayatımın en güzel hatıralarından biri olduğunu hatırlıyorum.

Böylesine özel bir yere sahip olunca kitapları ve genel olarak edebiyatı anlatmam da elbette farklı hâle gelecekti. Nitekim yıllar önce bir ortaokul öğrenci

Sadece iki kapak arasında kalan, evimizde bizden başka kimsenin varlığından haberdar olmayan ve günlük hayatımızda karşılığını bulmayan eserler ya da kahramanlar ölü olarak kalır.

grubuyla atölye çalışmaları yaparken diğerlerinden yaşça küçük bir kız gelmişti dersime. Edebiyatın beni büyülemesinden dolayı eserleri de o duyguyla anlatınca söz aldı ve dedi ki: “Ben tıp okumak istiyorum hocam. Daha fazla anlatırsanız bundan vazgeçeceğim.”

Edebiyat bütün hayatımı kuşatmışken ve bir yanıyla da işime dönüşmüşken yaptığım tek şey, çok sevdiğim bir uğraşımı insanlarla paylaşmak oluyor. Kitap okumayı, yazmaktan daha çok sevdiğim doğru olabilir ama bunda belki de ilahi çağırının, yani “Oku!” emrinin ruhumuza işlenmiş olması etkilidir.

Nihai olarak diyebilirim ki bütün işlerimde benimsediğim düsturumu yaşatmaya çalışıyorum. Her işe başlarken hırslarımı ya da çıkarlarımı düşünmek yerine kendime ve başkalarına fayda sağlaması niyetiyle yola çıkıyorum. Sonra da Hz. İbrahim’in kıssasını hatırlıyorum hep. Kâbe’yi tamamladığında Yüce Allah insanları çağırmasını istedi kendisinden. Ama o, gücünün yetmeyeceğinden endişelendi. O vakit Rabb’imiz üstlendi sesinin uzaklara taşınma işini de sadece “Sen çağır!” buyurdu. Hayatımın mihenk taşlarından biridir bu olay. Bana verilen işi halis niyetle başlayıp bitirdiğimde ötesine karışmam. Bana düşen, vazifemi elimden geldiğince en iyi şekilde, severek ve isteyerek yapmaktır. Yankısını o güne ve sonraki nesillere ulaştırma lütfu Yüceler Yücesi’ne aittir.

Kurgusal eserler, çocuğun bir hayat içinde yüzlerce farklı hayatla tanışma imkânı bulduğu zengin mecralardır. Çocuk, okuduğu metinlerde başkasının iç dünyasını anlamaya çalışırken kendi iç dünyasını da tanımaya başlar.

■ Söyleşi: Esmâ TÜRKSEVEN

Hümeýra YABAR
Psikolog

Çocukluk dönemi, beynin en hızlı geliştiği ve şekillendiği kritik bir zaman dilimidir. Günümüzün hızla dijitalleşen dünyasında, ekranlarla yoğun etkileşim hâlinde olan çocukların zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini destekleyecek temel becerileri edinmeleri büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, düzenli ve derin okuma alışkanlığının bir çocuğun bilişsel yeteneklerini, empati becerilerini, yaratıcılığını ve kimlik gelişimini nasıl yapılandırdığını anlamak elzemdir. Bizler de ebeveynlere ve eğitimcilere yol gösterici stratejiler sunmak amacıyla okuma eyleminin bir çocuğun beyin ve ruh sağlığı üzerindeki derin ve uzun vadeli etkilerini Psikolog Hümeýra Yabar ile konuştuk.

Okuma eylemi, bir çocuğun zihinsel becerilerini, soyut düşünme yeteneğini ve dil gelişimini nasıl yapılandırır? Düzenli ve derin okumanın çocuğun beyin gelişimine uzun vadeli etkileri nelerdir?

Çocukluk dönemi, beynin kendine özgü bir anlam atmosferi kurduğu özel bir evredir. Kitap okuyan bir çocuğun beyinde dil merkezi, dikkat ağları, hafıza sistemleri ve hayal gücü alanları aynı anda çalışır. Bu eş zamanlı çalışma, beynin farklı bölgeleri arasında güçlü ve kalıcı sinirsel bağlantılar kurulmasını sağlar. Okuma sırasında beynin sol yarım küresindeki dil merkezleriyle arkadaki görsel merkezler arasında akıcı bir trafik oluşur. Bu durum, beynin daha entegre çalışmasını sağlar. Bilgi, zamanla daha hızlı işlenir ve dikkat süresi artar. Okuma sayesinde çocuk, günlük konuşma dilinde nadiren duyacağı karmaşık sözcük yapılarıyla ve geniş bir kelime dağarcığıyla karşılaşır. Düzenli okuma sayesinde çocuğun beyni, sesleri anlamlı birimlere dönüştürme konusunda uzmanlaşır; bu da hem akademik başarısına temel oluşturur hem de kendini ifade etme biçimini olumlu yönde etkiler. Karakterlerin duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışmak beynin empati ve sosyal çıkarım bölgelerini çalıştırır. Çocuk, kendi deneyimlemediği durumlar hakkında “Eğer öyle olsaydı ne olurdu?” şeklinde

düşünerek soyut akıl yürütme becerisi kazanır. Görselleştirme yeteneğinin gelişmesine katkıda bulunur. Okyanusta ilerleyen gemi hakkında yazılan bir metni okurken gerçekten bir okyanusa bakıyormuş gibi beynimizdeki görsel korteks aktive olur. Bu zihinsel prova, yaratıcılığı ve problem çözme yeteneğini geliştirir.

Kurgusal eserler, çocukların farklı karakterlerin dünyalarına girmesine olanak tanır. Bir çocuğun edebî metinlerde karşılaştığı karmaşık duygusal durumlar, çatışmalar ve çözümler onların kendi duygularını anlama ve başkalarına karşı empati geliştirme becerilerini nasıl etkiler?

Çocuk büyürken dünyaya dikkat kesilir. Etrafı aynalarla çevrilidir. İzleyerek, dinleyerek, taklit ederek dışarıda gördüğünü kendi dünyasına taşıyarak öğrenir hayatı. Aynadaki her görüntü onun için bir hikâyedir. Kurgusal eserler, çocuğun bir hayat içinde yüzlerce farklı hayatla tanışma imkânı bulduğu zengin mecralardır. Çocuk, okuduğu metinlerde başkasının iç dünyasını anlamaya çalışırken kendi iç dünyasını da tanımaya başlar. Kahramanın hataları, üzüntüleri, korkuları hakkında düşünen çocuk, “Onun yerinde olsaydım ne hisseder, ne yapmak isterdim?” diye sorar kendine. Bu tür sorular beynin ilgili bölgelerini aktive ederek çocuğun sosyal

çıkartım yeteneğini güçlendirir. Çocuklar çoğu zaman kaygı, kıskançlık, hayal kırıklığı gibi hissettikleri yoğun duyguları isimlendirmekte zorlanırlar. Haksızlığa uğrayan bir kahramanın hikâyedeki tavrı, çocuğa kendi içsel karmaşasını tanımlayacak kelimeler armağan eder. Çocuk okudukça yalnız olmadığını anlar. Kurgusal karakterlerin de korkabildiğini, incinebildiğini veya başarısız olabildiğini görmek, çocuğun bu duyguları normalleştirmesini ve onlarla başa çıkacak güce erişmesini sağlar. Edebî metinlerde duygular tek tip değil katmanlıdır. Çocuk aynı anda birden fazla duyguyu hissetmenin mümkün ve normal olduğunu görür ve kendi duygularına dışarıdan bakabilme becerisi kazanır. Kendini hikâye kahramanlarıyla özdeşleştiren çocuklar hayatın zorluklarına direnmekte zorlanmaz, örnek aldıkları kahramanlar gibi davranarak engelleri aşarlar.

Çocukların hayal güçleri sınırsızdır. Okuma eylemi bu hayal gücünü nasıl yapılandırır ve besler?

Okumaya başladığımız anda gözümüzün önünde bir film stüdyosu kurulur. Sayfaları çevirdikçe zenginleşen bir platoya dönüşür bu stüdyo. Bunun en güzel örneklerinden birine 2006 yapımı *Düşüş* filminde rastlarız. Kolu kırıldığı için hastanede yatan on yaşındaki bir kız çocuğu, çekim sırasında sakatlandığı için yataktan çıkamayan

bir dublörle tanışır. Birlikte, masalla gerçeğin birbirine karıştığı bir hikâye uydururlar. Maskeli bir kabadayı, Afrikalı kaçak bir köle, Hint bir mistik, İtalyan bir anarşist ve bir doğa bilimci ıssız bir adaya sürgün edilmişlerdir. Hayal ettikçe zenginleşir sahneler. Böylece masal sarmaşığına tutunarak daldan dala geçer çocuk. Hayal tecrübeleri gerçek deneyimler kadar hayata hazırlar onu.

İyi bir hikâye, çocuğa kendi kurgusal dünyasını inşa edeceği özgün kelimeler verir. Okudukça hayal gücü derinlik kazanır. Özellikle fantastik ve sembolik anlatılar, çocuğun gerçeklikle kurduğu ilişkiye özgün boyutlar katar. Aynı hikâyeyi okuyan çocukların zihninde kahramanlara dair farklı resimler oluşur. Her albümde Sarı Saltuk'un başka bir fotoğrafına rastlarız. Okumak, kendi özgün imgelerimizi yaratma kapasitesimizi artırır. Hem bir odaya hem de başka bir dünyaya açılan kapının hikâyesini okumak çocuğun beynindeki kalıpları esnetir. Bu, yaratıcılığın temeli olan ıraksak düşünme yani bir soruna çok sayıda farklı çözüm bulma yeteneğini besler. Kahramanların kendine özgü yöntemlerle sorun çözmesi, çocuğa gerçek hayattaki zorluklara karşı "kutunun dışında düşünme" alışkanlığı kazandırır. Fantastik metinler, çocuğa birbiriyle alakası olmayan kavramları birleştirmeyi öğretir. Uçan bir balık veya konuşan bir fırça gibi kavramlar, beynin yeni

ve orijinal bağlantılar kurma yetisini besleyerek çocuğun iç dünyasını zenginleştirir.

Ergenlik öncesi ve ergenlik dönemindeki çocuklar için kendi kimliklerini bulma süreci çok önemlidir. Edebî metinler, çocukların kendi kimliklerini oluşturma, toplumsal rolleri anlama ve farklı yaşam yollarını keşfetme süreçlerine nasıl katkıda bulunur?

Çocukluktan yetişkinliğe geçişin sancılı, ele avuca sığmaz evresidir ergenlik. Burada, "Ben kimim?" sorusu hayati bir önem kazanır. Ergen, her yerde bu soruya cevap arar. Edebî metinler, kendini tanımaya merak duyan ergenler için bir ayna veya pusula işlevi görür. Kahramanların zenginliği, yolların çeşitliliği, seçimlerin çokluğu çocuğun hayatı tanımasına ve kendi değerlerini tartmasına imkân tanır. Bir karakterin yaptığı seçimleri değerlendiren çocuk, bazen hak verir ona bazen yadırgar. Her iki durumda da kendi iç sesini daha yakından duyar. Kimlik inşası devam ederken çocuğun hayata karşı duruşu ve değerleri ilmek ilmek işlenir. Ergen, kahramanın sessizliğine, isyanına ya da gamsızlığına şahitlik ederken kendi duygularını da prova eder. Günlük hayatta alacağı yanlış kararların ve davranışların fiziksel veya sosyal bedellerini ödemedi kurgusal karakterlerin hatalarından dersler çıkarır. Bu, beynimizdeki karar verme mekanizmasının gelişimi için güvenli bir egzersizdir.

Ergenlik dönemi, çocukluktan sıyrılan gencin normallik algısına, yalnız değilim hissine ve yargılanmadan anlaşılmaya en çok ihtiyaç duyduğu dönemdir. Gregor Samsa'yla tanışan ergen, yaşadığı kafa karışıklığının, bedenindeki değişimden duyduğu kaygının veya ailesiyle yaşadığı gerilimin evrensel tarafını fark eder. Bu farkındalık, öz güveninin ve psikolojik dayanıklılığının artmasına yardımcı olur. Edebî metinlerde sık rastladığımız yolculuk kavramı, ergenlik döneminde bir gencin çocukluktan yetişkinliğe yaptığı içsel yolculuğun metaforuna dönüşebilir. Karakterin zorlukları aşarak olgunlaşması, ergene kendi yaşam öyküsünü kurgulama gücü verir. Bu dönemde karakter derinliği olan klasiklerin okunması, ergenlerin kimlik inşası sürecine derinlik ve katmanlar kazandırır.

Günümüz çocukları, dijital ekranlar ve çevrim içi içeriklerle yoğun bir şekilde etkileşim hâlinde. Bu durum, çocukların uzun soluklu edebî eserleri okuma ve anlama kapasiteleri üzerinde ne tür sonuçlar doğurabilir? Dijitalleşme sürecinde, çocuklara derin okuma alışkanlığını kazandırmak ve dikkatlerini yönetmek için ailelere ve eğitimcilere ne gibi stratejiler önerirsiniz?

Dijital dünyanın ürettiği hızlı ve parçalı içerikler dikkat süremizi oldukça kısalttı. Hepimiz, bir kitabın başında saatler geçirdiğimiz, aralıksız

Okuma, tek başına yapılan bir eylem olsa da etkisi paylaşıldıkça artar. Çocuk kendi başına okumayı bilse bile ebeveynin ona kitap okuması bağ kurmayı güçlendirir ve kelime dağarcığını zenginleştirir.

okuyabildiğimiz geçmiş zamanlarımızı özleyorz. Dijitalleşme çağı, beynimizi bilgiyi hızla taramaya ancak derinleşmeden tüketmeye alıştırdı. Bilişsel sabır dediğimiz uzun ve karmaşık metinlere odaklanma yeteneğimiz zayıflamış durumda. Derin okumanın bize ne kadar iyi geldiğini hatırlamaya ihtiyacımız var. Bir arkadaşımızla buluşur gibi roman kahramanlarıyla buluşmak için kendimizle sözleşebiliriz. Günde en az yirmi otuz dakika, bildirimlerden uzak, telefonların sessize alındığı özel zaman dilimleri oluşturabiliriz. Dijital çağı getirdiği pasif tüketimden kurtulmanın bir yolu olarak okumayı fiziksel bir eyleme

dönüştürebiliriz. Kitap kenarlarına notlar almak, altını çizmek veya yazarla tartışan küçük cümleler yazmak beynin ön lobunu aktif tutar. Bir bölümü bitirdikten sonra kitabı kapatıp okuduklarımız üzerinde düşünmek bilginin kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe geçişini sağlar. Zayıflayan bir kasın antrenmanla güçlenmesi gibi derin okuma alışkanlığı da sabır ve kararlılıkla inşa edilebilir.

Ebeveynlerin okumaya yaklaşımları, çocuklarının kitapla olan ilişkisini ve okuma motivasyonunu nasıl etkiler? Çocuğun kitap okuma eylemini bir görev olarak değil bir keyif olarak görmesi için psikolojik açıdan sağlıklı bir okuma ortamı oluşturunun temel ilkeleri nelerdir?

“Babam bana kitap oku demedi, onu hep elinde kitap okurken gördüm.” der hocam A. Ali Ural. Ben de annemi ve babamı ellerinde kitaplarıyla gördüm çocukluğum boyunca. Okumak bir sevinçti evimizde. Ben de kardeşlerim de kitapla ödüllendirilirdik. Bir sahne hatırlıyorum. Kitapçıya yeni kitaplar gelmiş. Babam, istediğini alabilirsin, diyor. Sevinçle uzanıyorum kitaplara. Şimdi anlıyorum bu sahnenin beni neden bu kadar etkilediğini. Çocuklara kitap sevgisi aşılamanın en önemli adımlarından birisi onun kendi kitaplarını seçmesine izin vermek. Babamın işaret ettiği kitap tezgâhı pedagojik bir filtreden geçmişti elbette. Çocuklar, söyleneni değil

yaşananı model alır. Evde kitap okuyan, merak eden, öğrenmekten keyif alan bir yetişkin varsa çocuk için de okumak doğal bir rutin hâline gelir. Okumayı performans odaklı bir yarışa çeviremeyiz. Okuma süresi tutarak, sayfa sayarak nitelikli bir okuma alışkanlığı kazandırılmaz. O, gönüllü ritüellerle gelişebilir. Çocuk, kitapla kendine özgü bir ilişki kurduğunda okuma motivasyonu da içsel hâle gelir.

Eğer ebeveynler zamanının çoğunu ekrana bakarak geçiriyorsa çocuktan kitap okumasının istenmesi bilişsel bir çelişki yaratır. Ebeveynlerini düzenli olarak kitap, gazete veya dergi okurken gören çocuklar okumayı yetişkinliğe ait, doğal ve keyifli bir rutin olarak kodlayabilir. Ekran süresiyle kitap süresi arasındaki dengeyi kurmak önemlidir. Dijital cihazların sunduğu anlık tatmin (hızlı dopamin), kitap okumanın bizden beklediği sabırlı tatmini baskılayabilir. Akşamın belirli bir saatini “cihazsız saat” ilan ederek beynin sakinleşmesine ve derinleşmesine alan açabiliriz. Okuma, tek başına yapılan bir eylem olsa da etkisi paylaşıldıkça artar. Çocuk kendi başına okumayı bilse bile ebeveynin ona kitap okuması bağ kurmayı güçlendirir ve kelime dağarcığını zenginleştirir. “Bugün okuduğun kitapta seni en çok ne şaşırttı?” veya “Karakterin yerinde olsan ne yapardın?” gibi sorular, okumayı bir analiz sürecine dönüştürürken ailedeki paylaşım çemberini de genişletir.

BİLGİYLE DÖNÜŞEN İNSANLIK

Dr. Kübra ÇİÇEKLi
DİB Başkanlık Vaizi

أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ
الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي
الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ
أُولُوا الْأَلْبَابِ

“...De ki: ‘Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?’
Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar.”

(Zümer, 39/9)

İnsanın kadim dönemlerden beri var olan öğrenme ihtiyacı ve merak duygusu yazının keşfiyle birlikte zaman içerisinde tekâmül ederek okuma yazma kültürünü ortaya çıkardı. Dünya kültür tarihinin bize gösterdiği bu eşik, okumanın yalnızca insana özgü olan düşünen bir varlık olması bakımından onu diğer canlı türlerinden ayırt eden becerilerini de tanımlamış oldu. Öğrenen ve keşfeden insan bilgi ile meşgul olmuş, eşyanın ve hakikatin bilgisini nasıl ve hangi yollarla elde edilebileceğini mesele edinmiştir. Dünya tarihinin erken dönemlerinden itibaren insan, öğrendiklerini nesilden nesle aktararak yüzyıllar boyunca büyüyen bir birikim sağladı. Böylelikle çeşitli ilimler ve onların alt dalları ortaya çıktı.

İlk dönemlerden itibaren bilimsel bir çabanın var olduğunun en önemli göstergesi dünya medeniyet tarihinde Babiller, Asurlular ve Mısırlılar gibi kadim medeniyetlerin tesis ettiği kütüphaneler olmuştur. Kütüphaneler, o toplumun düşünsel birikim ve ilm-i hendese, ilm-i nücum, felsefe, tababet gibi pek çok ilim dalı üzerinde kaydettiği gelişmeleri bize anlatır. Her kadim medeniyet kendi içinde coğrafi, dinî ve sosyolojik şartlarla ilintili bilim dallarında gelişim göstermiştir. Asurlulardan kabul edilen ve Mezopotamya bölgesinde yaşayan Keldaniler, Fırat ve Dicle nehirlerinin debisel hareketlerini ayın döngüsü ile ilişkilendirmek suretiyle ilm-i nücumda oldukça ilerleme kaydetmişlerdir. Nil nehrinin med cezir dengesini anlamada Mısırlılar da bu ilimlerde ileri gitmiştir. Firavun krallar için yaptıkları anıt mezarlar olan piramitlerin yapımı ve mumyalanması onların tıp, matematik ve hendese ilminde oldukça ilerlediklerini göstermektedir. (Tahir Harimi Balcıoğlu, *Medeniyet Tarihinde Kütüphaneler*, s.82) Bugünkü bilimsel çalışmalar ve insanlığın geldiği nokta bu kadim medeniyetlerin ilim ve irfanının üzerine bina edildi. O nedenle, bir toplumun medeniyet düzeyini aslında sahip olduğu kütüphaneler anlatır. Bu aynı zamanda, o güne kadar getirilen entelektüel mirasın da göstergesidir.

Dünya medeniyet tarihinde önemli bir kırılma noktası olan İslam medeniyeti, dinin işaret ettiği yönde kendini var etmiştir. İslam'ın zuhur ettiği andan itibaren öğrenmeye teşvik etmesi Müslümanların zihinlerinde "ilim", "marifet" ve "irfan" gibi kavramların yer etmesinde etkili olmuştur. Kur'an'ın ilk emrinin "Oku!" (Alak, 96/1) oluşu okuma, anlama ve düşünme faaliyetlerini hızlandırırken "...Kulları arasında Allah'a en çok saygı duyanlar âlimlerdir..." (Fatır, 35/28) ayeti, ilmi elde etmeyi ve bilginin Müslümanlar arasında değer görmesini sağladı. İslami ilimlerin tedvininin yanı sıra kevnî ve fennî ilimler de vahyin özü olan vahdet düşüncesine götürmesi bakımından ilgi gördü ve gelişim gösterdi. Böylelikle daha önceki medeniyetlerin mirasına kendi dehasını katarak bu temellerin üstüne İslam medeniyeti inşa edildi. İslam'ın içinde güçlü bir bilgi geleneğinin oluşu Müslümanlar için önemli bir motivasyon kaynağıydı.

Kur'an-ı Kerim'in bizzat kendisi ilim kavramı üzerinde durur. Önce insanı düşünmeye sevk eder. Niçin yaratıldığını anlamasını ister. Bu dünyadaki varlığının bir amacı olduğunu, başıboş yaratılmadığını (Kıyamet, 75/36), vahyin insanın üzerinde düşünüp çıkarımlar yapması için var olduğunu (Sad, 38/27) söyler. Böylelikle düşünsel dönüşümün kapısı aralanmış olur. Allah Teâlâ, "ilim" kavramının anlaşılmasını

bilgiyi elde etmenin önemini vurgulayarak sağlamaktadır. Öyle ki "...Doğrusu pek çok kimse, bilgisizce kendi arzularına uyarak insanları saptırıyorlar..." (Enam, 6/119) ayetiyle bilgisizliği zemmederken doğru ve kesin bilginin bir fener olduğunu da açıkça aktarmaktadır. Bilgi ışığının pervanesi olan insanın çabasını, her yerde onu araması gerektiğini Peygamber Efendimiz (s.a.s.) "İlim ve hikmet, Müslüman'ın yitik malıdır. Nerede bulursa onu alır." (Tirmizi, İlim, 3) sözüyle bize anlatırken gücünün yetmediği yerde yapacağı şeyin "...Rabb'im, ilmimi artır.." (Taha, 20/114) diye dua etmesi olduğunu da Cenab-ı Hak öğütlemektedir.

Bunlarla birlikte bilgiye ulaşmak özellikle günümüzde oldukça kolay hâle geldi. Artık duyu organlarıyla bilinç alanına dâhil olan her bilgi, kişi için bir anlam taşıyor. Beynimize aldığımız bilgi, kalp ile buluşmadığında dönüşüm başlamıyor. Çünkü dinî ve tasavvufî bağlamda kalp, bilgi ve düşüncenin kaynağıdır. Beyne giren bilginin kalpte işlendiği ve buradan çıkan sonucun tüm bedene etki ettiğini söyleyebiliriz. Bunu, "Yeryüzünde hiç dolaşmıyorlar mı ki akletmiş (ibret almış) kalplere ve işitmiş kulaklara sahip olsunlar..." (Hac, 22/46) ayetiyle ders çıkartılmış her eylemde kalbin işin içinde olduğunu ve insanın dönüşümünde kalp ve aklın birlikte rol aldığını, "Aklı olan ve şuurlu (kalbî) olarak söze

kulak verenler için bunda büyük bir ibret vardır." (Kaf, 50/37) buyruğu göstermektedir. Dolayısıyla "kalbin" işin içine katılmadığı bir anlama eyleminden derinlikli bir farkındalık yani "tefakkuh" olarak da ifade edilen kapsamlı bir anlamlandırma ve insanı değiştiren bir sonuç beklemek pek de mümkün değildir. Ancak bir et parçası olmaktan çok öte, insanın karşılaştığı her bilgiye hikmet penceresinden bakmasını sağlayan kalbe bu anlamda "Rabbani latife" denilmiştir. (Süleyman Uludağ, "Kalp", *DİA*, c.24, s.229) Rabb'inden gelen lütfu değerlendiren, bilgiyle dönüşen ve hikmetle donanan kişi kendisine hayır verilen, iyilik ve güzellik bahşedilen mümtaz birisi hâline gelmiştir artık. (Bakara, 2/269) Hikmet nazarından âleme bakan, görünenin ardını keşfeden, zerreden küreye mahlukatı anlayan insan Allah'ın yeryüzündeki halifesi olmanın hakkını vermiştir.

İslam'ın zuhur ettiği andan itibaren öğrenmeye teşvik etmesi Müslümanların zihinlerinde "ilim", "marifet" ve "irfan" gibi kavramların yer etmesinde etkili olmuştur.

RAMAZAN İKLİMİNDE YENİDEN DİRİLİŞ

Mehmet AKKUŞ

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

“...وَرَغِمَ أَنْفٌ رَجُلٍ دَخَلَ عَلَيْهِ رَمَضَانُ
ثُمَّ اسْتَلَخَ قَبْلَ أَنْ يُغْفَرَ لَهُ...”

*“Ramazan ayına girip de ramazan çıkmadan
önce günahları bağışlanmayan kimsenin
burnu yere sürtülsün (yazıklar olsun).”*

(Tirmizi, Deavat, 101)

Zaman, bazen kalpleri titreten, ruhu derinlemesine sarsan ve insanı kendi benliğiyle yüzleştiren müstesna duraklar sunar insana. Ramazan ayı, işte bu durakların en bereketlisi, en derin iz bırakanıdır. Onun gelişi gönüllerin uyanışını, niyetlerin tazelenişini ve insanın iç dünyasında sessiz bir devrimi beraberinde getirir.

Ramazan; ruhun arındığı, paylaşma bilincinin hayatın merkezine yerleştiği eşsiz bir zaman dilimidir. İnsan, oruçla nefsini terbiye ederken sabrı öğrenir ve onun değerini kavrar; ibadetle ruhunu beslerken paylaşma ve yardımlaşma ile toplumsal bağlarını kuvvetlendirir. Bu ayda insan, sadece açlık ve susuzlukla sınanmaz; ondan kalbini merhamet, sabır, şükür ve şefkatle doldurması da istenir. Böylece insan, kendi iç dünyasında bir muhasebe yaparken aynı zamanda çevresine karşı daha duyarlı, daha şefkatli ve yardımsever olur. Onda erdemler kökleşir ve manevi değerler yaşam tarzı hâline dönüşür.

Ramazan, bir kültür inşası ve medeniyet tasavvurudur. Sahur, iftar, teravih, mukabele gibi onunla özdeşleşmiş ameller sadece dinî birer ritüel değil bilinçli bir hatırlama, manevi bir eğitim olur. Yoksulun gözetildiği, düşkünün elinden tutulduğu, açın doyurulduğu, kimsesizin hatırlandığı büyük bir merhamet seferberliğidir. Bu ay boyunca evler, birer eğitim yuvasına dönüşür. Günlük hayatın yoğunluğu içinde ihmal edilen ibadetler, dualar ve hayırlı ameller bu ayda yeniden merkeze ve öncelikler arasına alınır.

Resulullah'ın (s.a.s.) “Mübarek ramazan ayı size geldi...” (Nesai, Sıyam, 5) müjdesiyle haber verdiği bu ay; orucun farz kılındığı, Kur'an-ı Kerim'in insanlığa rehber olarak indirilmeye başlandığı, rahmet ve mağfiret kapılarının ardına kadar açıldığı eşsiz bir imkândır. Bu ayda cennet kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır; şeytanların azgınları bağlanır (Müslim, Sıyam, 1) ve müminler için manevi bir arınma fırsatı oluşur.

Ne var ki bu büyük nimeti hakkıyla değerlendirebilmek, tek başına ramazanın gelişiyle değil ona ne ölçüde hazır olunduğuyla

yakından ilişkilidir. Ramazan gelmeden önce yapılan her samimi hazırlık, bu ayda atılacak adımların daha sağlam ve kazanımlarının kalıcı olmasına vesile olur. Peygamber Efendimizin (s.a.s.) ramazana kavuşma arzusunu, "Allah'ım! Recep ve şabanı hakkımızda mübarek eyle ve bizi ramazana ulaştır." (Taberani, *el-Mu'cemü'l-evsat*, 4/189) şeklindeki niyazından açıkça görmekteyiz. Bu niyaz, ramazanı coşkuyla beklemenin ve ona ruhen hazırlanmanın en güzel örneğini sunmaktadır.

Bu ayı karşılarken Kur'an'la daha sık buluşmak, tefekkür etmek, dua ile Rabb'imize yaklaşmak ihmal edilmemeli ve orucun anlamı yeniden hissedilmeye çalışılmalıdır. Bedenimiz aç ve susuz kalırken ruhumuzun açlığını ve susuzluğunu gidereceği düşünülmeli ve oruç tutarken yaşanan bazı mahrumiyetlerin merhamet duygumuzu yeşerteceği tefekkür edilmelidir. Bu bilinçle tutulan oruçların, ramazanı hayatın her alanına bereket taşıyan bir dirilişe dönüştüreceği unutulmamalıdır.

Ramazana girerken kalbimizi ve dilimizi de arındırmaya niyet etmek büyük bir anlam taşır. Gıybet, dedikodu ve haset gibi kötü alışkanlıklar farkında olmadan kalbimizi daraltır, huzurumuzu alır ve kardeşlik bağlarını zedeler. Başkalarının kusurlarını konuşmak ya da sahip olduklarına içten içe rahatsızlık duymak yerine şükür, kanaat ve güzel niyetle bakmayı öğrenmek ramazanın

ruhuna daha uygundur. Bu mübarek aya girerken dilimizi incitici sözlerden, kalbimizi kıskançlıktan korumaya; merhamet ve hoşgörüyü hayatımıza daha fazla katmaya gayret etmeliyiz.

Ramazan ayına manen ve ruhen hazırlanmanın yanı sıra fiziksel ve zihinsel olarak da hazırlanmak gerekir. Bu bağlamda uyku düzenini, ekran kullanımını, sosyal medya alışkanlıklarını ve günlük rutinleri gözden geçirerek gerekli önlemler alınmalıdır. Örneğin, geç saatlere kadar süren ekran başı meşguliyetlerini azaltmak, sahura daha dinç kalkmayı ve gün içinde ibadetlere zihnen daha hazır olmayı kolaylaştıracaktır. Sosyal medya kullanımını bilinçli sınırlara çekmek, zihni gereksiz ve çoğu zaman da zararlı olan bilgi kalabalığından koruyarak Kur'an tilaveti, tefekkür ve dua için daha berrak bir alan açar. Günlük hayatın akışı içinde fark edilmeden evlerin rutini hâline dönüşen televizyon, bilgisayar ve benzeri meşguliyetlerin azaltılması ise ramazanın manevi atmosferine daha hızlı uyum sağlanmasına vesile olur. İbadet hayatımızı olumsuz etkileyen gereksiz meşguliyetler azaldığında, zihnin ve kalbin daha dingin bir hâl alması ve ibadetlerden lezzet alınması çok daha kolay hâle gelir.

Sonuç olarak; ramazan, hayatımıza yön veren, irade ve takva bilinci kazandıran ilahi bir lütuf olarak değerlendirilmeli ve ona bu

bilinçle hazırlanılmalıdır. Nitekim Resulullah'ın (s.a.s.) ramazan ayının değerlendirilmeden geçirilmesine yönelik "Burnu yere sürtülsün!" şeklindeki uyarısı, bu ayın ne denli büyük ve eşsiz bir fırsat olduğunu bizlere hatırlatmaktadır. Rabb'imiz tarafından bize sunulan bu fırsatı hakkıyla değerlendirebilmek alışkanlığa dönüşmüş ve farkındalığı azalmış bir tutumla oruca başlamakla değil bilinçli bir hazırlık yapmakla mümkündür. Bu nedenle, kısa dünya hayatının her anı gibi ramazan ayının da hızla akıp gideceğini bilmek, onu karşılamayı ve ona gereği gibi hazırlanmayı daha anlamlı kılar. Sayılı günlerin çabuk tükendiğini idrak eden mümin, bu mübarek misafiri en iyi şekilde değerlendirmek istemelidir. Zira ramazan, kendi değerini bilenlere ve kendisini sıradanlaştırmadan korunması gereken ilahi bir emanet olarak görenlere hakkıyla misafir olur.

Rabb'imiz! Bize ramazanı hakkıyla karşılayabilecek kalpler, temiz niyetler ve samimi dualar nasip eyle. Nefsimizi gafletten, gönlümüzü zulümden uzak tut. Bizi namazla, oruçla, Kur'an ile ruhen dirilen kullarından eyle. Kalplerimizi birbirine yakın kıl, ailelerimizi ve evlerimizi bereketlendir. Bu mübarek ayı, hayatımıza yön veren bir rehber, ruhumuza ferahlık ve huzur getiren bir iklim hâline getir. Allah'ım! Bizi ramazana layık kullar olarak ulaştır ve bayrama çıkarken yüzümüzü affınla aydınlat. (Âmin)

Gülsüm KARAPINAR

Bİ' KELİME

Surnâme

Surnâme, Osmanlı Dönemi'nde padişah çocuklarının sünnet, düğün ve doğum gibi sevinçli vesilelerle düzenlenen görkemli törenlerini anlatan eserlere verilen addır. Farsça "ziyafet" (sûr) ve "yazılı belge" (nâme) kelimelerinden türetilmiştir. Manzum, mensur veya karma şekilde kaleme alınan surnâmeler aynı zamanda dönemin ziyafet düzenini, esnaf alaylarını, halk eğlencelerini, kıyafetlerini ve müziğini detaylıca kaydeder. Bilinen ilk örnekleri, III. Mehmed'in 1582'de yapılan ve elli beş gün, elli beş gece süren sünnet töreni için Âlî Mustafa Efendi'nin *Câmiu'l-buhûr der Mecâlis-i Sûr ve İntizâmî'nin Surnâme-i Hümayun* adlı eserleridir. Surnâme yazarları eserlerini göze girme, mevki ve makam elde etme arzusunun yanı sıra padişahın veya sûr emininin emriyle de kaleme alabilmektedir. Olayları betimleyici ve tarafsız bir dille sunan bu eserler; bugün sosyoloji, halk bilimi ve kültür tarihi açısından paha biçilemez birer kaynak niteliği taşır. Kısacası surnâmeler, Osmanlı toplumunun "neşeli" yüzünü geleceğe aktaran birer aynadır.

(Hatice Aynur, "Surnâme", *DİA*, c. 37, S. 565-567)

Kariye Camii (Khora)

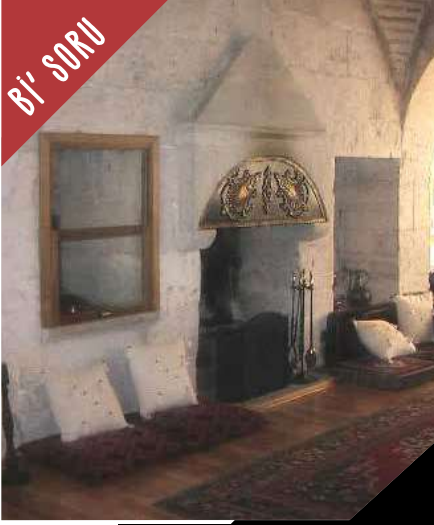
Bİ' ESER

Edirnekapı'da yer alan Kariye Camii, Bizans Dönemi'nin önemli yapılarından Khora Manastırı'nın merkez mabedidir. İsmi, coğrafi olarak "taşra"yı ifade etse de yapının iç süslemelerindeki mistik karşılığı, her türlü çerçeveyi aşan sınırsız bir âlemi temsil etmektedir. Yapı, asıl ihtişamını XIV. yüzyıl başında devlet adamı Theodoros Metokhites tarafından gerçekleştirilen büyük tamirat ve eklenen meşhur mozaik-fresk sanatı ile kazanmıştır.

İstanbul'un fethinden sonra II. Bayezid devrinde Sadrazam Atik Ali Paşa tarafından camiye çevrilen eser, yüzyıllar boyu Osmanlı mimari dokusuyla korunmuştur. Mimar Sinan'ın bir medrese eklediği, birçok büyük depremten sonra Mimar İsmâil Halîfe gibi ustaların onardığı yapı, 1948'de başlayan Amerikan Bizans Enstitüsü çalışmalarıyla kapsamlı bir restorasyon geçirmiştir. Bu süreçte üzerindeki örtüler kaldırılarak dünya sanat tarihinin en nadide duvar resimleri gün yüzüne çıkarılmıştır. Kariye, hem Orta Bizans mimari karakterini hem de Osmanlı'nın koruyucu kültürel mirasını bir arada sunan sembolik bir yapıdır.

Bİ' SORU

Tembel Deliği Ne İşe Yarar?

Tembel deliği, geleneksel Türk mimarisinde gündelik hayatı kolaylaştırmak adına tasarlanmış, Anadolu insanının pratik zekâsını ve mizahını yansıtan bir detaydır. Bu mimari unsur, özellikle odalardaki ocakların yan kısımlarında veya duvar yüzeylerinde yer alan, içeriye doğru oyulmuş küçük raflar veya nişlerdir. Kullanım amacı, kişinin, oturduğu yerden kalkmasına gerek kalmadan elinin altında bulunmasını istediği su tası, kahve fincanı, lamba, gözlük veya dini kitaplar gibi eşyalara zahmetsizce ulaşmasını sağlamaktır. Adı da tam olarak yerinden kalkmaya üşenen veya "tembellik" eden birinin ihtiyacını oturduğu yerden karşılayabilmesinden gelir. Mimari "takça" veya "takçagöz" olarak da adlandırılan bu küçük gözler, işlevsel birer depolama alanı olmanın yanı sıra duvar yüzeylerine hareket katarak estetik bir görünüm sağlar. Özellikle kışın ocak başında vakit geçirilirken sıcaklığın ve konforun bozulmaması için düşünülmüş, ergonomiyi odağına alan geleneksel bir çözüm örneğidir.

Bİ' BİLGİ

Türk Basınının İrfan Ocağı: *Tercümân-ı Hakîkat*

Ahmed Midhat Efendi tarafından 1878'de kurulan *Tercümân-ı Hakîkat*, Türk basın tarihinin en uzun soluklu (yaklaşık 46 yıl) ve etkili gazetelerinden biridir. Gazete, bir haber kaynağı olmanın yanında halka okuma alışkanlığı kazandıran bir "mektepe" vazifesi görmüştür. Temel misyonu, bilgiyi tabana yaymak ve Batı'daki bilimsel gelişmeleri halka ulaştırmaktır. Ahmed Midhat'ın "yazı makinesi" disipliniyle şekillenen yayın organı; Ahmed Râsim, Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Halide Edip Adivar gibi pek çok önemli ismin yetiştiği bir "irfan ocağı" olmuştur.

Sosyal sorumluluk projelerine de destek veren *Tercümân-ı Hakîkat*, yayımladığı 150 civarındaki eserle Türk kültür hayatının modernleşme sürecinde merkezî bir rol oynamıştır.

Bİ' ALINTI

"İyilik, yola düşen,
yoldan toplanan
bir şey değildir.
Tesadüfen ele
geçen bir şey
değildir. İnsan
iyiliği ancak başka
bir insandan
öğrenir."

*Toprak Ana,
Cengiz Aytmatov*

YOLDA KALABİLMEK SIRAT-I MÜSTAKİM VE İSTİKAMET

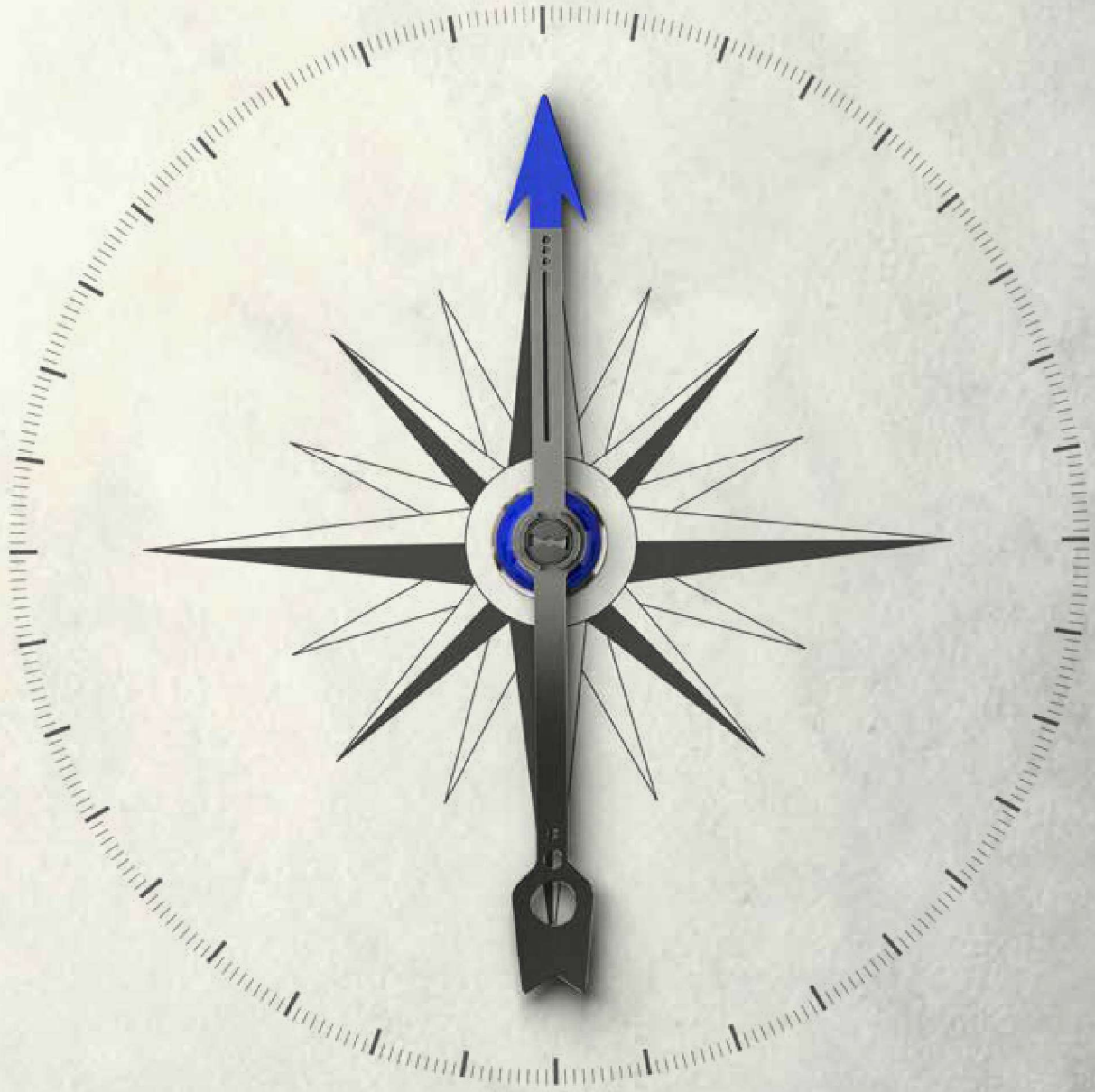
■ Esra KALPAKÇI

Sakarya-Adapazarı Müftülüğü Uzman Vaiz

Sirat-ı müstakim, Rabb'imizin "İşte bu, benim dosdoğru yolum. Artık ona uyun..." (Enam, 6/153) emri ile bizzat çizdiği, Peygamberimizin (s.a.s.) yaşayarak rehberlik ettiği, insanı hakiki insan yapan ve ebedî saadete ulaştıracak dosdoğru ve apaçık yoldur. Şaşmayan, şaşırtmayan, aşırılıklardan uzak, en güvenli ve en huzurlu yolun adıdır. Akıl ve irade nimeti verilerek halife kılınan insanın iman ettikten sonra ibadet ve ahlak üzere takip etmesi istenen yoldur. Ancak istikameti bozmadan, güven vererek ve güvende kalarak yol almak insanın iradesinin ötesinde bir durum olup o da yine Rabb'imizin yardımı ile mümkündür. Bu sebeple günde kırk defa Fatiha suresinin, "Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna ile; gazaba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil." (Fatiha, 1/6-7) ayeti ile yardım istemenin de yolu gösterilir. Bu yol,

nimetler verilen peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salihlerin yoludur. Bu yolu kaybetmemek ise razı olan ve razı olunmuşların çizgisini takip etmekle mümkündür. Bu yolda şeytanın düşmanlığı, meydan okumaları ve vesveseleri insanın dosdoğru kalmasının önündeki en çetin imtihandır. Şeytan dedi ki: "(Öyle ise) beni azdırmama karşılık, yemin ederim ki ben de onları saptırmak için senin dosdoğru yolunun üzerinde elbette oturacağım." (Araf, 7/16) Buna karşılık da Rabb'imiz, "Ey Âdemoğulları! Ben size, şeytana kulluk etmeyin çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır. Bana kulluk edin. İşte bu dosdoğru yoldur, diye emretmedim mi?" (Yasin, 36/60-61) buyurmuştur. İstikamet, Allah'a gönülden kul olup bu yolda olma şuuruyla gaflete kurban etmemektir. Sahabeden biri Hz. Peygamber'e (s.a.s.) gelir ve kendisine sadece tek bir öğütte bulunmasını ister.

İstikamette kalabilmek, ancak iman edip Allah'ın rahmeti ve lütfuyla yola sımsıkı sarılmakla mümkündür. Hayatta her zaman her iş yolunda gitmeyebilir, asıl iş kişinin dosdoğru yoldan gitmesidir.

Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.s.) ona, “Allah’a iman ettim de, sonra da dosdoğru ol!” buyurur. (*Müşned*, III, 413) Çünkü istikamet, iman eden selim bir kalbin rehberliğinde, ibadet ve ahlakın güzelliklerini hayata taşımaktır. Kalbin, iman ile mutmain olmasının gereği ve sonucu kişiyi dosdoğru kılmasıdır. Kalpteki iman davranışta, duruşta, hâlde, tavırda görünmek ve bilinmek ister. İman aksiyon işidir ve hayata yansır. Bir iddiadan öte görünen hâldir. İman etmek bir ahit, istikamette gayret ise ona vefadır. Ahde vefa olan müstakim olmak, hidayet rehberi Kuran’ın tarif ettiğini okumak ve okuyup anladığı ile uyumlanarak yaşayan Kur’an olan Peygamberimizi (s.a.s.) tanıyıp örnek almaktır. Söze uyup sözü özü bir olmaktır. Akılda, kalpte, dilde, gözde, hâl ve tavırda tutarlı, samimi, istikrarlı ve dosdoğru olmaktır.

Sırat-ı müstakim itidale davettir. Bütün iyi ve güzel davranışların en önemli şartı, ifrat ve tefrite sapmadan aşırılıklardan uzak, dengeli bir şekilde orta yolu takip etmektir. Uçlarda ısrar etmek bu yolun en önemli özelliği olan “denge”yi bozar. Vakar alameti olan ölçü ve denge zarar görürse hedefe giden dosdoğru yolda kalmak güçleşir.

İmanda istikamet, tevhitir. Allah’ın zatında, sıfatlarında ve fiillerinde bir, yegâne ve benzersiz olduğunu benimsemektir. İman esaslarını hakikat bilip tüm kalp ile onlara inanmaktır.

İbadette istikamet, “Şüphesiz benim namazım da diğer ibadetlerim de yaşamam da ölümüm de âlemlerin Rabb’i Allah içindir.” (Enam, 6/162) şuuruyla Allah’ın huzurunda olmaktır. İstikrar ve ihlas, ümit ve korkuyla emre itaat göstermektir.

Akılda istikamet, tefekkür ile mümkündür. İnsana verilen ve insanı yeryüzünün halifesi kılan en büyük nimet akıldır. Akıl doğruyu yanlıştan, iyiyi kötünden, faydalı olanı zararlı olandan, hasılı hakkı batıldan ayırt edebilmemiz için bize lütfedilen en önemli kabiliyettir. İnsan, akıl sayesinde Allah’ın ayetlerini anlar, anlamlandırır ve hayatına anlam katar. Aklın kabiliyetleri çok geniş olmakla birlikte Allah’ın çizmiş olduğu sınırlara riayet etmek ve vahiy doğrultusunda aklın keşiflerini kullanmak gerekir. Vahiy, aklın yol göstericisidir. Bu büyük nimetin zayı edilmeyip dosdoğru yolda kullanılması vahiy ile mümkündür.

Dilde istikamet, Allah’ın hoşnutluğunu barındıran faydalı, hayırlı ve iyi olanı konuşmaktır. Dilin, kalbin kapısı olduğunu bilmektir. Fitne, fesat, adavet ve kıskançlığa sebep olmaktan dili muhafaza etmektir. Yalan konuşmanın hesabının çetin olacağını bilip her şartta dosdoğru konuşmaktır. Dilin insana mertebeler kazandıracağı gibi insanı aşağıların aşağısına sürükleyebileceğini bilmektir. Boş söz ve malayaniyi terk

edip hayır konuşmak ya da susmaktır. Suizan değil hüsnü zan üzere olup iftiraya varabilecek her söylemden uzak olmaktır. Gıybet ile girilen veballerin ağırlığının altında kalmaktan korunmaktır.

Gözde istikamet, bakışın kalbin gıdası olduğunu unutmamaktır. Rabb’in emanet ettiği görme nimetinin yine O’nun rızası doğrultusunda kullanılmasıdır. Haramı haram, helali helal bilerek “Dosdoğru ol!” emri gereği bakıştaki iffeti korumaktır.

Davranışta istikamet, hâl işidir. Elinden ve dilinden güvende olmaktır. Hakkı hak bilip başkalarının hakkını adaletle teslim etmek, haddi

Sırat-ı müstakim, insanı hakiki insan yapan ve ebedî saadete ulaştıracak dosdoğru ve apaçık yoldur. Şaşmayan, şaşırtmayan, aşırılıklardan uzak, en güvenli ve en huzurlu yolun adıdır.

aşmamaktır. Anne babayı, eş dost akrabayı, komşuyu, yoksul ve yetimi emanet bilip gözetmek, gönüllerini alıp incitmemektir. Edep ve hayânın, iffet ve izzetin insan onuruna yakışır en güzel hâl olduğunu bilip çizgiyi aşmamaktır. Yaratılmış her canlıyı emanet bilip merhametli olmak, tabiatı da evimizi korur gibi korumaktır. Vatana millete hayırlı ve faydalı olma gayretidir. Her ne iş olursa olsun baştan savma ile değil itina ve özenle yapmak, işinin hakkını vermektir. “Zarara karşılık zarar yoktur.” kaidesini düstur edinip kötülüğe iyilikle mukabele edebilmektir. Gecede, gündüzde, karanlıkta aydınlıkta, kalabalıkta yalnızlıkta hesabın tutulmakta olduğunu, her hâlin her davranışın kayıttı olduğunu unutmamaktır. Öfkeyi, sevinci, kederi, sevgiyi, nefreti zaafiyetle değil güçlü bir iradeyle yönetip duyguların esiri olmamaktır. İyiliğin ve iyilerin yolunu açıp kötülüğe mâni olmaktır. Günaha sürükleyen sebeplere yaklaşmamaktır.

Ticarette istikamet, tartıyı doğru yapıp teraziye eksik tutmamak, aldatmanın aldanmak olduğunu bilmek, üç kuruş için sonsuz hayatı zayi etmemektir. Gramla aldatmanın tonlarca ağırlığı altında mahcup olmamak, başkasının hakkına göz dikmemektir. Nasibine ve rızıkına kanaat edip takdir edilenin bereketine talip olmak, hırs ve tamaha

yenik düşmemektir. İnsanın dürüstlük ve doğrulukla ortaya çıkardığı alın teri, el emeği, göz nuru her işin hem dünyada hem ahirette güzel bir karşılık bulacağına gönülden inanmaktır. Kısa yoldan, emeksiz kazanç için kendi mazeretlerini bulup meşru olmayan yollara girmemektir.

Bu yol öyle bir yoldur ki insanı mahcup etmez, gönlünü yormaz; insanı hakiki insan kılar, mertebeler kazandırır, karakterini inşa eder, tüm hakiki ihtiyaçlarını giderir, huzur ve güven verir, iffetini ve izzetini korur. Hakîm olan Allah, “...Başka yollara uymayın yoksa o yollar sizi parça parça edip Allah’ın yolundan ayırır...” (Enam, 6/153) ayeti ile bu yoldan çıkanların akıbetini ve başına gelecekleri bizzat bildirir. Parça parça dağılıp gidenlerin, yolunu şaşımların dünyada da ahirette de hâli hüsrandır.

İstikamet üzere dosdoğru ve apaçık yolu takip etme gayretinde olanlar ise müjdelenir: “Şüphesiz, Rabb’imiz Allah’tır deyip sonra da dosdoğru olanlara hiçbir korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir de.” (Ahkaf, 46/13)

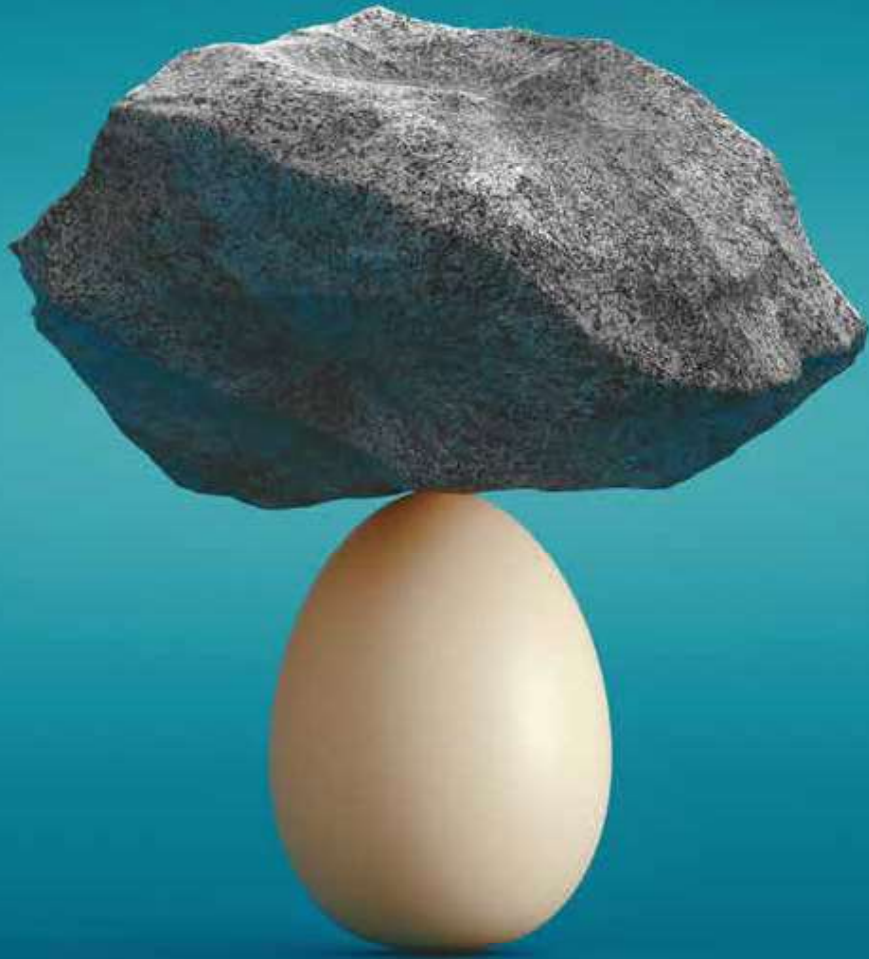
“Allah’a iman edip ona sınımsız sarılanları ise (Allah), kendisinden bir rahmet ve lütfu kavuşturacak ve onları kendisine varan doğru bir yola iletecektir.” (Nisa, 4/175)

İstikamette kalabilmek, ancak iman edip Allah’ın rahmeti ve lütfuyla yola sınımsız sarılmakla mümkündür. Hayatta

her zaman her iş yolunda gitmeyebilir, asıl iş kişinin dosdoğru yoldan gitmesidir. İstikameti terk etmeyen işi, önünde sonunda bugün ya da yarın, dünyada ya da ahirette yoluna girecektir. Ne pahasına olursa olsun dosdoğru ve dürüst kalmanın neticesi kazanmaktır. Allah’ın rızasını, insanların güvenini, kendine olan saygıyı yitirmemenin yegâne yolu istikameti korumaktır.

“Şimdi düşünün; yüzüstü kapanarak düşe kalka yürüyen mi daha doğru gider yoksa dosdoğru bir yolda dimdik yürüyen mi?” (Mülk, 67/22) İbretlik bir şekilde yüzüstü düşe kalka amaçsızca sürünen kimsenin perişan hâli ile dimdik, güçlü, vakarlı bir şekilde hedefine yürüyen kişinin hâlinde bahsedilir ayette. Manen körleşmiş, batıl yolda varlığını heba eden ile basiretle hak yolda varlığına vefa gösterenin hâlidir bu. Nitekim bir adım ötede bitecek hayatın hesabıyla, başlayıp hiç bitmeyecek hayatını inşa etmek basiret ve ferasetle mümkündür. Nefsin ve şeytanın insanı gaflete daldırıp çıkardığı bir dünyada, dalıp gitmek değil daldığı yerden çıkabilmektir esas mesele.

Rabb’imiz dosdoğru olanları ne güzel müjdelar: “Şüphesiz, Rabb’imiz Allah’tır deyip de sonra dosdoğru olanlar var ya, onların üzerine akın akın melekler iner ve derler ki: Korkmayın, üzülmeyin, size (dünyada iken) vadedilmekte olan cennetle sevinin!” (Fussilet, 41/30)

İNSAN PSİKOLOJİSİ: KIRILGAN VE GÜÇLÜ

■ Ayşenur BAYRAKTAR
Psikolog

İnsan psikolojisi, hem biyolojik hem de kültürel bağlamlarıyla çok katmanlı bir yapıdır. Nörobiyolojik süreçler, toplumsal ilişkiler, erken çocukluk deneyimleri ve kişinin kendi iç dünyasında yarattığı anlamlar birbirine geçmiş halkalar gibi insanın ruhsal evrenini şekillendirir. Bu halkalar, zaman içinde sabit kalmaz; yaşantılarla genişler, daralır, bazen de yeniden yapılır. Dolayısıyla insan psikolojisi durağan değil dinamik ve sürekli dönüşüm hâlinde olan bir süreçtir.

İnsan, yalnızca bir organizma olmayıp aynı zamanda kendi varlığını düşünebilen, kendisiyle ilişkisi olan, geçmişin izlerini taşıyan ve geleceğe dair anlam arayışı olan bir varlıktır. Bu anlam arayışı, insanın yaşadığı her deneyime bilinçli ya da bilinç

dışı bir anlam yükleme çabasını da beraberinde getirir. Yaşanan her olay, bireyin iç dünyasında bir karşılık bulur ve bu karşılık, kişinin kendisiyle ve dünyayla kurduğu ilişkinin niteliğini belirler. Bu nedenle ruhsal yapı, hem nesnel hem öznel, hem toplumsal hem bireysel bir bütün içinde incelenmelidir. İnsan psikolojisini yalnızca biyolojik ya da yalnızca çevresel faktörlerle açıklamak, bu çok katmanlı yapının bütünü göz ardı etmek anlamına gelir.

İnsan Zihninin Çift Katmanlı Doğası: Bilinç ve Bilinç Dışı

Psikoloji bilimi, özellikle psikanalitik düşünceyle birlikte insan zihninin görünen ve görünmeyen yüzleri olduğunu ortaya koymuştur. İnsan davranışlarının önemli bir bölümünün, farkında olmadığımız süreçlerden kaynaklandığını psikanalitik

İnsan, yaşadığı deneyimleri anlamlı bir bütün içine yerleştirebildiği ölçüde psikolojik dayanıklılık geliştirebilir. Kişi, acı içinden bile anlam çıkarabildiği zaman ruhsal olarak daha güçlü olabilir ve ayakta kalabilir.

düşünce ileri sürer. Güncel nörobilim de bu fikri doğrular niteliktedir: Beynin önemli kısmı, otomatik işleyen yapılardan oluşur ve biz ancak bu süreçlerin sonuçlarına tanıklık ederiz. Bu durum, insanın kendi davranışlarını anlamakta neden zaman zaman zorlandığını da açıklar.

Bu çerçevede insan davranışı, sadece “rasyonel kararlar”dan değil içsel erken bağlanma örüntüleri, içsel çatışmalar, bastırılmış duygular, savunmalar ve öğrenilmiş kalıplar tarafından yönetilmektedir. İnsan, çoğu zaman neden belirli tepkileri verdiğini, neden benzer ilişkisel döngülere girdiğini ya da neden bazı durumlarda kendini engellediğini bilinçli olarak açıklayamaz. İnsan, kendi iç dünyasını çözümledikçe özgürleşir çünkü farkındalık, bilinç dışının katmanlarını aydınlatır. Fakat bu aydınlanma çoğu zaman rahatsız edici olabilir ve kişi, kendine dair daha önce görmek istemediği gerçeklerle de karşılaşmak durumunda kalabilir.

Varoluşun Psikolojik Temeli: Anlam Arayışı

İnsan psikolojisinin felsefi boyutuna bakıldığında en temel sorulardan biri şudur: İnsan neden anlam arar?

İnsanın en derin motivasyonunun, haz ya da güç değil anlam olduğu vurgulanır. İnsan, yaşadığı deneyimleri anlamlı bir bütün içine yerleştirebildiği

Yaşam, insanın kendisine doğru yaptığı bir yolculuktur. Bu yolculuk bazen karanlık patikalardan geçer bazen beklenmedik aydınlanmalar getirir. Ama yolun sonunda kişi, kendine biraz daha yaklaşır.

ölçüde psikolojik dayanıklılık geliştirebilir. Kişi, acı içinden bile anlam çıkarabildiği zaman ruhsal olarak daha güçlü olabilir ve ayakta kalabilir. Bu nedenle travma çalışmaları da sadece yarayı anlamayı değil aynı zamanda o yaranın kişide nasıl bir dönüşüm yarattığını anlamayı gerekli kılar. Travmatik deneyimler, doğru şekilde ele alındığında kişinin kendisiyle ve yaşamla kurduğu ilişkiyi yeniden yapılandırmasına da zemin hazırlayabilir.

İnsan aynı zamanda kendini anlamak için sürekli bir içsel sorgulama içindedir. Bu sorgulama olmadan benlik bütünlüğü de mümkün değildir. Dolayısıyla

psikoterapi, çoğu zaman kişinin kendi varoluşunu anlama, yorumlama ve kendi pozisyonunu belirleme sürecidir.

Bağlanma ve İnsan İlişkileri

İnsan psikolojisi, her şeyden önce ilişkisel yapılar içinde şekillenir. Bağlanma kuramı, bireyin erken dönem bakım vereniyile geliştirdiği ilişkinin, yetişkinlikteki tüm ilişkiler için bir prototip oluşturduğunu gösterir. Bu erken deneyimler, bireyin yakınlık, güven, terk edilme ve bağımsızlık kavramlarını nasıl deneyimleyeceğini belirler.

Güvenli bağlanmış bireyler, duygularını düzenleme kapasitesi yüksek, yakınlıktan kaçınmayan ve ilişki içinde esnek kişilerdir. Kaygılı ya da kaçınan bağlanmış bireylerde ise ilişki, çoğu zaman döngüler hâline gelir: Yaklaşma, geri çekilme, terk edilme korkusu, kontrol, idealizasyon ve hayal kırıklığı döngülerinden oluşan bir silsile ortaya çıkar. Bu döngüler, bireyin farkında olmadan tekrar ettiği ilişkisel senaryolar hâline gelir. İnsan bu döngüyü fark etmediği sürece ilişkilerde bulunduğu kişileri bir “özne” olarak değil kendi ihtiyaçlarını karşılayacak bir “yansıma” olarak görme eğiliminde kalabilir. Bu durum, ilişkilerde kırılganlık ve tatminsizlik yaratır.

Psikoterapi, bu noktada kişinin kendi ilişkisel örüntülerini fark etmesini sağlayarak daha özgür bir ilişkiellik alanı açar. Çünkü kişi, çocukluğunda

öğrendiği ilişki biçimini bilinç dışı şekilde tekrar ettikçe aslında aynı sahneyi yeniden ve yeniden oynar. Sağlıksız öğrenilen kalıplar, fark edilmediği sürece nesiller boyu aktarılabilir.

Kimlik, Benlik ve İçsel Tutarlılık

İnsan psikolojisinin önemli bileşenlerinden biri kimliktir. Kimlik, yalnızca “Ben kimim?” sorusuna verilen yanıt değildir; aynı zamanda kişinin kendilik algısını, sınırlarını ve değerlerini tanımlayan bir yapıdır. Bu yapı, zaman içinde deneyimlerle şekillenir ve yeniden düzenlenir.

Kimliğin tam olarak oturması için kişi, hem içsel bir bütünlük

hem de toplumsal bir kabul arar. Eğer bu süreç sağlıklı ilerlemezse kimlik dağınıklığı ortaya çıkabilir. Modern çağda kimlik krizlerinin daha sık görülmesi, bireyin çok sayıda rol, beklenti ve benlik imgesi arasında kalmasıyla yakından ilişkilidir.

Psikoterapi, kişinin bu içsel inşa süreçlerinde daha bilinçli seçimler yapmasına olanak tanıyan kendilikle derin bir yüzleşme alanıdır.

İnsanın Çelişkili Doğası: Hem Kırılgan Hem Güçlü

İnsan, kabul etmek gerekir ki çelişkilerinin toplamıdır. Hem yalnızlık ister hem bağlanmaya ihtiyaç duyar. Hem özgür olmak ister hem

de ilişkide güvende kalmak ister. Hem değişmek ister hem de bildiği konfor alanında kalmayı seçer. Bu çelişkiler insanı tutarsız yapmaz; aksine insanın psikolojik gerçekliğini oluşturur. Sağlıklı psikoloji bu çelişkileri yok saymak değil onları tanımayı, anlamlandırmayı ve hayatla uyumlu hâle getirmeyi öğrenmektir.

Felsefi açıdan bakıldığında insan, “olma” hâliyle “olma ihtimali” arasında sürekli gidip gelir. Bu dinamizm, insanın hem zayıf hem de güçlü yanlarını ortaya çıkarır.

İnsan Kendine Yolculuktur

İnsan psikolojisi, bilimsel modellerle açıklanabilir fakat asla bütünüyle tanımlanamaz. Çünkü insan, aynı anda hem somut hem soyut, hem bilinçli hem bilinç dışı, hem toplumsal hem bireysel bir varlıktır. Psikolojiyi anlamak, insanın kendi varlığıyla kurduğu ilişkiyi anlamaktan geçer.

Felsefi perspektifin katkısı ise şudur: İnsan aynı zamanda düşünen, hisseden, anlam arayan, yarısı olan ve iyileşmeye çalışan bir varlıktır.

Yaşam, insanın kendisine doğru yaptığı bir yolculuktur. Bu yolculuk bazen karanlık patikalardan geçer bazen beklenmedik aydınlanmalar getirir. Ama yolun sonunda kişi, kendine biraz daha yaklaşır. Ve belki de insan olmanın tüm zorluğuna rağmen en değerli yanı da budur: Kendini inşa edebilme, dönüştürebilme ve anlam yaratabilme gücü.

YA ÖLÜM KAPIDAYSA

■ Turan DUMAN

Birkaç haftadır kendimi iyi hissetmiyorum. Kollarımda irili ufaklı kan kırmızı hareler oluştu. Önceleri pek önemsemedim. Gece uyurken bir yerlere vuruyorum diye düşündüm. Mimar Sinan'ın gelecek yüzyıllara emanet ettiği eserler gibi yanı başımda dimdik duran sevgili eşim, her kahvaltı sofrasında, "Bu morlukları doktora göster." deyip başımın etini yiyordu. Yuvarlak, kaçamak sözlerle hep geçiştirdim. "Ah be, keşke daha erken hastaneye gitseydin." cümlesini duyar gibiyim. Borç çok, ödemeler her ay tazı gibi dönüp dönüp geliyor.

Eşim serzenişlerinde haklı olabilir ama faturalar daha haklı. Çocukluğumda hep yokluk çektim. Her gün kapıya icra memurları dayanırdı. Kendime düstur edindim, "Çocuklarıma bu durumu yaşatmayacağım." diye. Öyle de oldu, şu ana kadar kimseye muhtaç etmedim. Her gün 06.35'te evin kapısından çıkarken gözüm elektrik, su ve gaz sayacına gidiyor. Öyle bir hızlı dönüyorlar ki takip etmekte zorlanıyorum.

Ayakkabılarımda bağcığını bağlarken gözüm kolumdaki saate takılıyor, eyvahlar içinde koşarak otobüse yetişmeye çalışıyorum. Bir günü anlatıyor gibi anlatsam da aslında her günümün rutini bu. Kartı okutup en sonda sote bir yere kuruluyorum. Yanlardan vuran sıcak hava, kapı aralıklarından sızan soğuk hava iyice uykumu getiriyor. Gözlerim bu buluşmaya daha fazla dayanamayıp gideceğim yere kadar kapanıyor.

Otobüsten inince koşu koşu işe git, günlük işlerini yap. Sonra tekrar evin yolunu tut. Akşam çocuklarla biraz vakit geçir, bir bardak çay iç ve tekrar uyu; monoton dedikleri bu olsa gerek. Monotonluğun dışına çıkmak için işten birkaç saatliğine izin alıp sağlık ocağına uğradım.

Doktor Bey, başını bilgisayardan kaldırmadan, "Şikâyetiniz nedir?" diye sordu. Açıklama yapmak için gerçekten çok yorgundum. Kollarımı sıyırıp gösterdim. Doktor, kötü bir piyango vurmuşçasına kollarıma baktı. "Bir kan alalım, izleyelim." dedi. Sağlık

sisteminin de rutini kan aldirmek. Milyonlarca minik tüpün içinde kırmızı sıvılar oradan oraya gidip geliyor. Ben de elime tutuşturulan minik kâğıtlarla oradan oraya savrulup nihayet kanımı verdim. "İki hafta sonra sonuçları alabilirsiniz." dediler.

Akşam hiçbir şey olmamış gibi dumanı üstünde çorbalı sofraya oturdum. Eşim ile günün nasıl geçti konuşmalarını yapıyorduk. Aklım on dört günlük sürece takıldı. "Ya bir şey çıkarsa?" düşüncesi bedenimi benliğimi ele geçirdi. Artık monotonluk diye bir şey kalmadı. Bu duygu iki haftalık süre zarfında benimle olacaktı. Aslında bu iki hafta bir başlangıç olduğunu göstermişti fakat anlayabilene, ben anlayamadım.

Öyle ya da böyle o koskoca bir ömür olan iki hafta geçti. Sonuç sıramı aldım, duvarın köşesine bir yere tünedim. İki haftalık süreden daha sancılıydı doktor kapısında beklemek. Nihayet doktorun kapısında ismimi gördüm. Hiç vakit kaybetmeden içeri girdim. Hâlinde pek de memnun olmayan doktor, tabii ki yine yüzüme bakmadan kan değerlerimi kontrol etti. Hematolojiye görünmeniz gerekli diyerek kestirip attı.

Öylece kalakaldım. Bir şey diyemedim. Kalbim, sanki damarlarımı değil ses tellerimi sıkıyordu. Teşekkür ettim; isteyerek yapmadım, alışkanlığı. Doktor anlatmaya devam etti. Ben sadece bölüm ismini duydum, diğer kısımları duyamadım. O an sanki arafa misafir olarak gittim. Doktor,

genizden gelen kurumuş sesiyle bir şeyler mırıldanmaya devam ederken aralık kapıdan duman misali sıvıştı.

Hastane kapısından çıkar çıkmaz ilk gördüğüm banka oturdum. Titrek ellerle randevu bakmaya çalıştım. Uzun araştırmalar sonucunda, iki gün sonrasına 08.40'a bir randevu bulabildim. Sonra evin yolunu tuttum. Bindiğim otobüste cam kenarı boştu. Caliba son günlerimi iyi geçirmem için hayat sevdiklerimden birer tutam veriyordu.

Hemen kuruldum koltuğa. Elimin tersiyle buğulanan camı sildim. Yoldan geçen insanları izlemeye başladım. Çiçekçiler, mendilci çocuklar. Bizim dışımızda da bir hayat koşuşturması olduğunu bugün anladım. Hep "ben duvarları" arasında yaşamışım. Borçlar, krediler, duvarda dönen sayaç; aslında duvarlarımız bundan ibaret.

Eve vardığımda eşim aceleyle yemekleri ısıtmaya çalışıyordu. Kapıda öylece durup biraz onu izledim. Uzun süredir onu öyle izlemediğimi anımsadım. Eşimin yerine duvardaki sayaçları ve kolumdaki külüstürün akrep ve yelkovanını izlemeye o kadar dalmıştım ki. Eşimin "Hayrola?" çıkışıyla kendimi toparladım. Ona sımsıkı sarıldım. Eşimin şaşkın bakışları eşliğinde çocukların yanına gittim, onlar da kendi dünyasına dalmıştı. Yüzüme bile bakmadılar. Eğilip okul kokan saçlarından öptüm. "Yapma baba!" diye terslediler. İçeri gidip kalubeladan kalma

eşofmanlarımı giydim. Sofranın başına oturdum.

Tam kaşığı ağzıma götürecekken eşimin, "Benimle paylaşmak istediğin bir şey var mı?" sorusuyla kaşığı bırakmam bir oldu. Ellerimi masada birleştirdim. Birkaç saniye düşündükten sonra "Evet, paylaşacağım çok şey var." diye cümleye girdim. Eşim ağzı açık beni dinledi. Hatta dudağının kenarına bulaşmış maydanoz parçasına aldırış etmedi. En son ne zaman tatile gittiğimizden tutun da beş yıl önce aldığımız artık astarı yırtılmış kaşe monta kadar her şeyi sorguladım.

Bu konuşmam üzerine eşim boynuma sarıldı, "İyi misin?" diye sordu. Ben de iyi

olduğumu söyledim. Sadece ufak bir aydınlanma yaşadığımı belirttim. Aslında gerçek içimde ne idiği belirsiz şeydi. Herkes yattı. Ben de yatağa uzandım. Zamanımın azaldığının sinyali midir bilinmez, gözümde uykunun esamesi yoktu. Kalkıp karanlık salona gittim. Sokak lambasının üşüyen ışığına karşı oturup karanlığı izledim.

Perdeden sızan solgun ışık, odanın köşelerinde gezinirken ben hâlâ gecedan kalma düşüncelerle oturuyordum. Zaman durmuş gibiydi. Ev sessizdi; ne çocukların ayak sesleri ne de mutfaktan gelen çaydanlığın tıkırtısı... Her şey sanki benim kararımı bekliyordu. Bir an düşündüm;

bu kez işe gitmesem, otobüsü kaçırmayı göze alsam, sadece kendim için bir şey yapsam... Ama sonra içimde yıllardır yer etmiş görev duygusu başını kaldırdı, “Daha değil.” dedi. Yavaşça kalkıp pencereyi açtım; içeri dolan soğuk hava, uyuşan ruhumu biraz olsun kendine getirdi. Güne, yine bildiğim gibi başladım. Ama bir şey değişmişti, artık farkındaydım. Farkında olsam da neye yarar ki, geçen geçmişti. Yine iş, yine otobüs, yine kokular. Farkındalık bir şey değiştirmediydi. Ben yine aynı rutine devam ettim.

İki günü öyle ya da böyle geçirip o hastane koridoruna girdim. Ekranda isminin çıkmasını bekledim. Doktor birkaç tetkik istedi. Acil olarak not düştü. Sonuçlar çıkana kadar pestilden ibaret bir tost ve bol karbonatlı bir çay içtim. Eşimin düğün hediyesi saate baktım. Evet, çanlar benim için çalışıyordu. Tekrar doktorun yanına girdim. Doktor, ekranına bakarak notlar aldı. Tekrar baktı. “Size yanlış bir şey söylemek istemiyorum. Ancak akyuvarlarınızda oldukça azalma var. Normal değerlerin iki kat altında seyrediyor. Size net bir tanı koymam için yatılı şekilde sizi tetkik etmem gerek.” dedi

Korktuğum şu an önümdeydi. Kesin konuşmak istemese de galiba doktor gerçeği biliyordu. Ne zaman yatmam gerektiğini sordum. O da hemen “Hemen yatışını yapmalıyız” dedi. Yarın sabah geleceğimi söyledim. “Ailemle konuşmalıyım.” diyerek odadan çıktım. Nereye gideceğimi bilemedim. Hangi sokaktayım, ne yapıyorum

hiçbir fikrim yoktu. İşin güzel tarafı düşünmüyordum. Kafam sünger gibiydi. Doktor alnımdaki sivilceleri sıkı gibi düşüncelerimi sıkıp gitti. Eşimin telefonuyla ırkıldım. Nerede olduğumu sordu. Birçok kelime sarf etti ama algılamadım. Geliyorum, deyip kapadım.

Akşam eve vardığımda herkes beni kapıda karşıladı. Çocukların yüzü gülüyordu fakat gözlerindeki o üzüntüyü görebiliyordum. Eşim biraz önce besbelli ağlamıştı. Ağlayınca göz kapakları kızarır ve göz torbaları belirginleşirdi. “Ooo gençler, hayırdır? Bu baba sevgisi nedir?” dedim. Hepsi koltuğumun altına girdi. Kendimi yuvasını koruyan kartal gibi hissettim, birlikte yemeğe oturduk. Yemek yiyince eşim göz işaretiyle herkesi yolladı.

Her daim kahrımı çeken kadın ile baş başa kaldım. “Bana bir şey söylemek ister misin?” dedi. “Yok bir şey, hayırdır, herkes sevgi seli. Kesin bir şey istiyorlar.” dedim eşime. Eşimin gözleri buğulandı. “Bana söyler misin gerçeği?”

O öyle deyince her şeyi olduğu gibi anlattım. Yarın sabah hastaneye yatmam gerektiğini söyledim. Eşim gözünde yaşlarla odaya gitti. Baktım iki tane valiz hazırlamış. “Neden iki valiz?” “Ben de seninle geliyorum. Orada bir başına nasıl yapacaksın?” “Sen çocuklarla ilgilen, arada bir ziyarete gelersin.” dedim ama nafile, kafaya koymuş bir kere. Sabaha kadar ikna etmekle uğraştım. Sabah evdeki son kahvaltımı yaptım.

Bavulumu alıp kapıdan çıkarken şöyle bir baktım tekrar göremeyeceklerime. Hepsinin yüzünde ağlamaklı bir ifade vardı.

Hastaneye geldikten sonra her şey değişti. Yemekler, kokular, her şey bambaşkaydı. Sanki bir fanusta yaşıyordum. Aileme dokunmak ne mümkün, sadece bir kapının ardından onları izliyordum. Ayna olsa ben de kendi hâlimi görebilirdim. Belki de görmemem daha iyidir. Eski benden eser kaldı mı acaba? Gece hava kararmaya başlayınca camda yansıyan kişinin ben olduğunu düşünmüyorum. Şayet oysam son yakındır.

Bilgisayar yok, kalemle yazmaktan kolum ağrıdı. O kim kapıda duran? “Selamünaleyküm” diyerek içeri girdi. Burası karantina odası, nasıl gelebilir ki? Geldi. Bir tabure atıp oturdu. “Aleykümselam” diye karşılık verdim, doğrulacakken “Rahatını bozma.” diyerek omzuma dokundu.

“Hazır mısın?” diye sordu. Korkmamak elde değil, son bekçi yanı başımdaydı. Evet. Dememek ne mümkün. Başımı salladım.

Sonrası, yatakta kırk kilogram çeken bir kemik torbası ve tamamlanamamış metin ve hayat kaldı. Yaşam dediğimiz, sonu gelmeden erimiş dondurma gibi bitiveriyor. Şimdi bu odada ne kalem var ne kâğıt, ama içimde hâlâ anlatılmamış şeylerin yankısı sürüyor. Belki de yarım kalan bir nefeslik hikâyeyi ailem tamamlayacak.

GÖNÜLLER SULTANI

Hacı Bayram Veli

BİLMEK, BULMAK, OLMAK

■ Dr. Lamia LEVENT ABUL

Feriduddin Attar *Mantıku't-Tayr* adlı eserinde kuşların, padişahları Simurg'u bulmak için çıktıkları yolculuğu anlatır. Kuşlar, bu çetin yolculuğa çıkmadan önce kendilerine rehberlik etmesi için Hüdhüd adlı kuşu seçerler. Çünkü o, daha önce bu yoldan geçmiş ve yolun tehlikelerini bilen biri olarak diğerlerine rehberlik edebilir. Zira yol uzun ve meşakkatlidir. Herkesin göze alabileceği bir yolculuk değildir. Öyle ki kuşların çoğu ya vazgeçer ya da yolda telef olur. Attar'ın bu yolculuktan kastı insanın iç dünyasına doğru yaptığı arayış yolculuğudur. İnsan da hayat serüveninde eğer kendisine yol gösterecek bir rehber ve mürşitle yola çıkarsa tıpkı -az sayıda da olsa- kuşların yolculuğun sonunda sahili selamete vararak Simurg'a ulaştıkları gibi hakikate daha kolay ulaşır. Erenler dediğimiz Allah dostları da insanın bu zorlu yolculuğunda onlara rehberlik eder, yol gösterirler.

Anadolu'nun gönül sultanı Hacı Bayram Veli de Hak dostu bir mürşid-i kâmilidir. Anadolu'da yaktığı maneviyat çerağı Anadolu'nun sınırlarını aşarak geniş bir coğrafyayı aydınlatmıştır. O, gönülleri tenvir eden ilim ve irfanıyla nice kimseleri irşat etmiş, nice talebeler yetiştirmiştir. Bu talebelerinden biri de Fatih Sultan Mehmet'in hocası, İstanbul'un manevi fatihi Akşemseddin Hazretleridir. Hacı Bayram Veli'nin hem halk hem de devlet nezdinde büyük teveccühe mazhar olmasında iki önemli vasfı öne çıkar. Bunların başında şeriata olan bağlılığı gelir. Talebelerine

hem şer'i hem de tasavvufi eğitim vermiştir. Diğer husus ise Arapça ve Farsça bilmesine rağmen tasavvuf edebiyatında Yunus'un izinden giderek şiirlerini Türkçe söyleyip halkın gönlünde müstesna bir yer edinmesidir.

Anadolu'nun tasavvufi açıdan oldukça münbit bir dönemi olan 14. yüzyılda, tam da Anadolu'nun kalbinde Çubuk nehri kenarındaki Zülfazl köyünde dünyaya gelir Hacı Bayram Veli Hazretleri. Onu, Ankara'nın manevi mimarı olmaya götüren yolda temel eğitiminin akabinde medrese tahsiline başlar. Arapça, tefsir, fıkıh, hadis gibi İslami ilimlerin yanı sıra matematik, astronomi ve edebiyat gibi alanlarda da dersler okur. Tahsilini tamamlayıp icazet aldıktan sonra Ankara'da hayırsever Melike Hatun'un yaptırdığı Kara Medresede müderrisliğe başlar. O, tasavvufi hayata yönelmeden önce Kara Medresenin yanı sıra Bursa'da Mehmet Çelebi Medresesinde de dersler verir. (Abdurrezzak Tek, *Ankara'nın Gönül Sultanı Hacı Bayram-ı Veli*, DİB Yayınları, Ankara 2015, s. 14)

Şer'i ilimleri tahsil etmiş, müderrislik payesi almış olmasına rağmen Veli Hazretleri manevi bir arayış içindedir. Manevi dünyasının kapısını açacak bir mürşid-i kâmil bulma arzusu her geçen gün artmaktadır. Madde ve manadan, beden ve ruhtan müteşekkil olan insan ancak her ikisine de ihtimam gösterirse kemalata erer. Hz. Mevlana'nın da dediği gibi insan beden ve ruhtan oluşur, bedenî

Hacı Bayram Veli Hazretlerinin dünya yolculuğunda insan için en önemli merhale kendini bilmektir. Kim olduğunun ve neden burada bulunduğunun idrakinde olmaktır. Kendini bilen insan, dünyadaki yerinin, değerinin ve yaratılış gayesinin farkında olan insandır.

arzular insanı aşağı çekerken ruhun arzusu insanı semavi olana yükseltir. İşte böyle bir hâletiruhiye içinde iken ruhunun çağrısı müridinin çağrısı ile kesişir ve Şems ile Mevlana'nın buluşmasına benzer o buluşma gerçekleşir: Rivayetlere göre Hacı Bayram Veli, Bursa'da iken Ulu Cami'nin açılışı sırasında şeyhi Somuncu Baba namıyla bilinen Şeyh Hamîduddîn Aksarayî'yi tanır. Emir Sultan'ın da tavsiyesiyle Somuncu Baba'ya intisab etmek ister ancak Bursa'da bu nasip olmaz. Somuncu Baba, Bursa Ulu Cami'nin açılışında verdiği hutbe ile halkın büyük teveccühüne mazhar olur. Melami meşrep olan Somuncu Baba, bu ilgiden rahatsız olur ve Bursa'dan ayrılır. Adana'da Ceyhan nehri yakınlarında bir köye yerleşir. Bunun üzerine Hacı Bayram Veli onun peşine düşerek Adana'ya doğru yola çıkar. Oraya varınca üzerindeki kıyafetleri değiştirerek bir tüccar kılığında şeyhin huzuruna varıp elini öper. Somuncu Baba, neden yanına geldiğini sorunca ona hizmet etmeye geldiğini söyler. Bunun üzerine Somuncu Baba yolun zorluklarından söz eder. Bu zamanda kendisiyle birlikte bulunmasının zor olduğunu, dervişliğe hazırlanmak gerektiğini hatırlatan Somuncu Baba'ya, "Emrin neyse öyle olsun, rıza senindir." der ve kıyafetlerini değiştirip derviş kıyafetleriyle huzura çıkar. Somuncu Baba ona, "Adını da tebdil edelim." der. Birkaç gün sonra Numan bin Ahmed olan adını, Kurban Bayramı olduğundan "Hacı Bayram"

olarak değiştirir. (Nihat Azamat, "Hacı Bayram-ı Veli" md., TDV *İslam Ansiklopedisi*, c. 14, s. 442-447) Hz. Mevlana, Şems'in isteği üzerine elindeki kitaplarını nasıl suya attıysa Hacı Bayram Veli de onu dünyaya bağlayan tüm aidiyetlerini bırakır. Makamı, mevkisi, ünü ve nihayet dünyevi kisvelerini de bırakarak Somuncu Baba'ya intisap ederek seyrü sülûğüne/manevi terbiyesine başlar.

Bilme Yolunda

Bilmek istersen seni

Can içre ara canı

Geç canından bul anı

Sen seni bil sen seni

Hacı Bayram Veli Hazretlerinin de şiirinde ifade ettiği gibi dünya yolculuğunda insan için en önemli merhale kendini bilmektir. Kim olduğunun ve neden burada bulunduğunun idrakinde olmaktır. Kendini bilen insan, dünyadaki yerinin, değerinin ve yaratılış gayesinin farkında olan insandır. İnsanı topraktan en güzel surette yaratan Hak Teâlâ, ona nefha-i ilahi ile ruh üflemiştir. İnsan, içinde ilahi bir öz taşır. Kendindeki ilahi özün farkına varan insan, tüm yaratılmışlara ve kâinata hikmet nazarıyla bakar. İnsana, olaylara ve dünyaya bakışı değişir. Herkesin önem verdiği, peşinde koştuğu dünyalıklara değer vermez. Fâni dünyanın geçici zevkleri yavan kalır. Çünkü artık çok daha büyük bir gayenin; ne için yaratılmış ise ona ulaşmanın arzu ve çabası içindedir. Bu hakikat arayışı; Hacı Bayram Veli'nin de tasavvuf anlayışında önemli bir yere sahip olan

insanın bilme, bulma ve olma serüveninin başlangıcıdır. Nitekim şeyhi Somuncu Baba, Veli Hazretlerinden zahir ile bâtın ilimleri arasında bir tercih yapmasını istediğinde o, bâtın ilmini tercih etmiş ve müderrisliği terk ederek içindeki hakikat arayışının iştiağı ile maneviyat yoluna girmiştir. Aradığı hakikatin kendi içinde olduğunu, bunun için de canından dahi vazgeçmeyi göze alırsa canın içindeki cana ulaşılacağını ifade etmiştir.

Şeyhi ile çeşitli seyahatler yapıp tasavvufi terbiyesini tamamladıktan sonra irşat hizmeti için Ankara'ya gönderilir. Dönerken şeyhinden ne ile iştigal etmesi gerektiği konusunda tavsiye ister, o da ekin ekmesini söyler. Hacı Bayram Veli Ankara'ya

Anadolu'nun
gönül sultanı
Hacı Bayram Veli
Hak dostu bir
mürşid-i kâmilidir.
Anadolu'da
yaktığı
maneviyat چراغی
Anadolu'nun
sınırlarını
aşarak geniş
bir coğrafyayı
aydınlatmıştır.

geldiğinde Anadolu'da siyasi otorite boşluğu vardır ve halk büyük sıkıntılar içindedir. Bu fetret döneminde vaaz ve sohbetleriyle halkı bir araya getirir; topluma manevi olarak destek olur. Tesirli sohbetleriyle kısa zamanda etrafında kalabalık bir derviş topluluğu oluşur. O, bir taraftan irşat vazifesini yerine getirirken diğer taraftan müritleriyle beraber çiftçilik yapar. Halkın içinde halktan biri gibi yaşar. Müritlerini de çalışmaya, kimseye el açmamaya, bir meslek sahibi olmaya teşvik eder. Beraberindeki dervişleri kabiliyetlerine göre meslek ve sanatlara yönlendiren Hacı Bayram Veli'nin müritleri arasında her meslekten ve meşrepten insan vardı. Hacı Bayram Veli halkın sıkıntılarıyla da yakından ilgilenmiş; kurduğu yardım sandığıyla zenginlerden topladıklarını fakirlere, yetimlere ve muhtaçlara dağıtarak bir bakıma Ahiliğin Ankara'daki temsilcisi olmuştur. (Abdurrezzak Tek, a.g.e., s. 25-27) Ancak insan ne kadar çalışıp çabalayıp dünyalık kazansa da o, dünyalığa gönlünde yer vermemeyi öğütler. Fakr sahibi bir sufi olarak Peygamber Efendimizin (s.a.s) "Fakrım övüncümdür." anlayışını benimser. Bir şiirinde Allah'tan başka her şeyden, herkesten müstağni olmak, Allah'tan başkasına muhtaç olmamak anlamına gelen fakrı şöyle anlatır:

*El-fakru fahri el-fakru fahri
Demedi mi âlemlerin fahri
Fakrını zikret fakrını zikret
Mahv u fenada buldu bu gönlüm*

Bulma Yolunda

Kendini bilme uğruna sahip olduklarını bir tarafa bırakan Hacı Bayram Veli, vecd ile ilahi hakikatleri bulma arayışında birtakım sınamalardan geçer. Zira bu yol zora talip olanların yoludur. Hak yolunun yolcusu önce kalp hanesini temizleyip arındırır. Hak Teâlâ, pak olmayan gönle nazar eylemez. Ancak masiva kalpten çıkarılıp her türlü dünyevi sevgiden arınınca Hak Teâlâ muhabbetiyle kalbe tecelli eder. Sevgili'nin muhabbeti ile dolan kalp bir yangın yerine döner. Bu ilahi aşk ile yana yana tekâmül eyler. Derdi ona derman olur: "Âşık sevgilisinden uzak kaldığı için onun ateşiyle yanar. Ancak sevginin alameti fedakârlıktır. Yani seven, sevdiğinin verdiği her şeye katlanmalıdır. Hacı Bayram, 'Aşkına o kadar doluyum ki, gönlüm onunla yandı.' diyor. Fakat bu yanlış, ayrılık acısını ortaya çıkarmıyor, ancak zevk veriyor. Kişinin olgunluğu, canını cananına vermesiyle ortaya çıkar. Vermiyorsa o kişi noksandır. Hasılı bu yanlışla, gönülde Allah'tan gayri bir şey kalmaz." (Ethem Cebecioğlu, *Hacı Bayram Veli*, Ankara 1991, s. 145) Büyük sufi Hakk'ın sevgisiyle yanan kalbini şöyle anlatır:

*Noldu bu gönlüm noldu bu gönlüm?
Derdü gam ile doldu bu gönlüm.
Yandı bu gönlüm yandı bu gönlüm,
Yanmada derman buldu bu gönlüm.*

Cenab-ı Hakk'ın muhabbetine mazhar olan kalbin manevi kapıları açılır. O kalp nicelerin bilmediği, görmediği ilahi

hakikatlere şahitlik eder. Kalp gözüyle bakılan âlem bir seyrân yerine döner. Sufi hayretten hayrete düşer. Nurlara müstağrak olur da tevhidin hakikatini bulur:

*Kim ki hayrete vardı
Nûra müstağrak oldu
Tevhîd-i zâtı buldu
Sen seni bil seni.*

Olma Yolunda

Gönül erleri kalplerin, gönüllerin imarını yapan mürşid-i kâmillerdir. Onlar, seyrü sülûkleri boyunca nice ilahi tecellilere mazhar olurlar. Bu yolda zevk ettikleri hakikatlerle hak yolundaki talipleri irşat eder, yol gösterirler. Onların vazifesi gönüllere girmek, gönüller yapmaktır. Çünkü bulundukları makama gelmek kolay değildir. "Hamdım, piştım, yandım." diyen Mevlana Hazretleri gibi Hacı Bayram Veli Hazretleri de "bilme, bulma ve olma" şeklinde özetlenen manevi tekâmülünde nice zorluklardan, imtihanlardan geçerek nihayetinde bayrama erişti. Mevlana'nın "dügün gecesi" dediği makamdır bu. Hakk'ın lütfeylediği bu vuslat makamında olmanın sevinciyle gönlü kavuştuğu yâr ile bayram etmektedir. (Cebecioğlu, a.g.e., s. 147) Hacı Bayram Veli Hazretleri hamdüsenalar eyleyerek yâriyle olan bayramını şöyle müjdeliyor:

*Bayrami imdi bayrami imdi,
Yâr ile bayram eyledi şimdi.
Hamd-ü senalar hamd-ü senalar,
Yâr ile bayram etti bu gönlüm*

ZAMAN YÖNETİMİ UYGULAMALARI: AJANDADAN ALGORİTMAYA

■ Meryem KILIÇ

Günümüz teknolojik ortamında zaman; bildirimler, sürekli akan veri akışları ve sonsuz kaydırma döngüleri arasında parçalanmış bir gerçeklik hâlinde deneyimlenmektedir. Neredeyse her gün hayatı kolaylaştırıcı olduğu

iddiasıyla yeni bir uygulama ya da dijital araç piyasaya sürülmektedir. Bu araçların ortak vaadi kullanıcıya daha fazla zaman kazandırmaktır. Ancak paradoksal biçimde bu tür araçlar çoğaldıkça bireylerin deneyimlediği zaman kıtlığı duygusu da artmaktadır. Gerçek anlamda

işlevsel olan uygulamalar ise kullanıcıyı özelliklere boğmak yerine düşünme ve çalışma biçimleriyle uyumlu olanlardır.

İnsan beyni fikir üretmekte son derece güçlüdür ancak bu fikirleri doğru zamanda hatırlamak konusunda zorlanabilmektedir. İşte dijital araçlar bu noktada devreye girerek zihinsel yükü azaltmaya yardımcı olmaktadır. İkinci beyin yaklaşımı olarak adlandırılan bu mantık, bilgiye gerektiğinde kolayca erişilebilen bir yapı kurmayı esas almaktadır. Bu yaklaşım doğrultusunda geliştirilen günümüz dijital zaman yönetimi araçları toplayıcılar, planlayıcılar ve odaklayıcılar olmak üzere üç temel kategori altında değerlendirilebilir.

Toplayıcı sistemler, bir fikrin ya da bilginin hızlı bir şekilde kaydedilmesini ve yakalanmasını sağlar. Planlayıcılar, bu toplanan içerikleri sınıflandırma, etiketleme ve öncelik sıralamasına tabi tutma görevi görür. Odaklayıcılar ise zamanı etkin kullanmayı destekler. Tüm bu sistemler, karmaşık veri tabanı yapısını görünmez kılarak kullanıcıya zihinsel yükü azaltan bir kullanım kolaylığı sunar.

Son yıllarda yapay zekânın gelişimiyle birlikte dijital planlama araçları da önemli ölçüde değişmiştir. Daha önce yalnızca kullanıcı tarafından girilen bilgileri saklayan bu araçlar, yapay zekâ destekli sistemlerle birlikte proaktif asistanlara dönüşmüştür. Bu araçlar; görevleri, toplantıları ve bireyin çalışma alışkanlıklarını analiz ederek işleri takvimdeki uygun zaman dilimlerine otomatik olarak yerleştirebilmektedir. Böylece zaman yönetimi daha dinamik ve esnek bir akışa dönüşmektedir. Ayrıca zaman yönetimi araçları, dijital çağın asıl sorunu olan dikkatin sürekli bölünmesi noktasında da devreye girmektedir. Bu nedenle odaklayıcı araçlar olarak tanımlanan, belirli süreler boyunca tek bir işe yoğunlaşmayı teşvik eden sistemler, bildirimleri sınırlandırarak ya da çalışma sürecini oyunlaştırarak dikkatin korunmasını amaçlamaktadır. Ancak bu tür araçların ortak risklerinden biri, işi yapmak yerine işin nasıl daha iyi

planlanacağına odaklanarak zaman kaybettirmesidir. Etiketler ve otomasyonlar arasında kaybolup yapılması gereken asıl işin ertelenmesine yol açması gibi. Bir sistemin kurulumu, sağladığı faydadan daha fazla zaman alıyor ve zamanı gerçekten koruyamıyorsa o sistem amacını yitirmiş demektir.

Dijitalleşmeyle birlikte ortaya çıkan bir diğer tuzak, zamanın ekonomik bir değer olarak ele alınmasıdır. Zamanı bir para birimi gibi görmek, sabırsızlığı artırmakta ve kronik strese yol açmaktadır. Bu noktada hibrit bir model hem zamanı hem de teknolojiyi etkin kullanmak açısından daha sağlıklı bir yaklaşım sunabilir. Örneğin stratejik düşünme aşamalarında kâğıt ve kalemle yavaşlamak, hatırlatmalar, tarih çakışmaları ve takvim yönetimi için ise yapay zekâdan destek almak daha dengeli bir çözüm oluşturabilir.

Yapay zekâ destekli planlama araçları, zamanımızı nasıl kullandığımıza ve geçirdiğimize yönelik daha büyük bir farkındalık oluşturabilir. Güne başlamadan önce öncelikleri gözden geçirmek, tüm görevleri tek bir ortak gelen kutusunda toplamak ve bir görevden diğerine geçiş zamanı geldiğinde bildirim almak, zamanımızın nasıl kullanıldığını daha net fark etmemizi sağlayabilir. Bu araçların kullanımı yalnızca iş süreçlerini değil günlük yaşamı da belirgin biçimde

kolaylaştırır. Okul programları, iş toplantıları ve diğer kişisel sorumlulukları tek bir çerçevede bir araya getirerek olası çakışmaları görünür hâle getirir. Planlarda bir değişiklik olduğunda hatırlatmaların otomatik olarak güncellenmesi ise ayrıntılarla tek tek ilgilenme ihtiyacını azaltır ve zaman kazandırır. Benzer şekilde, seyahat planlamasında da çok sayıda kararın süreci yorucu hâle getirmesinin önüne geçer. Böylece planlama süreci daha öngörülebilir hâle gelir. Günlük programlar ve paketleme listeleri oluşturulabilir, bütçe takibi yapılabilir, fiyat değişimleri ve program güncellemeleri hakkında önceden bilgilendirme alınabilir. Böylece belirsizlik azalır ve ayrıntılarla uğraşmak yerine yolculuk deneyiminin kendisine odaklanmak kolaylaşır.

Teknoloji elbette zamanı uzatamaz fakat onu nasıl kullandığımızı daha görünür hâle getirebilir. Böylece geçen saatlerin nasıl değerlendirildiğini fark etmemize imkân tanır. Tekrarlayan işleri ve aceleciliği azaltarak düşünmeye ve derinleşmeye daha fazla alan açabilir. Bu açıdan bakıldığında zamanın nasıl kullanıldığı çok daha büyük önem taşır. Sonuç olarak zaman yönetimi uygulamaları hayatı kontrol altına almak için değil karmaşayı azaltmak için vardır. Asıl mesele, en gelişmiş aracı veya uygulamayı kullanmaktan ziyade zamanı nasıl kullandığını bilmektir.

kalabalık yalnızlıkta “hem-derd” nerede?

■ Dr. Murat ÇİNİCİ

Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Selam genç arkadaşım. Bugünlerde sıkça duyduğum bir hissi konuşalım mı biraz? Hani o telefon elindeyken, ekran kayarken yüzlerce insanın arasında olduğunu hissettiğin ama aslında kendini yapayalnız bulduğun o garip anı. Yüzlerce “arkadaş”ın var belki; binlerce “takipçi”n olabilir. Bildirimlerin susmuyor. Ama günün sonunda başını yastığa koyduğunda “Yalnız değilim ama evet, yalnızım.” diyorsan durup düşünme vakti gelmiştir. Bu o kadar tanıdık ve modern bir his ki emin ol bunu sadece sen yaşamıyorsun.

Sosyal medya bize müthiş bir kalabalık illüzyonu sundu. Herkes en mutlu anını, en parlak gülüşünü veya en havalı pozunu paylaşıyor. Bu bir vitrin; hepimiz bu vitrine bakıyoruz. Ama vitrinler samimiyet kurmak için kurgulanmadı; oralar bakıp geçmek içindir. Sanırım biz bu “bakıp geçme” hâlini dostluk zannetmeye başladık. Oysa kalp kalbe değmeyince, göz göze gelmeyince o bağ kurulmuyor. Beğeniler ve yorumlar gerçek bir “Nasılsın?” sorusunun, içten bir derdi paylaşmanın yerini tutamıyor. Kalabalık görünüyoruz ama her birimiz

kendi küçük ekranımızda yalnızız.

Bizim fitratımız yani yaratılışımız, gerçek bağlara ihtiyaç duyar. Maneviyatımız samimiyetle beslenir. İnsanın insana “yaslanmaya” ihtiyacı vardır. Sanal bir omuza değil gerçekten derdini dinleyecek, onunla belki ağlayacak belki gülecek birine. Dinimiz “Mümin müminin aynasıdır.” derken bize kendi iyi ve kötü yanımızı gösterecek, bizi düzeltecek gerçek bir yansımadan bahseder. Filtreli bir yansımadan veya sadece duymak istediklerimizi

söyleyen yankı odalarından değil.

Peki, nedir bu aradığımız “gerçek dostluk”? Gerçek dostluk, nicelik değil nitelik meselesidir. Yüzlerce tanıdık yerine senin derdinle hemhâl olan bir veya iki kişi yeterlidir. Dost, senin sadece parlak anlarını bilmez; düştüğün, bocaladığın, “Bugün iyi değilim.” dediğin anları da bilir ve o anlarda elini tutandır. Sadece *like* atan olmaz; yeri geldiğinde seni uyaran, hatanı yüzüne söyleyebilen ama bunu seni kırmadan yapandır. Samimiyet, kusurları

gizlemekte değildir; kusurlara rağmen sevebilmektir. Bu tür bir bağ, manevi dünyamızı ayakta tutan en güçlü direklerden biridir.

Eğer o sanal kalabalıkta kendini kaybolmuş hissediyorsan belki de telefonu biraz kenara bırakıp başını kaldırma vaktidir. Etrafına bak. Yanı başında oturan, gözlerinin içine bakan insanlara odaklan. Sayılara takılma. Samimi bir selam, içten bir tebessüm veya dertli bir arkadaşını sadece dinlemek, binlerce sanal beğeniden çok daha kıymetlidir. Kalabalıklar içinde

yalnız kalma; yüreği seninle atan o “bir” kişiyi bulmaya odaklan. Unutma, gerçek bağlar emek ister ama verdiği manevi huzur paha biçilemez.

“Yalnız değilim ama yalnızım.” hissinin kökleri sandığımızdan daha karmaşık. Bu sadece ekrana çok bakma meselesi değil. Bu, kalabalık bir caddede kimseyle göz göze gelemeden yürümeye benziyor. Yüzlerce bildirim, onlarca *story* arasında yankılanan bir sessizlik bu.

Şu yalnızlık meselesini de bir netleştirelim. Bizde yalnızlık denince hep olumsuz bir şey akla gelir. Oysa yalnızlığın

iki farklı yüzü var: Biri ihtiyaç duyduğumuz yalnızlık; diğeri ise içine düştüğümüz soyutlanmış yalnızlık.

İhtiyaç duyduğumuz o yalnızlık bir nimettir aslında. Kültürümüzde buna “uzlet” veya “halvet” denir. İnsanın Rabb’iyle baş başa kalması, kendini dinlemesi, düşünmesi, tefekkür etmesi için gereken bir moladır bu. Bir pencere kenarında sadece gökyüzünü izlediğin o on dakika, kendi iç sesini duyabilmek için dünyadan elini çektiğin o kısa anlar... İşte bunlar, ruhumuzu besleyen, bizi manevi olarak şarj eden kıymetli zamanlardır. Bu “yalnız” olmak değil “kendikle” olmaktır. Ama bizim konumuz olan o soyutlanmış yalnızlık ise tam tersi. Bu bir tercih değil bir sonuçtur. Etrafın insan doluyken kendini görünmez hissetmektir. Anlaşılmadığını, duyulmadığını, kimsenin senin gerçekte kim olduğunu merak etmediğini düşünmektir. İşte sosyal medyanın yarattığı o sanal kalabalık tam da bu ikinci tür yalnızlığı besliyor. Çünkü orada herkes “bağlı” ama kimse bağ kurmuyor. Samimiyetin yerini performans alıyor. Herkes en iyi versiyonunu sergilerken kimse iyi olmayan hâlini paylaşmaya cesaret edemiyor.

Tabii ki sosyal medyayı tamamen şeytanlaştırmak da doğru değil. Elbette onun da yerinde kullanıldığı hâller var. Uzaktaki bir akrabanla görüntülü konuşmak harika bir nimet. Bilgiye ulaşmak, yeni bir beceri öğrenmek, seninle aynı

şeyleri dert edinen insanlarla fikir alışverişinde bulunmak için müthiş bir araç. Sorun aracın kendisinde değil; bu aracın bizim amacımız hâline gelmesinde. İlham almak için girdiğin yerden, saatler sonra kendini başkalarıyla kıyaslayarak ve yetersiz hissederek çıkıyorsan orası meşru bir alan değildir.

Peki, bu dijital okyanusta boğulmamak için kendimizi koruma parametrelerimiz ne olmalı? İlk, niyetini gözden geçir. O uygulamayı neden açıyorsun? Bir şey öğrenmek için mi yoksa can sıkıntısından kaçmak için mi? İkincisi, sınır koymak. Bu bir irade meselesidir. Nasıl ki midemize her önümüze geleni doldurmuyorsak zihnimize de her içeriği doldurmamalıyız. Üçüncüsü, takibi filtrelemek.

Sana kendini kötü hissettiren, sürekli bir yarış ve gösteriş içinde olan hesapları takipten çıkmak bir özgürleşme eylemidir. Unutma; dijital olarak neyi tükettiğin de seni sen yapar. Dördüncüsü ise en önemlisi: Gerçek hayatın, o ekranda gördüğün parlatılmış karelerden ibaret olmadığını hiç aklından çıkarma.

Bu sanal okyanusta kaybolduğunu hissettiğinde, o otomatik pilota bağlayan iç sesi fark et. Muhtemelen o ses şöyle diyor: EĞER [canım sıkılırsa veya kendimi anlaşılmamış hissedersen], O HÂLDE [bu histen kaçmak için hemen telefonuma sarılmalı ve başkalarının parlatılmış hayatlarına bakmalıyım]. Bu alışkanlığın sana kendini daha kötü hissettirdiğini biliyorsun. Bu kısır döngüyü

kırmak için kendine yeni ve daha havalı bir kural koy: EĞER [elim telefona o boşluk hissiyle giderse] O HÂLDE [pasifçe vitrinlere bakmak yerine onu bir “bağ kurma” aracına dönüştüreceğim; uzun zamandır konuşmadığım bir dostuma komik bir video atacağım ya da sevdiğim bir arkadaşımın paylaşımına samimi, içten bir yorum yazacağım].

Bu karmaşanın içinde gençlerin yetişkinlerden de talepleri var. Onlar kendilerine “Bırak o telefonu elinden!” diye bağırılmasını istemiyor. Bu onların dünyasının bir gerçeği ve bunu anlamasını bekliyorlar. Onları yargılamak yerine rehberlik etmenize ihtiyaçları var. “Bırak.” demek yerine “Nasıl daha sağlıklı kullanabilirsin?” diye sorabilirsiniz. Ama en önemlisi, konuşurken gözü sürekli kendi ekranına kayan bir yetişkinden “Telefonu bırak.” nasihatini duymak inandırıcı gelmiyor. Gerçek bir sohbet, göz teması ve yargılamadan dinleme talep ediyorlar. Aslında dijital dünyanın veremediği o gerçek bağ, o samimi ilgiyi sizden bekliyorlar.

O “kalabalık yalnızlığından” çıkış yolu yine insanda. Gerçek dostluklarda. İki kişinin karşılıklı oturup birbirinin derdini hemhâl olarak dinlemesinde. Dost, senin filtreli fotoğrafını beğenen olamaz; senin en dağınık, en moralsiz anını görüp, “Gel bir çay içelim.” diyebilendir. Maneviyatımız samimiyetle güçlenir. Niceliğe

Gerçek dostluk, nicelik değil nitelik meselesidir. Yüzlerce tanıdık yerine senin derdinle hemhâl olan bir veya iki kişi yeterlidir. Dost, senin sadece parlak anlarını bilmez; düştüğün, bocaladığın, “Bugün iyi değilim.” dediğin anları da bilir ve o anlarda elini tutandır.

değil niteliğe odaklan. Kendi kıymetli yalnızlığını koru ama kendini kalabalıklar içinde soyutlanmaya mahkûm etme. Başını o ekrandan kaldır ve gerçek hayatın dokunulabilir, hissedilebilir güzelliklerine çevir. Emin ol, aradığın huzur o sanal kalabalıkta değil yanı başında kuracağın o içten bağda gizli.

Büyük şair Fuzuli, sanki bugünün sanal kalabalığındaki o ruh hâlini görmüş gibi yüzyıllar öncesinden şöyle fısıldıyor:

Dost bî-pervâ felek bî-rahm ü devrân bî-sükûn

Derd çok hem-derd yok düşman kavî tâli' zebûn

Yani diyor ki, “Dost kayıtsız, umursamaz; felek acımasız ve zaman dur durak bilmiyor. Dert çok ama dert ortağı (hem-derd) yok; düşman güçlü ve talih zayıf.”

“Dost bî-pervâ...” Ne kadar tanıdık, değil mi? Etrafımızdaki o dost görünenlerin kayıtsızlığı, umursamazlığı. Belki binlerce takipçi var ama en zor anında “bî-pervâ” yani sana karşı pervasız, ilgisiz bir kalabalık. İşte bu, o bahsettiğimiz soyutlanmış yalnızlığın ta kendisi.

“Derd çok hem-derd yok.” Dertlerimiz çok. Zihnimiz dolu; gelecek kaygısı, kıyaslamalar, anlaşılmama hissi... Dert çok ama hem-derd yok. Yani derdimle dertlenen, derdimi paylaşan, o yükü benimle omuzlayan biri yok. Sosyal medya bize yüzlerce arkadaş sunuyor olabilir ama Fuzuli'nin aradığı o “hem-derd”i sunamıyor. Çünkü hem-derd olmak, “tık” ile değil bir ömür, gönül, emek ile olur. O, senin hüznünü kendi hüznü bilen kişidir.

Bizim aradığımız da bu. Sadece parlak anlarımızın alkışçısını değil düştüğümüz zamanın hem-derdi olanı arıyoruz. Nasıl ki Fuzuli o çağda kalabalıklar içinde bir dert ortağı arıyorsa biz de bu dijital çağın kalabalığında, bize “bî-pervâ” (kayıtsız) kalmayacak; derdimizle dertlenecek o gerçek bağ, o samimi dostu arıyoruz. Bu arayış, insanoğlunun en kadim ve en kıymetli manevi yolculuğudur.

MERVE GÜLCEMAL İLE SÖYLEŞİ

■ Söyleşi: Mahir KILINÇ

Bir ebeveyn, evladını yetiştirirken ebeveynlik üzerine kitaplar okuduğu gibi bir yandan da kendisini yeniden inşa etme üzerine okumalı. Yani inancını güçlendirmeli, ibadetlerinden lezzet almak için çaba sarf etmeli. Elbette yazılan kitaplar çocuklara dinini sevgiyle öğretmek için çok kıymetli fakat çocuklar, ebeveynin ne okuduğundan ziyade ne yaşadığına bakıyorlar.

Çocuklara yönelik eserlerinden hareketle soracak olursak Merve Gülcemal'in dünyasında çocuk kimdir? O, herkesten farklı olarak çocuğa hangi pencereden bakıyor? Okuduğumuz eserleri üretmesinde motivasyon kaynağı nedir?

Benim dünyamda çocuklar, masumiyetin birer simgesi ve Allah tarafından koşulsuz sevginin tadına doyarsa varalım diye biz büyüklere sunulmuş olan eşsiz birer hazine. Çocuk, çok kıymetli bir varlık ve ümmetin incisi. Kitabımız Kur'an-ı Kerim'de çocuktan bahsedilir ve kıymetine vurgu yapılır. Peygamberimiz (s.a.s.) de çocukları çok sever ve onlara kıymet verirdi.

İslamiyeti hakiki manasıyla sonradan öğrenen, lezzetini alan ve etrafında kimi görse İslam'a dair bildiklerini anlatma gayreti içerisinde olan bir anne babanın evladımı ve onlardan Hz. Peygamber'in, "Bir iyiliğe öncülük eden kimseye o iyiliği yapanın ecri gibi sevap vardır." (Müslim, İmare, 133) hadis-i şerifini düstur edinerek büyüdüm. Yazdıklarım da aslında bu motivasyonun bir yansıması diyebilirim. Zira çocuklarla çalışıp onlara öğreticilikle ikramlandırıldığım yıllar, onlara dini nasıl sevdirebileceğime dair daima bir merakım ve gayretim vardı. Sürekli araştırır; çocukların hassasiyetlerini gözeterek, onları ürkütmeden, sevgi temelli, oyun ve masal diliyle renklendirilmiş, merak

ve hayranlık uyandıracak anlatımlar tasarlar ve bunları öğretici arkadaşlarımla paylaşırdım. Sonraki yıllarda, bu anlatım tekniklerinin basılı birer eser olarak daha çok çocuğa ulaşması gerektiğini düşündüm ve ilk eserlerimi bu niyetle kaleme aldım. Akabinde de bilgi ve tecrübelerimi paylaşip yazmaya devam ettim. Böylece minik okurları tarafından sevilerek okunan 50'yi aşkın kitabın yazarı olmuş oldum.

Bugünün çocuklarının, geleceğin Fatihleri, Selahattin Eyyubileri, Rabiâtü'l Adeviyyeleri olduğunun farkındayım. O yüzden onların dünyasına ufaklık da olsa dokunabilmek düşüncesi, kitap yazarken benim için bambaşka bir motivasyon kaynağını daha oluşturuyor. Bunun yanında sadaka-i cariye mefhumunun da beni çokça teşvik ettiğini söyleyebilirim. Özellikle çocuklar için yazdığım kitapların, ben bu dünyadan göçerken ardından açık kalacak birer deftere dönüşeceğini umut ediyorum.

Keloğlan'ı kimi zaman namazın kimi zaman da orucun peşine düştüğünü gördüğümüz kitaplarınızda çocuklarda din eğitimine büyük önem verdiğinizizi görüyoruz. Hafız bir anne olarak çocukluk dönemindeki bu eğitimin önemine dair neler söylersiniz?

Çocuk için en önemli rol model ailesidir. En iyi okullara da göndersek, en iyi hocalarla da temas etseler, en iyi kitapları da

alıp okusak çocuklar asıl bağı ebeveyniyle kurar ve biz ne yaparsak çocuk da onu yapar. Çocuk biz nasıl yaşarsak öyle yaşar, neyi seversek onu sever. O yüzden, çocuğumun dinimi sevmesini istiyorsam öncelikle beni çok sevmesi lazım. Çünkü kalbine giremediğim aklıma giremem. Ben o kalbe girebilsem benim kalbimdekiler de o kalbe girer. İşte tam burada: Peki, benim kalbimde neler var? Ben Allah ve Resulünü hakiki bir muhabbetle seviyor muyum? Namazı niçin kıldığımı, tesettürü neden uyguladığımı aklın ve kalben idrakinde miyim? O yüzden de bir ebeveyn, evladını yetiştirirken ebeveynlik üzerine kitaplar okuduğu gibi bir yandan da kendisini yeniden inşa etme üzerine okumalı. Yani inancını güçlendirmeli, ibadetlerinden lezzet almak için çaba sarf etmeli. Elbette yazılan kitaplar çocuklara dinini sevgiyle öğretmek için çok kıymetli fakat çocuklar, ebeveynin ne okuduğundan ziyade ne yaşadığına bakıyorlar.

Çocukların zihin ve gönül dünyasına hitap ettiğiniz kadar gençlere yönelik etkinlikler, konferanslar ve söyleşiler de gerçekleştiriyorsunuz. Pek çok mecradan saldırıya maruz kalan gençlerimize yönelik yapmış olduğunuz çalışmalardan hareketle gençler sizce ne durumda, beklentileri neler ve nereye gidiyorlar? Hem çocuklara hem de gençlere ahlaki değerleri aktarmada ebeveynlerin zorlandığı noktalar nelerdir?

Yaklaşık dört yıldır gençlerle gönüllü olarak buluşmalar yapmaya başladım ve gençler de çok güzel ilgi gösteriyorlar. Geçtiğimiz senelerde sadece bir yaz mevsiminde yaklaşık 4500 genç kızımızla buluşmuştum, bu buluşmalara devam etmeye gayret ediyorum.

Ben de bir genç annesiyim, 15 yaşında bir oğlum var. Yetişkinler olarak çoğumuzun dilinde şu cümlelerin olduğunu görüyorum: Gençlik nereye gidiyor? Sosyal medyanın, arkadaş çevresinin gençleri sürükleyip götürdüğünü ima ediyoruz. Oysa inanın, bizim bağımız sınırsız olsa kimse çocuklarımızı -büyük bir imtihan olmadığı sürece- bizim elimizden alıp da götürmez. Bu soruya dair cevabı, gençlerde yansımalarını gördüğüm hâliyle vereyim: Gençler bazen -yaşadıkları ortamın ve dönemin etkisiyle- her şeyin kolay, mübah ve sevimli gösterildiği yerlere gidebiliyorlar maalesef. Biz büyükler de kimi zaman -hataya/günaha düşerler endişesiyle- onlara âdeta yaşanılmaz bir din sunabiliyoruz. Allah'ın yüklediği sorumlulukları omuzlarına yükleyebiliyoruz ve gençliğe ulaştıklarında yorgun Müslümanlarla karşılaşabiliyoruz. Allah Resulü'nün kullanmadığı tebliğ metotları üretebiliyoruz. Tebliğ, davet demektir ama biz davet dili kullanmıyoruz; kaba saba bir dille, arkadaşlarıyla mukayese ederek, kalbini inciterek, kırarak, ateşle ve Allah'ın gazabıyla korkutarak

ibadete yöneltmeye çalışabiliyoruz. Hâlbuki Allah Resulü'ne hitaben "Allah'ın rahmetinden dolayı, sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı kalpli olsaydın şüphesiz etraftan dağılır giderlerdi." (Âl-i İmran, 3/159) gelen ayet, davetin usulünü bizlere anlatıyordu. Gençlerimizin bizi çok sevmesi lazım. Şımartmaktan ya da sınırsızlıktan bahsetmiyorum. Sınırları, çizgileri olan fakat sevgisini samimiyetle, şefkatle, koşulsuzca veren bir ebeveynlikten ve çok sağlam bir güven bağı kurmaktan bahsediyorum. Çocuklar ve gençler, ailelerinin onları anlamadığını ve dinlemediğini düşünüyorlar. Onları bir uzvumuz gibi görüp ayrı bir birey olduklarını kabullenmekte güçlük çekiyoruz. Onlar bir birey ve biz onları bilinçlendirmek, eğitmek ve yetiştirmekten mesulüz. Allah: "Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun." (Tahrim, 66/6) ayetiyle bunu apaçık söyler. Dolayısıyla biz büyükler, çocuklarımızla aramızdaki sevgi ve güven bağını güçlendirmeliyiz ve ahlaki değerleri en güzel üslupla onlara kazandırmalıyız.

Çocuklar, gençler derken hitap ettiğiniz yelpazeye aileyi de ekliyorsunuz. Günümüz ebeveynliği geçmişe kıyasla daha mı zor? Bu çağda ebeveyn olmak, aile olmak ve aileyi korumak adına karşılaşılan zorluklar sizce neler? Bunlarla baş edebilmek nasıl mümkün olabilir?

Sınırlar güzeldir, insanı güvende hissettirir. Evlatlarımızın disiplinli, başkalarını da önceleyen bireyler olabilmeleri ve gelecekte zorlanmadan topluma uyum sağlayabilmeleri için ebeveynler olarak yöntemlerimizi gözden geçirmeliyiz.

Bundan 15-20 yıl sonra bizim nesil ebeveynlerin sosyologlar tarafından çokça eleştirileceğini düşünüyorum. Sosyal medyanın da etkisiyle sınırsız bir ebeveynlik ortaya çıktı ve sınır tanımayan, sınır görmemiş çocuklar yetiştirmeye başladık. Bu çocuklarla çalıştığımız yerlerde, sosyal ortamlarda karşı karşıya geliyoruz ve dinlediğim öykülere bakacak olursak sahiden çok zorlanıyoruz. Peki, bu çocuklarımız birer yetişkin olduğunda bizi neler bekleyecek, inanın kestiremiyorum. Oysa sınırlar güzeldir, insanı güvende hissettirir. Evlatlarımızın disiplinli, başkalarını da önceleyen bireyler olabilmeleri ve gelecekte zorlanmadan topluma

uyum sağlayabilmeleri için ebeveynler olarak yöntemlerimizi gözden geçirmeliyiz.

Tabii sosyal medyanın ebeveynin psikolojisine olumsuz etkileri de var. Mesela sosyal medyada sürekli mükemmel tablolar çiziliyor. Mükemmel eşler, harika ilişkiler, daima gülen aileler ve mükemmel çocuklar! Bunların ne kadarı gerçek acaba? Kalbimize dokunan ve içimizde kalan bu ukdelerle bir şekilde ebeveynlik yapmaya çalışıyoruz. Arka planda evinin bütün işleri görülen, dolayısıyla çocuklarına oyun oynatmaktan başka yapacak bir şeyi olmayan aileler sanki her şeyi kendi yapıyormuş gibi sergileyebiliyor. Bu da ebeveynleri, "O yaparken ben niye yapamıyorum?" tuzağına düşürebiliyor. Hepimizin istidadı, imkânları, ebeveynliği ve mizacı farklı. Tek tip ve mükemmel anne baba olamayız. Kendimizi, şartlarımızı fark ve kabul edip çocuğumuz için seçilmiş en iyi anne baba olduğumuz bilinciyle Allah'ın bize emanet ettiği evlatlarımıza en iyi ebeveynliği yapmayı Rabb'im hepimize nasip etsin.

Son olarak hem yazarlık hem de annelik deneyiminizden süzülen birikimle; çocuklara, gençlere ve anne-babalara ayrı ayrı birer cümlelik bir tavsiyede bulunmak isteseydiniz onlara; "Bak çocuğum...", "Bak güzel kardeşim...", "Bak ey anne-baba..." ile başlayan cümleleri nasıl tamamlamak isterdiniz?

"Bak canım çocuğum, seni çok seviyorum, Allah da seni çok seviyor. Ne kadar güzel yaratmış bizim için bu dünyayı, ne kadar ikram etmiş her şeyi. O'nun bizi ne kadar çok sevdiğini görebiliyorum, sen de görebiliyor musun? Bunları görebilmek için gözlerini kocaman aç ve etrafına çok iyi bak." demek isterdim.

Gençlerimize, "Ben de bir zamanlar gençtim. Biliyorum, senin ve benim zamanım farklı. Gerçekten çok zor bir zamanda yaşıyorsunuz ve bazı zamanlar, ailenin seni anlayamadığını düşündüğünü de biliyorum. Fakat bil ki üslupları yanlış olsa da iletişim dillerinin düzeltilmesi gerekse de her ne diyorlarsa her ne yapıyorlarsa seni çok sevdikleri için yapıyorlar. Bu, onların yanlışlarını meşrulaştırmaz fakat bunu bil olur mu? Zemininde bunun olduğunu bil. Rabb'imin seni çok sevdiğini de hiçbir zaman unutma ve sen de kendini sev." derdim.

Anne babalara da, "Sevgili kardeşlerim, lütfen lütfen lütfen her işimizden daha önemli olan, belki de cennet anahtarlarımız çocuklarımızı samimi bir sevgiyle çok ama çok sevelim. Onların ellerinden tutalım. Onları ayıplayıp, kınayıp yanımızdan uzaklaştırmayalım. Din ile ilgili sorguladığı hususlar, öğrenmek istediği şeyler mi var, oturup beraber öğrenelim; başımızdan kovmayalım. Unutmayalım ki kınadığımız, kovduğumuz ve yasaklamalar koyduğumuz çocuklarımızın kendilerini yanlış yerlerde aramasına sebep oluruz." demek isterdim.

Öz Geçmiş

Merve Gülcemal, 1987 yılında Bursa'da doğdu. Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Kur'an kurslarında eğitim gördü ve hafızlık yaptı. İlahiyat eğitimi aldı ve hâlen çocuk gelişimi eğitimi almaya devam etmekte. Okul öncesi çocuklarıyla fahri olarak yürüttüğü çalışmalar esnasında çocukların hikâyelere olan ilgisine hayran kalan Merve Gülcemal, çocuk edebiyatında özellikle çocukların gönlüne hitap edebilecek ve yüzlerini güldürebilecek "dinî değerler" içeren eserlerin noksanlığını fark edip bu yönde eserler kaleme almaya başladı. Aynı zamanda hikâye anlatıcısı olan yazar, sosyal medya vasıtasıyla yüz binlerce kişiye ulaşabilmektedir. Üç çocuk annesi olan yazar, yazmaya ve çeşitli konferanslarla çocuklara, gençlere ve ebeveynlere hitap etmeye devam ediyor.

NEYE Hayat DENİR?

■ Şerife DOĞAN

Zaman zaman sorarız bu soruyu kendimize; hayat nedir, ne değildir? Hayatın manasını anlamaya çalışmak, hikmetini keşfetmekle geçer ömür. Biz neden varız, niçin geldik bu dünyaya, iyi bir hayat nasıldır, soruları döner durur kafamızda. Her sorunun cevabı, acı tatlı günlerimize ya da bulunduğumuz yaşa göre farklıdır.

Trende, cam kenarında otururken hayallere dalmaktır hayat. Annenin dizine yattığında hissettiğin huzurdur. Çocukluğunda ailenin sana alamadığı renkli kalem setini kendi çocuğuna aldığındaki hazdır. Sende yarım kalan baba hikâyesinden

sonra evladınla babasının
namaz kılmasını seyretmektir.
Akşam saatinde yemekten
sonra ailenle birlikte huzurla
içtiğin çaydır. Bir ablanın
sıcaklığını hissetmek
ya da abinin varlığının
yaşattığı güven duygusudur.
Sevdiğinin seni düşündüğünü
gördüğünde kalbindeki
mutluluktur. Hiç tanımadığın,
sadece sosyal medyada takip
ettiğin bir ailenin küçük bir kız
çocuğunu evlat edinmesine
gözyaşı dökmektir. Ramazan
ayında iftara arkadaşlarını
çağırarak, güzel bir
sofraya oturmak, koyu bir
sohbet eşliğinde kahveni
yudumlamaktır. Bugünümüz
de muhakkak birinin hayalidir
diye şükrederek yaşamaktır.
Bittiği için ağladığımız,
olduğu için gülümsediğimiz
her anın toplamıdır.
Yazılanın istenilenden daha
güzel olduğunu derinden
hissetmektir.

Mutlu olmak için, balıkçıların
havayı koklaması gibi
işaretleri takip ederiz.
Bazen yakalarız, çokça da
yakalayamayız ama bu
iki duygu arasında geçen
zamandır hayat. Yaz güneşini
içine çeken elma ağacı, dalları
güçlü olsun diye köklerini
derinlere uzatmak ister. Bizim
de en temel umudumuz,
dalları sağlam bir yuvamızın
olmasıdır. Peki, hayat sadece
çekirdek ailemizden mi
ibaret? Elbette hayır. Ortak
anılara, hayallere sahip
insanlarla da bir arada olmak
isteriz. Tıpkı Sumud Filosu
yol alırken anbean onu takip
edenler gibi. O gemilerin

bir gün mutlaka sahile ulaşacağına inananlarla aynı halkada olmak isteriz.

Hayat insana birçok rızık verir. Mevzu sadece işimizden kazandığımız para değildir. Senin derdinle dertlenen, başarıyla gurur duyan dostlar da rızıktır. Bu dostlarla kermese sarma yapabilir, ihtiyaç sahibi bir aileyi ziyaret edebilirsin. Parkta bahçede oturup saatlerce çocuğunun derdini paylaşabilirsin. Seni yargılamadan dinleyen, elini tutan “Bu da geçecek ve bugünleri anıp gülümseyeceğiz.” cümlelerini samimiyetle sarf eden dostlarla hayat anlam kazanır. Dostlarımızın kıymetli olan ortak değeri Peygamberimizse birbirimizin hayatına mutlaka dokunuruz. Yollarımızın kesiştiği, bize renk katan, güç veren her dosttan bir parça alırsız ruhumuza ve böyle yoldaşlar veren Rabb'imize şükrederiz. Medine’de Ravza’nın mis kokulu bahçesinde, yeşil halı üzerinde uçan güvercinleri bile seven, Peygamber aşkıyla yanıp tutuşan dostlarla birlikte olunca hayat anlam kazanır.

Hayat amaç sahibi olmaktır. Çalışmalarınla, gayretinle kendine, ailene ve çevrene faydalı olmaktır. İlim öğrenirken hissettiğin hazdır. Bir ramazan sahurunda sessizce Kur’an okumak, dua etmektir. Yediğini, içtiğini, gezdiğini göze sokmamaktır. Misafirlikte, okulda, işte, sokakta hep bir dengeyi yakalamak, nerede durulması

gerektiğini bilmektir. Sohbet ederken sorularını haddini bilerek sormaktır. Rabb'im seni yükselttikçe senin gönlünü alçaltabilmendir.

Bu hayata bizden önce de gelenlerin var olduğunu unutmayalım. Bu topraklarda kim bilir kaç medeniyet, kaç şehir kuruldu. Ağaçlar dikildi, hasatlar yapıldı. Meyve topladığın bahçenin kenarındaki kayaya sende önce de oturanlar oldu. Kim bilir, belki de bir iz bıraktı ama sen hissedemedin. Sokaklarda çocuklar başka başka oyunlar oynadılar. Bebekler doğdu, mevlitler okundu. Düğünler yapıldı, halaylar çekildi. Ölümmler oldu, yas tutuldu, ağıtlar yakıldı. Kaç defa bu döngü tekrar etti, kim bilir?

Geçmişte yaşayıp gelecek için kaygılanırsız ama şimdinin tadını hissettiğimiz durumlarda anlarız yaşadığımızı. İlgi, alaka göstermemiz gereken her şeye ve herkese dikkat kesilmektir hayat. Orkidemizin sararan yaprağını, kedisimizin birkaç gündür keyifsiz oluşunu, annemizin sesindeki sebepsiz hüznü, dostumuzun derdini hissetmektir hayat. Asansörde karşılaştığın teyzeyle içten bir hasbihâl etmek, arada bir kahveye çağırmaaktır. Çünkü insan insanla tamam olur. En çok da sevdiğinin seni fark etmesini beklersin hayatta. An olur görür gözlerindeki sevgiyi, konuşursunuz usul usul gelecek planlarınızı. Sevgili Turgut Uyar’ın dediği gibi

“Beraber yol almak isteyenler bir şekilde birbirine yetişir. Belki biri koşar belki biri bekler ama mutlaka yetişir.”

Hayat tüketime köle olmayan çocuklar yetiştirmektir. Sahici sosyal faaliyetlerde bulunmak, bir sivil toplum kuruluşunda görev almanın bilincini aşılamaaktır. Makul olanı toplumun zorbalığı olmadan bulmaktır. Bir ağaç dikmek, bir müzeye gitmek, bir camiye ziyaret etmektir. Tüketime cazibesine kapılmadan sosyalleşmek, sahici etkinliklere katılmak, yürüyüşler yapmak, yıldızların isimlerini öğrenmek, ağaçların türlerini saymaktır. İnsanı bunlar doldurur. Duygularının farkında olarak ilkelerle hareket etmektir. Yaşadığın bu toprakların önemini kavramak; dağını, taşını, ovasını, ırmağını hülasa her köşesini sevmektir.

Samimiyetsiz bir sohbetten, içten olmayan bir gülüşten usulca çekilmektir. Arabayla yanından geçtiğin tarladaki çiftçiye selam vermek, köy çeşmesinden su içerken mutlu olmak, yol kenarında gördüğün çiçeklerden toplamaktır. Hayat, güneşin getirdiği neşe, umut ve lezzete hayran olmaktır.

Bazen doğduğumuz toprağın uzağına düşsek de dilimizde özleminin, kalbimizde hasretinin eksik olmamasıdır. Her sohbe “bizim oralarda...” diye başlamak; havasını, suyunu, bağını, bahçesini coşkuyla anlatmaktır. Geçmişten günümüze sızan, ışık tutan hatıralarda saklıdır

hayat. Şimdiye alışamayız, hep o anılarda yaşarız.

Bazen de coğrafyanın bize çizdiği sınırlar içinde sıkışıp kalmaktır hayat. Çok merak etsen de hiç öğrenemezsin çizginin dışında neler olup bittiğini. Görmek, duymak, koklamak isteyip çemberin dışına çıkmaya cesaret edememektir hayat.

Her şey tam dengede derken birden gelen o sarsıntıda hissederiz hayatın acısını. Acı, beklenmedik bir şekilde kapını çalar. Dünyanın durduğunu, nefes alamadığını zannedersin. Ölüm aniden çalınca kapıyı, canından bir parçayı alıp götürür. İşte o zaman anlarınız fâniliğimizi. İçimizdeki derin acıdan Rabb'imizin verdiği sabra sığınırız. Ölümün asla uyumadığını fark ettiğimizde görürüz hayatın başka bir yüzünü. O anda elimizi tutanlarla, bizimle birlikte ağlayanlarla, hayatın bize verdiği dostlarla atlatırız zor günlerimizi. Her şeyin zamanla hafifleyeceğini, üzerimizdeki yüklerin kar gibi eriyip gideceğini anlatırlar bize.

Duraksamalar, içine içine sarmalar yaşarız bazen. Olduğumuz yerden bir adım öteye gidemeyiz, ilerlemeye direnç gösteririz. Sanki iyi bir kitap okuduğumuzda hazmetmeye çalışmak gibi yavaşlarız. Yaşadığımız anı idrak etmeye çalışırız. Bazen susmak, tefekkür etmek de hayata dâhildir. Yaş aldıkça hissettiğin; gökteki yıldızın parlamadığı,

Hayat
duygularının
farkında olarak
ilkelerle
hareket etmektir.
Yaşadığın bu
toprakların
önemini
kavramak; dağını,
taşını, ovasını,
ırmağını hülâsa
her köşesini
sevmektir.

güneşin bile ısıtmadığı gönül yorgunluğudur. Konuşmazsan yok olur zannettiğin dertlerinin, gecenin zifirî karanlığında etrafında bir bir dolaşmasıdır. Hayat bazen dar kapılardan geçerken zorlar. Kendin hakkında olumsuz düşünmeyi bıraktığında en derinlerde sakladığın umudun çıkar ortaya. Geçmişin izinden kaçmak yerine sakince kabullenmek seni iyileştirir. Yaşadığın onca tatsız tecrübeden sonra “Her şeyin hayırlısı olsun, vardır bunun da bir hikmeti.” cümlesi ile teselli bulmaktır.

Hayat, kirli bir rüzgâra kapılmadan emek emek sakince ilerlemektir. Hayat akar, günler geçer gider. Peki biz akışın neresindeyiz?

Büyük olaylar gördük geçirdik, diye anlatırız. Hâlbuki her şey bir göz açıp kapatmak gibidir. Cahit Zarifoğlu “Hayat nasıl da geçiyor, zaman hiç geçmezken?” cümlesiyle ne güzel anlatmış bize bu durumu.

Sağlam temellerin parayla pulla atılmadığını kavramak, mananın önemini anlamaktır. Çocukluk anılarının masumiyetine, gençliğin heyecanına sığınmaktır. Takdir-i ezele teslim olup gayrete aşık olmaktır. “Niyeti iyi olanın yolu açık olur.” sözünü kanatlarımızın altına rüzgâr yapmaktır. Çünkü uçmayı beceremeyenler kanat kırmayı çok severler. Her geçen gün dünyanın sendeki şefkati alıp götürmesine izin verme. İhtiyacı olan herkese ışığı canlı tut. Allah her sıkıntının ardından teselli ile gelir, yeter ki senin gönlün açık olsun.

İz bırakmaya, yeninin hikâyesini yazmaya devam edelim. Kör yaşlanmayalım. Hayatın dar kapısından geçerken etrafımızla ortak bir antenimiz olsun. Üstat Kemal Sayar'ın sözü ile bitirelim. “İyi bir hayat kendisini geliştirmeye çalışan bir hayattır. Canlılığı hissedilen bir hayattır. Tam anlamıyla canlı olmak, hayatın sunduklarına açık olmakla mümkündür. Bu her şeyden önce dikkati verebilmek ve sürdürülebilmek yeteneğini kazanmakla olur. Tecrübe ettiğin her şeye dikkat kesilmek: İç hayatına ve dışındaki dünyaya. Coşkuyu, hüznü, öfkeyi fark edebilmek ve kabullenebilmektir.”

SAHİLİ AŞAN DALGA

■ Hatice YILDIRIM NAÇ

İnsanlık, derininde sakladığı sırlı kapıları tek tek mühürleme yolunda ilerliyor. Modern hayatın her şeye koşarak yetişenleriyiz ve bize fazla söz hakkı da kalmıyor gibi. Yetişmemiz gereken işler, programlar, hayatlar, çözmemiz gereken sorunlar, bilmemiz gereken gündemler, içine çekildiğimiz konularla birlikte günün her saatine okkalı bir plan, anlam ve kaygı yükleyip koşturmaya başlıyoruz. Böyle bir tabloda sabah ofise ulaşip maillerine bakıp dönüşlerini yapan, çayını içerken günlük işlerine balıklama dalan, akşam saati çıkıp yine aynı döngüye kendini emanet eden sayısız insan için derinlerden gelen sesin yüzeye ulaşması pek kolay görünmüyor.

Şüphesiz ki bu durumun hepimizdeki karşılığı farklı. Aynı yollarda farklı şeyler yaşıyoruz. Kalabalıklara baktığımızda birbirinden bağımsız koşuşturan insan kalabalıklarını ve onun üstündeki griliği hissetmemek mümkün görünmüyor. Duydukları, gördükleri üzerinden genel olarak mesafeli ilişkilerin içine düşen ve düştüğü ortama sığamayan ruhlarımız bir şey arıyor sanki. Adı konulmamış bir neşe, kırılan parçalarımızı onaran bir yalnızlık, kıyıda köşede saklı kalmış bir huzur parçası için gitmediğimiz mekân, çıkmadığımız yol kalmıyor gibi. Kıymetli mutasavvıf Sâmiha Ayverdi “Denizin yüzünü buruşturan rüzgârın, derin sulara hükmü geçmez” demişti, derinliğimizin pek de yerinde olmadığını teyit edercesine. Bunca hâlin yüzümüze mühür gibi sinip kalmasının bir nedeni de kendimize dair doğru bir adreste soluklanamıyor oluşumuz değil mi? Bir yanımız âdeta kapılarını kilitleyip ıssıza kapanmış. Adresini

de bulamıyoruz. Sahi, nerede arayıp bulacağız; Kaf Dağı'nın ardında mı arayacağız, kadim bir hikâyenin usulca başlayan ön sözünde mi, yol kenarına dünyasını kurmuş bir meczubun çantasında mı, nerede?

Kendi adıma, geçmişin tatlı yaşanmışlıklarına doğru kulaç atsam bir şeylere denk gelir miyim diye düşünmeden edemiyorum. Rahmetli anneannemin sırtımı sıvazlarken söylediği türkülerini hatırlasam ya da abimle gülmekten kırıldığımız zamanları dolaptan çıkarıp koysam ortaya. Mahallede kurduğumuz oyunların şenliğini, teyzelerin oynayan çocuklara getirdiği sıcak sıcak pişileri, külahla alınan bisküvileri ve birbirimize ikram ederken yüzümüze konan kardeşçe paylaşma hissini, kar yağınca sokakları saran kahkahalı oyunları, eve dönüşleri, sıcak çayı, un kurabiyelerini, babamın omzundan indirmedeği o günleri, benzin kokulu hikâye kitaplarını, içine kaçtığım satırları, üstünü karaladığım masalları, a'nın z' ye olan uzaklığını, hayallerimin gerçeğimle buluşma vaktini... Ve nicelerini hatırlasam, hatırladıkça bende yaşanmış onca hikâyenin kokusuyla dolaşsam bulur muyum? Ya da yolda sıkça karşılaştığım, o gri paltolu, asık yüzlü, biraz da sıska olan genç, kendi geçmişine doğru bir adım atsa. Okul bahçesinde kan ter içinde oynadığı futbolu, ninesinin dizini, öğretmeninden aferin aldığında kabaran göğsünü, cebindeki bayram harçlığıyla

koştduğu bakkalı, çileli kokusuyla hayatını kucaklayan annesini bulup çıkartsa, yeniden bulur mu aradığını?

Bazı zamanlar yüzünün rengi solmuş, bakışlarına bir son değmiş gibi hayatın içinde bir es bir nefes arayan kadınları görüyorum. Çocuklarının her şeyine yetmeye çalışırken en çok da onlara söylenen kadınları. Öfkesini, gamını, kederini, yitip giden günlerini çocuklarının geleceğine katanları... Arkalarına dönüp baksalar diyorum, hani o kalbi pır pır atarak beklediği yuva kurma isteğini, secdeler boyu ettiği duaları, ellerine yaktığı kınanın kokusunu, rengini hatırlar mı? O günün hayalleri bugünkü yüzüne bir parmak al çalar mı? Dallanıp budaklanırım diye kurduğu hayalini hatırlasa silinmekte olan umudunu yeni bir kıyamla buluşturabilir mi, bulur mu aradığını...

Mevsimlik rüzgâr gibi çıkıp gelen bir kavuşma değil hakikatli bir yitiği bulmaktan bahsediyorsak; bizi biz yapan toprağı usulünce yoğurmadan, kapıda bıraktıklarımızı içeri almadan, içerideki kalabalıkları olması gereken yere koymadan, fark etmeden, affetmeden, hissetmeden, konup göçeceğimizi yaratılmış bir âdem olduğumuzu hatırlamadan gidebileceğimiz bir biz olmayacağını bilmemiz gerekiyor sanırım. İkbal; *Cavidname*'sinde, ruhun yeniden inkişafını şiire dökerken kendinde olmayan kişinin oradan oraya savrulacağını, yersiz işler yapacağını ve hiçbir şeyi bulup hiçbir yere

varamayacağını, kişinin aradığının da bulduğunun da aslen kendisi olacağını şu şekilde ifade eder,

“Sen insana ulaşmadan Allah'ı nasıl arıyorsun?

Sen kendinden kaçmışsın aşına olanı nasıl arıyorsun?

Bir daha gül dalına asıl, su ve çiğ damlasını içine çek

Rengi solmuş olan sen! Sabah rüzgârından ne arıyorsun Misk dedikleri iki damla yürek kanıdır.

Ey haremin mecali hatada ne arıyorsun... “

Bu izleri takip ederek hayatlarımıza döndüğümüzde içinde olduğumuz günlerin bizi çekeştiren yanları o kadar gürültülü ki geçmiş, gelecek ya da içinde olduğumuz şu an “Sesimi duyan var mııı!” diye haykıran kendimize “Korkma, buradayım.” diyemiyoruz. İşin üzücü tarafı dalıp gittiğimiz bu alan, sonraki günlere dair bize anı olacak hikâyeler yaşamamıza da izin vermiyor. Belki de bu hızlı akışın içinde geleceğimiz için mini alanlar açarak kendimiz ve sevdiklerimize ulaşmayı denemenin vakti gelmiştir. Yoğunluk, hız ve stres yığınının bizi ruhsal olarak enkaza çevirme ihtimalini ön görerek yaşamak zor ama imkânsız olmamalı. İhtiyaçlarımıza bakarak yavaş yavaş o mini alanlarda iyileşebiliriz. Kendimizden kaçmadan, derinimizdeki sırlı kapıların usul usul açıldığını ve hayatımızın çiçeklendiğini seyrederek günleri yakalayabiliriz. Şairin dediği gibi; “Hayat; dağ ve çöl arasında koşmaktır. Ne mutlu sahili aşan dalgaya”

BOĞAZ'IN SESSİZ TANIKLARI: İSTANBUL'UN KASIRLARI

■ Sümeyra YAMAN

İstanbul pek çok kadim medeniyetin merkezi olmuş, yüzyıllar boyunca imparatorluklara başkentlik yapmıştır. Bu tarihî şehrin her bir köşesinde camilere, hamamlara, medreselere, büyük saraylara ve zarif yapılarıyla ilgi çeken kasırlara rastlanabilir. Kasırlar, genellikle saray komplekslerine bağlı veya doğayla iç içe konumlandırılmış yapılardır. Sarayların ihtişamlı dünyasından daha sade, köşklerden ise daha işlevsel olan kasırlar Osmanlı padişahlarının dinlenme, avlanma ve misafir ağırlama mekânlarıydı. Boğaz kıyıları, koruluklar ve av sahaları kasırların yapımı için en sık tercih edilen yerlerdi. Bu yönüyle İstanbul kasırları, Osmanlı medeniyetinin doğayla kurduğu estetik ilişkinin mimariye yansımasıdır. Bugün şehrin farklı semtlerine kurulmuş bu yapılar, İstanbul'un çehresine sessiz, derin ve zarif bir görünüm kazandırır.

Küçüksu Kasrı: Boğazdaki Zarafetin Temsilcisi

İstanbul'un kasırları denince akla ilk gelenlerinden biri Küçüksu Kasrı'dır. Anadolu Hisarı ile Kandilli arasında, Boğaz'ın kıyısında yer alan bu yapı Sultan Abdülmecid döneminde inşa edilmiştir. Ünlü seyyah Evliya Çelebi, "Bir ab-ı hayat nehirdir" diye bahsettiği Göksu'yu üzerinde kayıklarla dolaşan etrafı gül bahçeleri, küçük köşkler ve değirmenlerle çevrili sakin bir yer olarak tasvir etmiştir. Küçüksu Kasrı işte böyle mutena bir yerde inşa edilmiştir.

Batı mimarisinin etkilerini taşıyan kasır, barok ve neoklasik unsurlarla bezenmiştir. İç mekân süslemeleri olan alçı kabartmaları ve kristal avizeleri mekâna ihtişam katar. Denize bakan cephesi kabartmalı süslemeleriyle oldukça dikkat çekicidir. Şadırvanlı küçük havuzunda ve merdivenlerinde Batılı süsleme motifleri kullanılmıştır. Kalem işi süslemeli tavanları ve alçı kabartmaları yapıya bir derinlik kazandırmıştır. Parkeler her bir odada ince işçilikli farklı süslemeleriyle sanatsal bir görünüm oluşturur. Avrupa

tarzı mobilyaları, İtalyan mermerleriyle yapılmış şömineleri, halı ve tablolarıyla zengin bir sanat müzesi görünümündedir. Padişahlar burada kısa dinlenmeler ve av molaları geçirirdi.

Küçüksu Kasrı, 1983'te müze olarak ziyarete açılmış olup en önemli özelliği, etrafını çevreleyen yüksek duvarların olmamasıdır. Bu durum kasrın halkla ve doğayla iç içe bir anlayışla tasarlandığını gösterir.

Beykoz Mecidiye Kasrı: Yeşilin İçinde Bir Nefes

Beykoz Korusu'nun içinde inşa edilen Mecidiye Kasrı, İstanbul'un ormanının içine saklanmış gizli bir hazine

gibidir. Sultan Abdülmecid tarafından yaptırılan bu yapı özellikle Boğaz manzarası ve çevresindeki doğal güzellikleriyle öne çıkar. Denizden başlayarak kat kat setler hâlinde yükselen bir peyzaj düzenlemesine sahip olup korunun en tepe noktasında yer almaktadır. Kasrın cephe kaplamasında İtalya'dan ithal edilen taşlar ile yerli beyaz mermer kullanılmıştır. İki katlı simetrik bir düzeni olan Beykoz Mecidiye Kasrı'nın ön cephesi neoklasik bir tarza sahiptir. Kasrın Sultan II. Abdülhamid döneminde çekilmiş fotoğraflarında varaklı mobilya takımları, Hereke kumaşlarından döşeme ve perdeleri, Baccarat vazoları ve büyük kristal şamdanlarıyla zengin bir şekilde döşenmiş olduğu görülmektedir. Mecidiye Kasrı, devlet misafirlerinin ağırlandığı ve Sultan tarafından günlük konaklamalarda kullanılan bir mekân olmuştur.

Beykoz Mecidiye Kasrı 1997'de Millî Saraylara devredilmiş ve 2017'de müze olarak ziyarete açılmıştır.

Beykoz Mecidiye Kasrı

Aynalıkavak Kasrı: Musikinin Mekâna Sindiği Yer

Okmeydanı yamaçlarından Haliç kıyılarına doğru uzanan alan, tarihî kaynaklara göre Bizans Dönemi'nde imparatorlara ait bir gezinti ve dinlenme yeri idi. Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethinden sonra Osmanlı sultanlarının da ilgisini çeken bu büyük koruluk, bölgede kurulan Osmanlı tersanesinden dolayı bahçeleriyle birlikte "Tersane Hasbahçesi" adıyla anılmıştır. Bu alanın Haliç kıyısına doğru inşa edilen Aynalıkavak Kasrı, yalnızca mimari açıdan değil kültürel hafızanın da taşıyıcısıdır. Özellikle III. Selim döneminde klasik Türk musikisi icrasının önemli merkezlerinden biri hâline gelen kasır, derin sanat sohbetlerine de ev sahipliği yapmıştır.

Kasır, ismini iç mekândaki aynalardan almıştır. Mimari yapısında genel olarak Lale Devri'nin estetik anlayışı hâkimdir. Aynalıkavak, Osmanlı'da sanatın gündelik yaşamla nasıl iç içe geçtiğinin somut bir örneğidir. Kasrın kara tarafındaki cephesi tek, deniz tarafındaki cephesi iki katlı olarak eğimli zemine uygun bir şekilde inşa edilmiştir. Üç sofalı planıyla 18. yüzyıl Osmanlı saraylarının geleneksel mimari özelliklerini taşımaktadır. Sofaların bir tarafında sultanın önemli konuklarını kabul ettiği Divanhane ile üç oda, diğer tarafında giriş sofası ile iki oda bulunmaktadır. Arz Odası, dilimli bir kubbeyle örtülüdür ve dış cephede yer alır. Arz

Aynalıkavak Kasrı

Odası'nın tavanında Sultan III. Selim'in altın yaldızlı tuğrası ve pencereler üzerinde Yesârîzâde Efendi'nin talik hattı ile yazmış olduğu Enderûnî Fâzıl Efendi'nin Aynalıkavak Kasrı'nı öven 54 beyitlik şiiri yer alır. Bu kasır yalnızca mimari bir yapı değil aynı zamanda bir kültür ve sanat abidesidir.

Yaklaşık üç yüz yıldır Haliç kıyılarını süsleyen Aynalıkavak Kasrı 1975 yılında Millî Saraylar yönetimine geçmiş ve 1984 yılında müze olarak ziyarete açılmıştır.

İhlamur Kasırları: Şehrin İçinde Saray Yavruları

Beşiktaş ile Nişantaşı arasında yer alan İhlamur Kasırları, Merasim Köşkü ve Maiyet Köşkü olarak iki ayrı yapıdan oluşur. Sultan Abdülmecid döneminde inşa edilen bu kasırlar özellikle yabancı devlet adamlarının ağırlandığı törenlere ev sahipliği yapmıştır.

Merasim Köşkü, Sultan Abdülmecid'in resmî kullanımına ve törenlere, Maiyet Köşkü ise sultanın özel kullanımına ve haremine ayrılmıştır. Merasim

Köşkü'nün bir giriş salonu ve iki odası mevcuttur. Üst kata çıkılan merdiven barok tarzı kabartmalı süslemeleriyle çarpıcı bir mimari özelliğe sahiptir. Kasrın iç mekânlarında Batı anlayışına uygun süsleme sanatları uygulanmıştır. Maiyet Köşkü ise orta sofaya açılan köşe odalarıyla geleneksel bir görünüm sergilemektedir. Odaların duvarlarında farklı renklerde mermer görünümü veren "stuko" tekniği uygulanmıştır.

1966 yılında Millî Saraylara devredilen kasırlar, kendilerine has eşyaları ve bahçe düzenlemeleriyle birlikte 1985 yılında müze olarak ziyarete açılmıştır.

Maslak Kasırları: Avlanma Mesireleri

Sultan Abdülaziz tarafından 1860'lı yıllarda yaptırılmış olan Maslak Kasırları, 1868 yılında Padişah tarafından yeğeni Şehzade Abdülhamid'e tahsis edilmiştir. Kasırlar bu ismi, o bölgede bulunan şehrin su dağıtım haznelerine verilen "maslak" isminden alır. Bu iki kasır Sultan II. Abdülhamid'e ve ailesine hem şehzadelik hem saltanat yıllarında ev sahipliği yapmıştır. At yetiştiriciliği, hayvancılık yapan ve araziye ekip biçen Şehzade Abdülhamid, zaman içerisinde çevre arazileri de satın alarak burayı geniş bir çiftlik hâline getirmiştir. Maslak Çiftliği'nde geçirdiği günlerde halkla iç içe ailesi ve çocuklarıyla mütevazı bir hayat sürmüştür. Abdülhamid, yazdığı günlüğünde kendisine

Maslak Kasırları

ait marangoz atölyesinde çalıştığını, şiirler yazıp besteler yaptığını ve çocuklarına müzik dersleri verdiğini söyler. Maslak Kasırları bizlere dönemin günlük yaşamına dair önemli ipuçları sunar. Av araçları, mobilyalar ve iç düzenlemeler Osmanlı saray hayatının yalnızca ihtişamdan ibaret olmadığını, doğayla iç içe geçen bir yaşam biçimi sunduğunu gösterir.

Cumhuriyet Dönemi'nde askeriye tahsis edilen Maslak Kasırları 1984 yılında geçirdiği restorasyonun ardından Millî Saraylar Başkanlığı bünyesinde halka açık bir müze-ev olarak hizmet vermektedir.

Mimari açıdan geleneksel Türk evi modeline uygun biçimde inşa edilen kasırlar günümüzde yaklaşık 170 bin metrekairelik bir alan içinde yer almaktadır. Harem olarak kullanılan Kasr-ı Hümayun, kabul mekânı olan Mabeyn-i Hümayun, atlı talimlerin izlendiği Seyir Köşkü ile Havuz, Ağalar Dairesi,

Hamam, Kuşçu ve Bahçıvan Odası, Bekçi Odası, Telgraf Odası, Tavla denilen at ahır ve Matbah denilen mutfaktan oluşan bu yapılar topluluğu, sayısız bitki çeşidiyle donanmış büyük bahçesi ve içinde ender tropik bitkilerin yetiştiği serasıyla muhteşem bir görüntü arz etmektedir.

Günümüzde İstanbul'daki kasırlar, müze olarak ziyarete açıktır ve kültürel mirasın korunmasında önemli bir rol oynar. Bu yapılar geçmişle bugün arasında somut bir bağ kurar. Kasırları gezmek yalnızca bir mimari eseri görmek değil Osmanlının yaşam anlayışına, estetik zevkine ve doğayla kurduğu ilişkiye şahitlik etmek demektir. Modern İstanbul'un betonlaşmış silüeti içinde kasırlar, insana durup nefes alma imkânı verir. Boğaz'a bakan sedef kakmalı veya oymalı bir pencere, ahşap işlemeli bir merdiven, çinili duvarlar ya da bahçedeki asırlık bir ağaç tarihten bir sahne yaşatır bizlere. Kasırlar, geçmişin sessiz tanıkları olarak Boğaz'ın kıyısında, koruların içinde ve Haliç'e bakan yamaçta bizi beklemektedir.

Ihlamur Kasırları

DİJİTAL DETOKS

BAĞLANTIDAN KOPUP KENDİNİ BULMAK

■ Ahmet Melih KARAUĞUZ

Günümüzde teknoloji, yaşamımızın her anına nüfuz etmiş durumda. Akıllı telefonlar, sosyal medya ve bitmeyen bildirimlerle sürekli çevrim içi olmak âdeta insanın doğal rutinine dönüştü. Fakat bu kesintisiz bağlantı hâli ruhlarımızı ve zihinlerimizi görünmez bir yük altında bırakıyor. Dijital dünyaya gömülü yaşarken kendimizle ve çevremizle olan derin bağımızı zayıflamaya yüz tutuyor. Modern hayatın “hep bağlı” temposu, hem bireysel hem toplumsal düzeyde yeni bir tükenmişlik biçimi doğurmuş durumda. İşte bu nedenle dijital detoks kavramı zihinsel ve ruhsal sağlığımız için zorunlu bir ihtiyaç hâline geliyor.

Dijital Bağlılığın Zihinsel ve Ruhsal Etkileri

Teknolojinin getirdiği sürekli erişilebilir olma durumu, bizi hem bedenem hem zihnen alarmda tutuyor. Gün boyunca telefonun titremesiyle irkilmek, her boş anı ekrana bakarak doldurmak artık sıradanlaştı. Araştırmalar, beynimizin verimli çalışabilmesi için “boş zamanlara” yani hiçbir dijital uyarıcıyla meşgul olmadığımız anlara ihtiyaç duyduğunu gösteriyor. Oysa pek çoğumuz hemen her boşluğu telefona yönelerek dolduruyoruz. Böylece zihnimizin arınma ve dinlenme süreci baltalanıyor. Bir araştırmada, gün içinde sosyal medya ve e-postalarımızı kontrol ederken ortalama 80-100 kez odak değiştirdiğimizde derin düşünceye dalmanın veya yaratıcı bir sürece

girebilmenin giderek zorlaştığı görülmüş. Bu da uzun vadede dikkat dağınıklığı ve zihinsel yorgunluk şeklinde kendini gösteriyor.

Sürekli çevrim içi olmanın psikolojik bedeli sadece konsantrasyon kaybıyla sınırlı değil. Her an ulaşılabilir olma beklentisi kişiyi kronik bir stres altında tutuyor. Mesai bitse bile telefon bildirimlerinin sürekli rahatsız ettiği bir zihin, gerçek bir dinlenme fırsatı bulamıyor. Bu “hep ve her yerde bağlı ve çevrim içi olma” hâli, zamanla tükenmişlik sendromu, kaygı (anksiyete) ve depresyon gibi ruhsal sorunlara zemin hazırlıyor. Nitekim teknolojik bağımlılıkla birlikte hayatımıza giren sürekli dijital uyarana maruz kalma durumu; beyin yorgunluğu, motivasyon düşüşü ve hatta iç sıkıntısı (duygusal yorgunluk) gibi belirtilerle kendini gösteriyor. Özellikle gençlerde sosyal medyadan kopmama isteğinin yol açtığı FOMO (fear of missing out – gelişmeleri kaçırma korkusu), kaygı düzeylerini yükseltip öz saygıyı zedeleyebiliyor. Sürekli başkalarının hayatlarını izlemek ve onlarla kendini kıyaslamak bireyin kendi değerini sorgulamasına yol açabiliyor.

Dijital dünya, zihinlerimizi kesintisiz bir uyarana bombardımanına tutarken kalbimizin sesini de bastırıyor. Hemen her gece, ekranların mavi ışığı altında uykuya dalmaya çalışmak, uyku kalitesini bozarak beden ritimimizi altüst ediyor. Sonuçta yeni güne dinlenmeden, bitkin ve huzursuz başlamamıza yol

açıyor. Dahası, dijital cihazlarla içli dışlı olmanın uzun vadede sabır eğişimizi düşürdüğü de söylenebilir. Her bilgiye anında erişmeye alışan zihin, sabır ve tefekkür gerektiren derin okumalar veya ibadetler karşısında zorlanabiliyor. Oysa Kur’an-ı Kerim, insanı sık sık tefekkür etmeye davet eder; aklımızı ve kalbimizi gereksiz meşgalelerden arındırıp yaratılış üzerine düşünmemizi öğütler. Nitekim ayette müminler, “ayakta, otururken, yarıları üzerine yatarken Allah’ı anıp göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde derin derin düşünen” (Âl-i İmran, 3/191) kimseler olarak övülür. Sürekli ekranlara gömülü yaşamak ise bize bu derin düşünce anlarını unutturuyor, kalbin tefekkürü hâlini zedeliyor.

Sosyal Yaşam ve Aile Üzerindeki Yansımalar

Dijital teknolojiler, iletişimi her ne kadar kolaylaştırsa da gerçek insani bağlarımızı zayıflatma riski taşıyor. Bugün pek çok ailede herkesin elinde bir ekran, aynı odada fakat ayrı dünyalarda yaşadığı sahneler yaygın. Anne babalar ile çocuklar yan yana ama sohbet etmek yerine ekranlara dalmış hâlde akşamlarını geçiriyor. Birlikte vakit geçirmeyi, aynı ekrana bakıp video izlemek sanıyoruz. Ne var ki sosyal ilişkiler sanal ortamda değil yüz yüze paylaşımlarla güçlenir. Aile içinde dijital cihazlara sınır koymamak, kuşaklar arası diyalogu ve anlayışı zedeleyebiliyor. Göz teması kurmadan, karşımızdakinin duygularını gerçek zamanlı

görmeden iletişim kurmak; empati yapma becerimizi ve aile bağlarının sıcaklığını azaltıyor.

Özellikle çocuklar ve gençler için dijital dünyanın çekiciliği, gerçek hayattaki etkileşimlerin yerine geçebiliyor. Eğer ebeveynler olarak bizler de sürekli telefona bağlı yaşıyorsak çocuklarımıza sağlıklı teknoloji kullanımı konusunda olumlu bir model sunamıyoruz demektir. Dijital detoksun aile içi uygulanabilirliği öncelikle anne-babaların kararlı ve tutarlı adımlar atmasını gerektirir. Örneğin evde belli saatleri “ekransız zaman” ilan etmek, akşam yemeklerinde telefonları kapatmak gibi basit uygulamalarla başlanabilir. Bu tür kurallar ilk başta zorlayıcı görünse de zamanla ailenin tüm üyeleri için alışkanlık hâline gelebilir ve iletişimde kaybedilen sıcaklığı geri getirebilir. Unutmayalım, insan insanla temas ettikçe güçlenir; ekranla temas ettikçe yalnızlaşır.

Sürekli çevrim içi olmanın sosyal maliyeti yalnız aileyle sınırlı değil; arkadaşlıklar, komşuluklar ve genel olarak toplumsal iletişim de dijital yoğunluktan nasibini alıyor. Yüz yüze sohbetlerin yerini alan hızlı mesajlar ve emojiler, derinlikli iletişimin yerine yüzeysel etkileşimler koyuyor. Pandemi döneminde çevrim içi görüşmeler mecburiyet olduysa da sonrasında da bir rahatlık olarak ekranlardan kopmamayı seçenler var. Oysa uzun vadede, ekran aracılığıyla kurulan bağlar kırılgan ve gelip geçicidir. Gerçek dostluk ve

aile bağları ise emek, sabır ve zaman ister. Bu nedenle dijital detoks, aile içinde olduğu kadar arkadaş çevrelerinde de karşılıklı bir anlaşma ve destekle yürütülebilir. Arkadaş buluşmalarında herkesin telefonunu bir süreliğine kenara koyması, sohbeti bölmek için bildirimleri sessize alması küçük ama etkili adımlardır. Böylece birlikte geçirilen zamanın kalitesi artar, kişiler gerçekten birbirine odaklanır.

Dijital Detoks: Teknolojik Arınma ve Minimalizm

Modern hayatın koşturmacası içinde teknolojik cihazlar bir hayatta kalma aracı gibi sunuluyor. Elbette teknoloji pek çok alanda hayatı

kolaylaştırdı ancak kolaylık ile esaret arasındaki çizgi giderek inceliyor. Sürekli bağlantıda kalmak, her yeni bildirime anında koşmak, insanı kendi kendinin gardiyanı hâline getiriyor. Dijital detoks, tam da bu noktada devreye giren bilinçli bir uzaklaşma pratiği. Bu, teknolojiyi bütünüyle hayatımızdan çıkarmak değil onu hayatımızın merkezinden nazikçe kenara çekmek anlamına geliyor. Teknolojik arınma diyebileceğimiz bu yaklaşım, dijital araçlarla ilişkimize mesafeli bir ayar çekerek kontrolü tekrar ele almamızı sağlar.

Bu bağlamda son yıllarda sıkça dile getirilen dijital minimalizm kavramı da önem kazanıyor. Dijital minimalizm, teknolojiyi yalnızca belli bir amaç doğrultusunda ve bilinçli şekilde kullanma felsefesi olarak tanımlanıyor. Yani ihtiyaç duymadığımız dijital alışkanlıklardan arınmayı ve teknolojinin hayatımızdaki yerini ölçülü hâle getirmeyi hedefliyor. Bu yaklaşım teknolojiye düşman olmayı değil bilakis onun faydalarını daha verimli ve amaçlı şekilde hayatımıza katmayı öneriyor. Teknolojiye karşı olma değil teknolojiye bilinçli hâkim olma durumudur bu. Telefon, bilgisayar ve internet elbette tamamen vazgeçebileceğimiz şeyler değil; ancak onların bizi yönetmesine izin vermek yerine bizim onları araç olarak konumlandırmamız gerekiyor.

Dijital detoksun pratikte nasıl yapılabileceğine dair pek çok yol mevcut. Her şeyden önce

Her bilgiye anında erişmeye alışan zihin, sabır ve tefekkür gerektiren derin okumalar veya ibadetler karşısında zorlanabiliyor. Oysa Kur'an-ı Kerim, insanı sık sık tefekkür etmeye davet eder; aklımızı ve kalbimizi gereksiz meşgalelerden arındırıp yaratılış üzerine düşünmemizi öğütler.

kişi, kendi dijital kullanım alışkanlıklarını -Günde kaç saatini ekran başında geçiriyor, en çok hangi uygulamalar zamanını alıyor?- gözden geçirmelidir. Bu farkındalık, değişim için ilk adımdır. Ardından belirli kurallar koymak gerekebilir: Belirli saatlerden sonra ekranları kapatma, yatmadan önce telefonu bir kenara bırakma, hafta sonları sosyal medya molaları verme gibi yöntemler zihinsel sağlığı olumlu etkiliyor. Özellikle gece uyumadan önce ekran süresini kısıtlamak, beynin doğal ritmine kavuşmasına yardımcı olarak daha sakin bir uykuyu getiriyor. Bildirimleri kapatmak veya azaltmak da zihnimizi sürekli tetikte tutan gereksiz uyarıları engelleyerek stres seviyesini düşürüyor.

Bu arınma sürecinde küçük adımların bile büyük önemi var. Gün içinde bir saatliğine tüm bildirimleri kapatıp kendimizle baş başa kalmak başlangıç için değerli bir egzersiz olabilir. Aynı şekilde akşam yemeğini telefonsuz geçirmek ya da

uyurken telefonu başka bir odada tutmak gibi basit kararlar ruhumuza derin bir nefes aldırabilir. Dijital detoks, güçlü bir irade gerektirir ama hiçbir maliyeti olmayan, tamamen bize bağlı bir seçimdir. Bu seçim, ilk başta zor gelse de devam ettikçe teknolojinin boyunduruğundan kurtulmanın hafifliğini hissettirir. Kontrolü yeniden ele almak, özünde insanın kendi özgürlüğünü ilan etmesidir.

Neler Yapabiliriz?

Dijital detoks bilincini hayatımıza yerleştirmek, hem kendi ruh ve beden sağlığımız hem de ailemiz ve toplumumuzun huzuru için bir sorumluluktur. Çözüm, elbette ki teknolojiyi bütünüyle reddetmek değildir. Aksine teknolojiyi doğru yerde, doğru amaçla ve bilinçli şekilde kullanmayı öğrenmekten geçer. Şu an elimizdeki akıllı cihazlar, bizi dünyanın dört bir yanına bağlayabilir ama yanı başımızdaki sevdiklerimizden koparıyorsa burada bir yanlışlık var demektir. Öyleyse dengeyi yeniden kurmak zorundayız.

Bu denge için atabileceğimiz somut adımlar var: Örneğin, ailece doğa yürüyüşlerine çıkmak, birlikte kitap okuyup sohbet etmek gibi geleneksel aktiviteleri canlandırmak bunlardan bazıları olabilir. Doğayla temas, toprağa basmak, kuş seslerini dinlemek insanın fıtratındaki sükûnet ihtiyacını karşılar ve dijital dünyanın gürültüsünden sonra âdeta bir terapi etkisi gösterir. Yine, ibadet kişinin kendine dönüş yolculuğunda en güçlü araçlardan biridir. Günde birkaç dakikalığına bile olsa tefekkür etmek, şükredecek nimetlerini düşünmek, hayata dair amaçlarını gözden geçirmek zihnimizi tazeler. Sessizlik içerisinde kendimizle baş başa kalmak, başlangıçta alışık olmadığımız bir deneyim olsa da zamanla içsel bağlantımızı güçlendirir.

Unutmayalım ki dış bağlantıları koparmak iç bağlantıyı kurmanın ilk adımıdır. Telefonu bir kenara bırakarak eşimizle göz göze gelmek, çocuğumuzun anlattığı bir rüyayı dikkatle dinlemek, dostumuzla derin bir muhabbete dalmak... Bunlar küçük gibi görünen ama hayatımızın anlamını derinleştiren anlardır. Teknolojinin nimetlerinden faydalanırken onun bizi kendi öz benliğimizden uzaklaştırmasına izin vermemeliyiz. Rabb'imiz bizleri itidalli bir ümmet olarak yarattı; ifrat ve tefritten uzak durup orta yolu tutmamızı öğütledi. Öyleyse gelin, teknolojiyi hayatımızın efendisi değil hizmetkârı haline getirelim.

ZAMANLAR İÇİNDE KÜTÜPHANE

■ Nuray ALPER

“Ben her zaman cennetin bir tür kütüphane olacağını hayal etmişimdir.”
Jorge Luis Borges

Dünyanın yasası değişkenlik kumaşıyla işlenmiştir. Çağlar değişir, medeniyetler değişir; coğrafyalar, insanlar, düşünceler, sistemler, suretler ve gönüller değişir. Yeryüzünde pek az şey toprağın kalbine çivilenmiş bir anıt gibi orada kalır. Bunlar, sadece cismiyle değil hikâyesiyle de değişen resimlerin içinde değişmeyen bir im olarak yaşar. Entelektüel miras kütüphaneler de bu çerçevenin içindeki yerini alır.

Kütüphaneler sadece bir neslin değil toplumların dilidir; kayıtlı kültürüdür. Bilginin, düşüncenin, sanatın farklı form ve renklerini

depo eden mana ambarlarıdır. İlmin mabetleridir sonra, milletlerinin mazileri ve âtileridir. Dünya üzerindeki her kütüphane bir nevi hafıza işlevi görmektedir. Bu sebeple yakılıp yıkılanları vardır aralarında. Kütüphanelerin ihtişamını yazan tarih onların zulmün, zulmetin, korkunun eliyle nasıl heba edildiğini de bir gün anlatacaktır.

Bu konuda İsmail E. Erünsal'ın *Orta Çağ İslâm Dünyasında Kitap ve Kütüphane* isimli kapsamlı eseri hayli ilginç içerik sunar ilgisine. İslam dünyasında kütüphanelerin ne zaman ve nerede çıktıklarına dair kesin bilgi bulunmadığını

belirten Erünsal, bu çıkışın Kur'an-ı Kerim ve hadislerin etrafında yoğun faaliyet gösteren Emeviler Dönemi'ni işaret ettiğini vurgular. Birer okul görevi yapan mescitleri ve bazı âlimlerin evlerinde önemli sayılabilecek kitaplarla kurdukları sistemleri zamanın ilk kütüphaneleri olarak değerlendiren yazar (s. 327), Bağdat'ta, Kurtuba'da, Endülüs'te, İskenderiye'de zengin kütüphanelerin hükümdarlar kadar soylular ve servet sahipleri eliyle nasıl moda hâline getirildiğinden de uzun uzun bahseder.

Orta Çağ İslâm Dünyasında Kitap ve Kütüphane eserinde İspanya'da kurulan en büyük kütüphane olan Kurtuba Saray Kütüphanesi, iktidarı elinde tutmaya çalışan Mansur'un korkularına kurban edilir (s. 344); "Mansur sarayına çağırdığı fakihlerin temsilcilerine kütüphanede gördükleri zararlı kitapları seçip yakmalarını söyledi. Onlar da felsefe, mantık, astronomi kitaplarını seçtiler ve bir kısmını yakıp bir kısmını da kuyulara atıp üzerlerini toprakla kapladılar. Mansur'un bu davranışı neticesinde saray kütüphanesi büyük zarar gördü." Araştırmacı kitabının başka bir yerinde ise Musul'da inşa edilen, felsefe ve astronomi yönünden hayli zengin olan ve haftanın her günü herkese açık olduğu belirtilen ilk vakıf kütüphanesini işler.

Kütüphane mimarının Musul'u terk edip Bağdat'a girmesi üzerine bu ilim merkezinin düşmanları tarafından talan edildiğini bildirir (s. 166). Bundan sonra on bin cilt kitabı bünyesinde taşıyan Halep'teki kütüphane de Musul'un göz bebeği ile kader ortaklığı yapacak, Şiiiler ve Sünniler arasındaki bir çatışmada yağma edilecektir.

Yakın tarihe gelindiğinde bu kıyım ve yıkımların en üzücü olanlarından birini dünyanın gözü önünde ateş çemberine alınan ve zulmün her çeşidine maruz bırakılan Bosna'nın, Sırp güçlerince yakılan Saraybosna Ulusal Kütüphanesindeki iki milyon kitabı kaybetmeleri oluşturur. Sayısız bilgiden, görgüden, tecrübeden damıtılan iki milyon kitap, iki milyon vebal, isyan, âh!

Her kütüphane kendine has yolculuğuyla bir kitap

vatanıdır; bir idealin, istikbalin evreni. Sadece nehirler, ovalar, dağlar sanılır coğrafyaların besin kaynağı oysa düşüncenin çocukları emzirilir kütüphanelerde. Çeşit çeşit, desen desen, renk renk bilginin cemalidir, tecrübenin cenneti kütüphaneler. Her millet ve medeniyet için gücün ortak sembolüdür bu yüzden.

Yazık ki Türk milletlerinin kütüphaneleri de bilhassa kalbinde taşıdığı yazma eserlerle imha ve kıyımlardan nasibini alır. 13. yy.da Moğol istilaları yüzünden Sivas, Konya, Kayseri gibi Anadolu şehirlerinin medrese kütüphaneleri büyük ölçüde tahrip edilirken Osmanlıda çıkan İstanbul, Cibali ve Hocağaşa yangınlarında vakıf kütüphaneleri hasar görür. Bütün bunların yanı sıra Cumhuriyet tarihinde kütüphanelerin siyasi nedenler ya da saldırılarla tahrip edildiğine de rastlanmaktadır. Hangi nedenle olursa olsun bu imha; ilmin, kültürün,

sanatın ve hatta sanatçının tarihine açılan bir savaş olarak geçer kayıtlara... Sebebin haklılık oranı değildir okunan; tarih ve medeniyetlerin kaybıdır. Neticede kütüphane raflarında arzıendam eden her eser bir emek ve tecrübenin tercümesidir. Böylelikle kütüphane tahripleri salt fiziki bir yıkım zaviyesinden değil hafızanın, devamlılığın,

“Yakılan, talan edilen, yeryüzündeki varlığı silinen kütüphanelerde kitaplarla birlikte mürekkepler, şerhler, kenar notları, yazarların emeği ilim silsileleri ve birikmiş tecrübeler de dönüşü kabil olmayan kayıp dünyalara karışır.

geleneğin, buna bağlı olarak geleceğin kesintiye uğratılması üzerinden okunmalıdır. Ayrıca bu okumalar sadece İslam ve Türk özelinde değil dünya tarihinde da Orta Amerika'daki Maya ve Aztek el yazmalarının yakılmasıyla, İmparator Qin Shi Huang'un tek bir ideoloji oluşturmak amacıyla Çin'deki

tarih ve felsefe kitaplarını imha ederek bilginleri öldürmesiyle, 2003 yılındaki Irak Savaşı'nda yağma ve yangınların Osmanlı ve Abbasi Dönemi'ne ait belgelerin kaybedilmesine neden olmasıyla zulmün diğer adı olarak yapılmalıdır. Nitekim netice, kütüphanelerin

kimi zaman siyasi iktidar mücadelelerine kimi zaman mezhebi çatışmalara, kimi zaman da istila ve yağmalara kurban edildiğini, bu anlamda coğrafyaların da insanlar gibi kader birliği ettiklerini anlatmaktadır. Ortaya çıkan üzücü resim bilginin korunmasının ne denli kırılgan bir zeminde durduğunu da haykırır.

Yakılan, talan edilen, yeryüzündeki varlığı silinen kütüphanelerde kitaplarla birlikte mürekkepler, şerhler, kenar notları, yazarların emeği ilim silsileleri ve birikmiş tecrübeler de dönüşü kabil olmayan kayıp dünyalara karışır. Bu yönüyle kütüphanelerin imhası, bir medeniyetin hafızasının yaranması anlamına geldiği gibi dünyanın ilim ve marifet yapraklarının da insan eliyle birer birer koparıldığını göstermektedir. Tarih, ilme sarf edilen hürmetin kültür ve medeniyetleri yükselttiğini; korku ve iktidar savaşlarının ise bilgiyi hedef aldığı geride bırakarak boşluklar bıraktığını açıkça ortaya koyar.

Yaşamın bazı durakları vardır ki kişinin manevi dünyasını değiştirip dönüştürecek bir kudret taşır. Kitap merkezleri de bünyesinde topladığı hakikat, ilim, sanat meraklıları için bu temsilin ilk sırasında yer alır. Kelimenin gücünü henüz fark edemeyen insan hiç değilse "Kütüphane zamana açılan bir kapıdır." söylemini akılda tutmalıdır.

DAVETE ADANAN BİR ÖMÜR: İBRAHİM TAŞDEMİR

■ Ahmet Mahmut ŞEN

Davet etmek; sözlükte “çağırarak, seslenmek” manalarına gelirken İslami literatürde “insanları hakikate ve Allah’ın dinini benimsemeye çağırarak” demektir. Kimi insanlar vardır ki yalnızca Allah’ın rızasını gözeterek hiç tanımadığı insanlara en değerli hazineleri olan vakitlerini tereddütsüzce ve bilabedel infak ederler. Karşılık beklemeden, görünür olma kaygısı taşımadan iyiliği hayatlarının merkezine alırlar. İşte bu adanmış gönüllerden biri de İzmir’in Selçuk ilçesindeki tarihî İsa Bey Camii İmam Hatibi ve şehit babası olan İbrahim Taşdemir’dir.

Manisa’da dünyaya gelen İbrahim Taşdemir, öğrenim hayatını Kütahya Simav’da tamamlar. 1985 yılında Gaziantep’te imam hatip olarak göreve başlar. Dört yıl süren bu görevin ardından Manisa’nın Salihli ilçesine atanır. Kazandığı ilahiyat fakültesini okuyabilmek için İzmir’in Urla ilçesine tayin olur. 2000-2004 tarihleri arasında Hollanda’da yurt dışı hizmetinde bulunur. Yaklaşık on beş yıl Urla’da

görev yaptıktan sonra 2015 yılında dünyanın en çok ziyaret edilen merkezlerinden biri olan Selçuk’a İsa Bey Camii’ne atanır.

Yurt dışındaki görevi sırasında, “açık kapı etkinlikleri” adını verdiği çalışmalar kapsamında Hollandalılara ve farklı milletlerden gelen yabancılara İslam’ı anlatmaya başlar. Bu süreçte, gayrimüslimlere hitap etmenin usul ve yöntemleri hususunda önemli bir tecrübe kazanır. Bu esnada hem bulunduğu ülkenin dilini hem de İngilizcesini geliştirir. Edindiği bu birikim ve deneyim, yıllar sonra İsa Bey Camii’nde yürüttüğü hizmetlerin temel taşlarından biri hâline gelecektir.

İzmir’in Selçuk ilçesi; Efes Antik Kenti, Şirince Rum köyü, Meryem Ana Kilisesi, Ayasuluk Kalesi’ndeki Aziz Yohannes Bazilikası ve St. Jean (Aziz Yahya) Kilisesi gibi tarihî ve kültürel zenginlikleriyle her yıl binlerce yabancı turisti kendine çeker. Bu bölgeye gelen turistlerin vazgeçilmez duraklarından birisi de Ayasuluk Kalesi’nin eteklerindeki Anadolu

Beylikleri Dönemi’nde Aydınoğulları beylerinden İsa Bey tarafından 1375 yılında inşa ettirilen İsa Bey Camii’dir. Bu yoğun ziyaretçi akışını bir fırsat olarak değerlendiren İbrahim Taşdemir, imam hatiplik görevini yalnızca namaz vakitleriyle sınırlı görmez. Namaz vakitleri haricinde kalan tüm vaktini camiye gelen yerli ve yabancı turistlere hasreder. Özellikle yaz aylarında, turizm sezonunun yoğun olduğu dönemlerde neredeyse hiç izin kullanmadan günlerini davet ve irşat faaliyetleriyle geçirir; izinlerini ise daha sakin geçen kış aylarına bırakır.

Dünyanın farklı coğrafyalarından gelen turistlere çoğu zaman sınırlı bir süre içinde İslam’ı anlatmaya gayret eder. Zamanla farklı milletlerden gelen ziyaretçilerden telaffuzunu öğrendiği yaklaşık otuz dilde temel ifadelerle onları karşılar.

İnsanların duruşlarından, davranışlarından ve tepkilerinden hangi ülkeden geldiklerini sezebilecek bir tecrübeye de sahip olan İbrahim Hoca, turistlere kendi dillerinde “Hoş geldiniz.”, “Nasılsınız?” gibi sözlerle hitap ederek onların ilgisini ve dikkatini çeker. Kolonya ve şeker ikram ederek Türk misafirperverliğini hissettirir; sıcak yaz günlerinde elinde su şişesi bulunmayanlara su ikram etmeyi ihmal etmez.

Bu ilk temasın ardından genellikle İngilizce devam eden diyaloglarda caminin mimari özelliklerini anlatır onlara. İlgisi ve yakınlığı iyice pekişen ziyaretçilere, camilerin hangi amaçla inşa edildiğini ve günde beş vakit namaz ibadetinin anlamını aktarır. Gün içerisinde beş defa okunan ezanın Müslümanları namaza davet eden bir çağrı olduğunu ifade eder ve ezandan kısa bir bölüm okur. Hayatlarında belki de ilk kez ezan sesiyle karşılaşan pek çok ziyaretçiye bu çağrının manasını açıklar. Namaz ibadeti, cuma namazı ve hutbe hakkında kısa bilgiler verir.

Kur'an hakkında da bilgilendirme yapar: Kur'an'ın nasıl bir kitap olduğu, hangi dönemde indirildiği, bugüne nasıl ulaştığı, insanlığa sunduğu mesaj ve hedefi, insanı hangi kötülüklerden sakındırmayı amaçladığı ve diğer kutsal metinlerden hangi yönleriyle ayrıldığı gibi başlıklar etrafında sohbetini derinleştirir. Gelenler şayet Hristiyan bir grup ise Kur'an'da

Hız. İsa ve Hız. Meryem ile alakalı ayetlere değinir. Efes Antik Kenti'ne yakın bir yerde bulunan ve çokça ziyaret edilen Yedi Uyuyanlar diye bilinen Ashabı Kehf Mağarası'nı ziyaret edip etmediklerini sorar. Hristiyan oldukları için zulme uğrayan gençlerin mağaraya sığınıp üç yüz küsur yıl orada kaldıklarını ve bu hadise hakkında Kur'an'da Kehf isminde bir sure olduğunu aktarır. Kendi dinlerindeki hadiselerin Kur'an'da bulunduğunu öğrenen Hristiyan turistlerin ilgisi bu noktada daha da artar. Burayı ziyaret etmeden önce Kehf suresini okumalarını tavsiye eder.

Tüm bunların ardından cami raflarında bulunan ve Başkanlığımızca onlarca farklı dile tercüme edilmiş Kur'an-ı Kerim ve İslam'ı anlatan eserlerden istediklerini ücretsiz olarak alabileceklerini söyleyerek konuşmasını tamamlar.

İbrahim Hoca, zaman zaman yabancı turistlerin Müslüman olmalarına da vesile olur. Bir defasında camiye ziyarete Meksikalı yaşlı bir kadın turist gelir. Kadının ezanı duyduğunda uygulandığını arkadaşlarından öğrenir. O anda ezan okumaya başlayan İbrahim Hoca, duygulanan

Meksikalı kadının yapılan sohbet sonrası ihtida etmesine vesile olur.

İbrahim Taşdemir, birçok dili temel seviyede öğrenip dünyanın farklı coğrafyalarından gelenleri irşat eden İslam'ın sedası olur. İmkânların, içinde yaşanan mekânın ve karşılaşılan insanların birer tebliğ vesilesine dönüştürülebileceğini bize gösterir. O, Allah'ın rızasını kazanmak ve iyiliğin hâkim olması için tanımadığı insanlara en değerli hazinesi olan vaktini cömertçe infak ederek ömrünü İslam'ı anlatmaya adanmış, samimi ve yüce gönüllü bir davet eridir.

ÇEVRE AHLAKI VE KOMŞULUK İLİŞKİLERİ

■ Dr. Kâmil YAŞAROĞLU

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Sosyal çevrenin önemli unsurlarından birini komşuluk ilişkileri oluşturmaktadır. Her ne kadar birbirlerine yakın mekânlarda ikamet eden kişiler komşu olarak isimlendirilse de aralarında iş yeri, arazi vb. yönlerden yakınlık bulunanlar da komşu olarak kabul edilmektedir. Bazı İslam âlimleri komşuluk tanımını oldukça genişletir ve bu kavrama birlikte yolculuk yapılan kişiyi, okul arkadaşlarını ya da herhangi bir mecliste kısa süre de olsa kendisiyle sohbet edilen kişileri de dâhil ederler.

İslam dini, komşuluk hukukunun gereği olan sorumlulukları din, etnik köken ve sosyal statü ayrımı olmaksızın her bireye eşit derecede yüklemiştir. Zira konu ile ilgili ayet ve hadislerde bu yönde herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Kur'an-ı Kerim'de Allah'a

imani emreden ve şirki yasaklayan ifadelerin hemen arkasından sıralanan ahlak emirleri arasında, ana babaya iyi davranmaktan sonra komşuya iyilik yer almaktadır (Nisa, 4/36). Hz. Peygamber de hadislerinde komşuluğun önemine ve komşu haklarına temas etmiş; Allah katında en hayırlı komşunun, komşularına en çok iyilik eden kimse olduğunu (Tirmizi, Birr, 28) bildirmiş, "Allah'a ve ahiret gününe inanan kimse komşusuna eziyet etmesin." (Buhari, Rikak, 23) buyurmuştur. Son hadisin vurguladığı mesaj dikkate alındığında komşuya gerek maddi gerekse manevi bakımdan zarar verilmemesi gerektiği; dolayısıyla hem ekolojik hem de sosyal çevre bakımından haklarına riayet edilmesinin önemi net olarak anlaşılmaktadır.

Modern hukukta komşuluk ile ilgili hükümlere kat mülkiyeti,

gürültü ve çevre mevzuatı çerçevesinde yer verilmekte olup ihlal durumunda idari yaptırımlar ve tazmin gündeme gelebilmektedir. İslam'da komşu hakları genel olarak kul hakları veya insan hakları denilen haklar çerçevesinde ele alınır; bu haklarla ilgili emir ve yasaklar komşuluk ilişkilerini de bağlar. İslam hukukunda komşuluk, çevre ahlakının çekirdek alanını oluşturmakta; komşuya verilen çevresel zarar, hukuki bir ihlal olmasının yanı sıra uhrevi sorumluluğu da doğurmaktadır.

Çevre ahlaki açısından komşuların birbirlerine karşı en önemli görevi, rahatsızlık ve zarar vermektan kaçınmaktır. Bu konuda öne çıkan çevre ihlalleri; görüntü, gürültü/ ses ve koku kirliliği şeklinde ifade edilebilir. Çevreye verilen bu zararlar özellikle toplu yapılardaki ortak alanların kullanımı açısından dikkat çekmektedir. Ortak alanlar, komşuluk hukukunun kamusal yüzünü temsil eder. Toplu yapılarda yaşayan bireyler, ortak alanları eşit şekilde kullanma hakkına sahiptir. Ortak yerleri kullanırken doğruluk kaidelerine uymak, komşuları rahatsız etmemek, başkalarının haklarını çiğnememek, bu alanlarda görüntü ve koku kirliliğine yol açacak derecede çevreye zarar vermektan kaçınmak gerekir. Söz gelimi açık ya da kapalı ortak alanlara kişisel eşya koymak, keyfi tasarrufta bulunmak, başkalarını dışlayacak şekilde kullanmak,

çöp vb. bırakmak görüntü ve koku kirliliğine yol açan çevresel zararlardandır. Aynı şekilde su, aydınlatma, yakıt vb. ortak harcamalarda israfı sebep olmak; otopark ve bahçe kullanımında temizlik ve düzene riayet etmemek hem çevre hukuku hem de çevre ahlakı bakımından komşuları olumsuz etkileyen davranışlardır.

Ortak alanların dışında, komşuların kendi mülklerinde ortaya çıkıp çevre zararlarına sebep olan bazı hususlar da söz konusudur. Komşular arasında hoş görülebilecek sınırı aşan duman, toz ve koku çıkartarak çevreye rahatsızlık vermek, halı vb. silkelemek, tatillerde ve gece saatlerinde onarım ve temizlik yapmak, yüksek sesle müzik dinlemek, televizyon izlemek veya telefonla görüşmek, evcil hayvanların komşuları rahatsız edecek kadar kötü koku yayması ve aşırı derecede gürültüye sebep olması bu hususlar arasında zikredilebilir.

İster kent içi yerleşim bölgelerinde isterse kırsal kesimde ve tarım alanlarında olsun çevre zararlarından etkilenen tüm taşınmaz sakinleri için komşuluk hakları söz konusudur. Söz gelimi bir fabrikanın bacasından çıkan duman ve zehirli gazların insan sağlığına zarar vermesi ve bahçelere dikilmiş ağaç ve çiçeklerin kuruyup solmalarına neden olması ya da bir iş yerinin zehirli sularının

denize ulaşması durumunda, etkilenen kişilerin yakın ya da uzak komşu olup olmadıkları dikkate alınmamaktadır.

Mensup olduğumuz medeniyetin tarihine baktığımızda bina inşa ederken, ağaç dikerken komşunun güneşini, manzarasını ya da rüzgârını kesmemeye; evin pencerelerinin mahremiyet bilinci çerçevesinde konumlandırıldığına; evde bir hasta olduğuna işaret etmek üzere pencereye sarı çiçek koymak suretiyle komşuların evin civarından geçerken alçak sesle konuşarak hastaya rahatsızlık vermemeye özen gösterildiğine; dolayısıyla çevre ahlakı duyarlılığına dair pek çok örnekle karşılaşmak mümkündür.

Komşuluk ilişkilerinde maddi/ ekolojik çevrenin yanı sıra

insanların birbiriyle kurduğu sosyal/kültürel ilişkilerin niteliklerini ifade eden sosyal çevrenin de etkisi söz konusudur. Nitekim mahalle hayatındaki komşuluklarda "göz hakkı" şeklinde ifade edilen hususa dikkat edilmiş ve özellikle kokusunun yayılma ihtimali olan yiyeceklerin ulu orta pişirilmemesine özen gösterilmiştir. Hastalık ve sıkıntı zamanlarında komşuların yanında olmak, komşulardan birinin cenazesi olduğunda kederini paylaşmak, komşuya karşı yumuşak huylu olmak, hata ve kusurlarına karşı hoşgörülü yaklaşmak, çatışmacı bir tavır sergilemekten kaçınmak, komşusunun dedikodusunu yapmamak ve yapılmasına izin vermemek sosyal çevreye olumlu katkı sağlayan davranışlar arasında yer alır.

Karahanlılar

TÜRKİSTAN'IN İLK MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETİ KARAHANLILAR

■ Dr. Mehmet Fatih BECERİK

Yaşam hepsi hepsi üç gündür. Onun da ötesi gece düşüdür.

Yusuf Has Hacib

Maveraünnehir ve Türkistan'ın doğu kısmı arasında 840-1212 yılları arasında hüküm süren ve bölgedeki ilk Türk-İslam devleti olan Karahanlılar, önceleri Türkistan ve Uygur hanları veya kağanları olarak adlandırılmıştır. Hanedan mensuplarının kara han, kara hakan, arslan kara hakan, buğra kara hakan gibi ünvanlarında yükseklik ve yücelik anlamına gelen "kara" kelimesini kullanmaları sebebiyle Rus şarkiyatçısı Grigorev tarafından Karahanlılar adı verilmesinden sonra hanedan ve devlet bu adla anılmıştır. Ancak bu adlandırmanın maksatlı olduğu aşikâr olup tarihî açıdan Türk Hakanlığı ya da Türkistan Hanlığı demek daha doğrudur.

Karahanlılar, siyasi varlıkları sürecinde Abbasiler (750-1258), Samaniler (819-1005), Gazneliler (963-1186), Gurlular (1000-1215), Büyük Selçuklular (1040-1157) ve Harizmşahlar (1097-1231) ile eş zamanlı olarak tarih sahnesinde yer almış ve bunlarla ilişkide bulunmuştur.

Bazı araştırmacılar 766 yılında Aşina ve Karlukların Balasagun, Fergana, Taras ve Kaşgar sahasında Karluk Yabguluğu kurduklarını ifade ederek Karahanlılar'ın kuruluşunu da bu tarihe

çekmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla 840 yılında ise Ötüken'deki Uygur Devleti'nin Kırgızların baskısıyla yıkılmasının akabinde Uygur hükümdar ailesinden başbuğların kontrolündeki Yağmalar Kâşgar'a gelerek bazı yerleri Karluklardan almış ve bölgeyi ele geçirmişlerdi. Ardından Çû ve İli vadilerini de ele geçirerek hâkimiyet sahalarını genişletmişlerdi. Çû bölgesindeki Balasagun, ilk fetihlerden itibaren Kaşgar'la birlikte devletin önemli merkezleri olarak kalmıştı.

Karahanlılar, kendisinden sonra devam edecek ve günümüze kadar gelecek olan Türk-İslam yönetim, kültür, medeniyet, dinî inanış, yaşayış ve mimarisi üzerinde derin etkiler bırakmış önemli bir Türk İslam devleti olarak tarihteki yerini almıştır.

Karahanlı hanedanının bilinen ilk hükümdarı Bilge Kül Kadır Han'dır. Kadır, Türkçede en üst seviyedeki hakan anlamında bir ünvandır. Her ne kadar onun zamanında Taşkent bölgesinin İslamiyeti kabul ettiği ile ilgili bilgiler varsa da dönemine dair detaylı bir bilgi söz konusu değildir. Bilge Kül Kadır Han'ın iki oğlundan Bezîr Arslan Han ve Oğulcak Kadır Han'ın büyük kağan sıfatıyla devletin başına geçip Balasagun'da, Talas'ta ve Kaşgar'da hüküm sürdüğü kaydedilmişse de bu konuda kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Oğulcak Kadır Han zamanında yeğeni Satuk Buğra Kara Han, Karahanlılara sığınmış Ebu Nasr adlı Samani şehzadesi ile âlim ve sufilerle tanışmış ve akabinde İslam'ı benimseyerek Abdulkerim adını almıştır. (920 veya 945) Daha sonra amcasına karşı giriştiği taht mücadelesini kazanarak hâkim olduğu bölgelerde İslamiyeti resmen ilan etmiştir. Satuk Buğra Han Müslüman olmayan Türklerle uzun süre mücadele etmiş, 942 yılında ise kaybedilen Balasagun'u almayı başarmıştır. Satuk Buğra Han'ın İslamiyeti kabulü, Samani-Karahanlı mücadelesini dostluk ve iş birliğine dönüştürmüştür. Onun döneminde devletin tamamına yakın bir bölümü İslam'ı kabul etmiştir. 955 yılında vefat eden Satuk Buğra Han Kaşgar yakınlarındaki Artuç'a defnedildi. Ölümünden sonra yerine oğlu Musa Tonga İlig,

daha sonra diğer oğlu Arslan Han Baytaş Süleyman geçti. Süleyman, bütün Karahanlı devletini İslam dairesine katmayı başarmıştır.

Arslan Han Ali'nin dört oğlundan İlig Han Nasr 998 yılına kadar babası adına, bu tarihten sonra da kardeşi Togan Han Ebû Nasr Ahmed adına batıda hüküm sürdü ve Samanilerle mücadele etti. İlig Han Nasr o tarihte Abbasi halifesini tanıyan ilk Karahanlı olarak kaydedilmiştir. İlig Han Nasr Samanilerle mücadeleye devam ederek onların içerisindeki karışıklıklardan yararlanmış, 999 yılında başkent Buhara'yı ele geçirerek hanedan üyelerini hapsedmiştir. Böylece Samaniler'in fiilen sona ermesinin ardından Maverâünnahrin tek hâkimi haline gelmiştir. İlig Han Nasr, Samanileri ortadan kaldırırken iş birliği yaptığı Gaznelilere bıraktığı Horasan'ı almak için fırsat gözlese de gönderdiği orduları Gazneli Mahmud tarafından mağlûp edilince bu başarısızlıklar hanedan arasında çekişmeye sebep olmuştu.

İlig Han Nasr'ın 1012 yılında vefatıyla yerine geçen kardeşi Arslan İlig Han (Mansur b. Ali) kısa zamanda hanedanın en meşhur hükümdarı oldu. Ağabeyi Togan Han Ahmed'e karşı kendini büyük kağan ilan edip Talas, Şâş, Fergana, Özkent, Hucend, Üsrüşene ve Buhara'yı eline geçirdi. Diğer kardeşi Muhammed de onun hâkimiyetini tanıdı. Bunun üzerine Togan Han Ahmed,

Karahanlılar döneminde şehircilik ve mimari gelişmiş; Buhara, Fergana, Merv, Semerkand, Tirmiz, Ürgenç gibi şehirlerde mescit, medrese, cami, türbe, külliye, kervansaray, saray, kale, köprü, hamam gibi pek çok mimari eser inşa edilmiştir.

Hoten hâkimi Yusuf Kadır Han ve Ali Tegin ile birlikte kardeşleri Arslan İlig Han Mansur ile Muhammed'e karşı harekete geçti, ancak başarı sağlayamadı.

Bu tarihten sonra iç karışıklıklar devam etmiş, büyük kağan olmak isteyen şehzadeler Gaznelilerle iş birliği yaparak iktidar olmak için çabalarda bulunmuştur. Bu mücadeleler sonunda ise devlet, 1041'de Doğu ve Batı Karahanlılar ya da Türkistan Hanlığı olarak ikiye ayrıldı. Bir taraftan bürokrat ulema ve hakan ailesi

arasındaki iktidar kavgaları, diğer taraftan yerleşik ve göçebe çatışmasında Karluk meseleleri nedeniyle zayıflayan devletin doğu kısmı 1211'de, batısı ise 1212'de tarih sahnesinden çekildi. Devletin ikiye ayrılması esnasında batı kısmına bağlı bir kağanlık olan ve 1141 yılında bağımsızlık ilan eden Fergana Hanlığı da 1212 yılında sona ermiştir.

Karahanlılar'da Teşkilat ve İdare

Eski Türk hâkimiyet anlayışını sürdüren Karahanlılar, devleti yönetme yetki ve gücünü ifade eden "kut"u Tanrı kime vermişse ancak onun hükümdar olabileceğine inanıyorlardı. Karahanlı hükümdarları *beg*, *kağan*, *hakan*, *han* ve *ilig* ünvanlarını *arslan*, *buğra*, *tonga*, *tamgaç*, *kara*, *kadır* ve *kılıç* gibi isim ve sıfatlarla birlikte kullanmışlardır. Eski Türk idarî geleneğine uygun olarak ikili teşkilât esasına göre idare edilen devletin doğu kısmı doğrudan büyük hakan, batı tarafı ise ona bağlılığını bildiren bir hânedan mensubu tarafından yönetilirdi.

Saray teşkilâtının başında *ulu hâcib*, emrinde başka hâcibler ve sadece hükümdara mahsus bir de *has hâcib* vardı. Ulu hâcib, emrindeki diğer hâciblerle birlikte devlet adamı, kumandan ve halkın şikâyetlerini dinlemek, törenlerde herkesi rütbesine göre yerleştirmek, elçileri karşılayıp her çeşit işlerine bakmakla görevliydi. Saray hizmetlerinin aksatılmadan

yürütülmesini sağlamak ve hükümdarın korunmasıyla alakalı tedbirleri almakla yükümlü *kapıcıbaşı*, hükümdar ve diğer saray mensuplarını koruyan *emir-i candar* ile *silâhdar*, *alemdar*, *hânsâlar* ve *câmedar* gibi saray görevlileri de teşkilatın diğer görevlileriydi. Merkez teşkilâtının başında hükümdar adına devlet işlerini yürüten *yuğruş* denilen vezir bulunurken vezirlerin başkanlık ettiği büyük divanla ilgili bilgi yoktur.

Karahanlı ordusu saray muhafızları, hassa ordusu, hânedan mensuplarıyla vali ve diğer devlet adamlarına bağlı güçler, Çiğil, Karluk gibi devlete tâbi Türk kabilelerine mensup kuvvetlerden oluşmaktaydı. Ayrıca küçük yaşta satın alınarak yetiştirilen ve muhafızlık yapan gulamlar bulunmaktaydı.

Türk-İslam Kültürünün Temel Yapı Taşları: Karahanlılarda Kültür ve Edebiyat

Türk kültür ve geleneksel yapısına göre kurulan Karahanlılar, onuncu yüzyılda İslamiyeti kabulüyle ilk İslami Türk eserleri ortaya çıkardılar. Kullandığı yazı dili Karahanlı ya da Hakaniye Türkçesi olup Doğu Türkçesi de denilen Çağatay Türkçesinin esasını teşkil eder. Karahanlı hükümdarlarının ilme hayranlığı, âlimlere hürmetkarlığı ve hamiliği sonucunda Türkistan ve Maveraünnehr şehirleri birer medeniyet ve kültür havzasına dönüştü. İslamiyetin kabulüne kadar Uygur yazısını kullanan

Karahanlılar'da, Müslüman olduktan sonra Uygur yazısıyla birlikte Arap yazısı da kullanılmaya başlanmıştır. Eski Uygurca devresinde dile giren Budizm'le ilgili kelimelerin birçoğu atılmış, bunların yerine Arapça ve Farsça'dan İslamiyetle ilgili kelimeler alınmıştır.

Türk İslam edebiyatının ilk yazılı örneklerine öncülük eden Karahanlılar döneminde İslamın ana kaynağı olan Kur'an'ın tercümelerinin yapıldığı bilinmektedir. Bu dönemde Türk-İslam kültürünün temel yapı taşları olarak görülen Balasagunlu Yusuf Has Hacib *Kutadgu Bilig*'i, Kaşgarlı Mahmud *Dîvân-ı Lugât-it-Türk*'ü, Edib Ahmed *Yüknekî Atebetü'l-Hakâyık*'ı, Hoca Ahmed Yesevi *Dîvân-ı Hikmet*'i telif etmiştir. Özellikle *Dîvân-ı Lugât-i't-Türk*, *Kutadgu Bilig* ve *Atebetü'l-Hakâyık*'ta

bulunan binlerce madde başı sözün bulunması, Karahanlı Türkçesi'nin kelime hazinesinin zenginliğini göstermesi bakımından çok önemlidir. Ayrıca bu dönemde Kur'an tercümeleri de yapılmıştır.

Türklerin şehir hayatının önemli bir evresini de oluşturan Karahanlılar döneminde şehircilik ve mimari gelişmiş; Buhara, Fergana, Merv, Semerkand, Tirmiz, Ürgenç gibi şehirlerde mescit, medrese, cami, türbe, külliye, kervansaray, saray, kale, köprü, hamam gibi pek çok mimari eser inşa edilmiştir.

Kısacası Karahanlılar, kendisinden sonra devam edecek ve günümüze kadar gelecek olan Türk-İslam yönetim, kültür, medeniyet, dinî inanış, yaşayış ve mimarisi üzerinde derin etkiler bırakmış önemli bir Türk İslam devleti olarak tarihteki yerini almıştır.

Tarihte bu ay neler oldu?

Kahramanmaraş merkezli on bir ilde deprem oldu.

(6 Şubat 2023)

Türkiye'de, Resmî Gazete'nin ilk sayısı yayımlandı.

(7 Şubat 1921)

Türk kadını ilk kez genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkını kullandı.

(8 Şubat 1935)

Balkan Antantı imzalandı.

(9 Şubat 1934)

ŞİFA

BİR "TOHUM"DA SAKLI OLABİLİR Mİ?

■ Dr. Mustafa YAŞAR

Eski zaman radyolarını hatırlarsınız... Hani o düğmesini milim milim çevirdiğimiz, cızırtıların arasından net bir ses yakalamaya çalıştığımız o ahşap kutular. Bazen frekans kayardı, ses boğulurdu, müzik anlaşılmas hâle gelirdi. Radyo bozulmuş muydu? Hayır. Sadece ayarı, yani frekansı karışmıştı. Tek yapmanız gereken, o doğru istasyonu yeniden bulmaktır. İnsan bedeni de tıpkı o radyo ya da telli bir enstrüman gibidir. Her organın, her hücrenin hatta duygularımızın evrenle uyumlu bir ritmi vardır. Biz hekimler buna "biyolojik rezonans" diyoruz ama siz buna basitçe "yaşamın müziği" deyin. Ne zaman ki stres, yanlış beslenme, çevre kirliliği veya üzüntüler kapımızı çalar; işte o zaman bedenimizin akordu bozulur. Sinyaller karışır, hücreler kendi arasındaki iletişim dilini yani sağlıklı olma bilgisini unuttur.

Hastalık dediğimiz şey, aslında bedenin o eski, güzel şarkısını unutmasından başka bir şey değildir.

Doğanın Hafıza Kartı: Tohum

Peki, akordu bozulan bu bedene o eski şarkısını kim hatırlatacak? Doğanın cevabı çok zarif ve bir o kadar da güçlüdür: Tohumlar.

Hiç düşündünüz mü; devasa bir çınar ağacı, yüzyıllarca süren ömrü, heybetli gövdesi ve binlerce yaprağının bilgisiyle küçücük bir tohumun içine nasıl sığar? O tohum, sadece bir başlangıç değil; ağacın geçmişi, geleceği ve tüm yapısal planıdır. Yani tohum, doğanın en yoğun bilgi deposudur.

Fitoterapide, özellikle bedenin "hatırlama" süreçlerinde işte bu yüzden bitkilerin yaprağını veya kökünü değil tohumlarını kullanırız. Çünkü tohum, bitkinin bozulmamış, saf DNA bilgisini taşır.

Bedeni Yeniden Akort Etmek

Bu süreci şöyle hayal edin: Salonunuzdaki piyanonun sesi bozulduğunda onu çöpe atmazsınız. Bir akort ustası gelir, elindeki "diyapazon" denilen o referans ses veren aleti çalar. O alet titreştiğinde piyanonun teli de ona uyum sağlar, titreşir ve doğru sese döner. İşte fizik kurallarının "rezonans" dediği mucize budur.

Fitoterapide tohumlardan elde edilen o özel özler, tıpkı akort aleti gibi çalışır. Bedeninize; "Bak, senin karaciğerinin orijinal çalışma frekansı buydu, hatırla!" der.

Homeopati gibi kadim ekollerden modern frekans tıbbına kadar uzanan bu yaklaşımda temel amaç; bedene dışarıdan kimyasal bir "susturucu" vermek suretiyle bedenin bozulan sinyalizasyonunu, o tohumdaki "doğru bilgi frekansıyla" yeniden dengeye getirmektir. Beden, o doğru frekansı duyduğunda kendi kendini onarmaya başlar.

Mutfaktaki Küçük Devler ve Pratik Tavsiyeler

"Hocam, bu bilimsel kısmı anladık, peki biz evde ne yapalım?" dediğinizi duyar gibiyim. Elbette mutfağınızda da bu "bilgi küpleri"nden faydalanabilirsiniz. Ancak, bilinçli olmak ve usulüne uygun kullanmak şartıyla.

Çörek Otu: Kadim kültürümüzde "Ölümünden başka her şeye deva." denmesi boşuna değildir. O minik siyah

tohumlar, bağışıklık sisteminin hafızasını tazeleyen muazzam bir frekans yayar. Ancak tohumların şifası, kabukları kırıldığında açığa çıkar ve hızla uçar. Bu yüzden öğütülmüş olarak bekleyen değil dişinizle iyice ezerek tükettiğiniz çörek otu makbuldür. Kahvaltıda peynirinizin üzerine bir tutam serpererek ve çiğneyerek de tüketebilirsiniz.

Üzüm Çekirdeği: Çoğumuz üzümü yer, çekirdeğini acı diye çıkarır atarız. Oysa en güçlü antioksidan (resveratrolü) o çekirdeğin kalbine saklanmıştır. O çekirdek, damarlarınızın esnekliğini hatırlatan bir bilgi taşır. Atmayın; çiğneyin.

Keten Tohumu: Sindirim sisteminin ritmini düzenler. Ancak dikkat! Keten tohumu havayla temas ettiğinde çabuk okside olur yani bozulur. Asla havanda dövölüp bekletilmiş olanı almayın. Tane olarak alın, kullanacağınız zaman taze taze ezin ve hemen yoğurdunuza katarak tüketin.

Deve Dikeni Tohumu: Karaciğerin en sadık dostudur, âdeta fabrikanın temizlik işçisidir. Karaciğer vücudun fabrikasıysa deve diken tohumu da o fabrikanın bakım mühendisi gibidir. Yorgun düşmüş, toksinle dolmuş karaciğer hücrelerine kendini nasıl yenileyeceğini hatırlatır. Ancak tohumları çok serttir, bütün yutarsanız bedene “merhaba” deyip olduğu gibi çıkar. Havanda hafifçe çatlatın, üzerine kaynar su döküp 10 dakika demleyin ve süzüp çay

olarak için. Karaciğerinizin yükünü hafiflettiğini hissedeceksiniz.

Zerdeçal: Zerdeçal ve zencefil tohum değil köktür. Ama tıpkı tohum gibi toprağın altındaki o kadim bilgiyi taşırlar. Zerdeçal, doğanın altın kökü olarak bilinir ve hücredeki yangını söndürür. Zerdeçal biraz “nazlı”dır, tek başına kana karışmayı sevmez. Şifasını açmak için yanına mutlaka sadık dostu karabiberi ve bir miktar kaliteli yağı (zeytinyağı gibi) ister. Yemeklerinize veya yoğurdunuza eklerken bu üçlüyü (zerdeçal + karabiber + yağ) beraber kullanmakta yarar var.

Zencefil: Bedenin iç sobasıdır. Dolaşımı hızlandırır, soğuk algınlığında kalkan olur. Mutfakta tozundan ziyade taze kök hâlini bulundurun. Sabahları başparmağınızın ucu kadar taze zencefili rendeleyip sıcak suyun içine atın; içine bir dilim de limon ekleyin. Güne bedeninizi ısıtarak başlayın.

Bir Uyarı: Her Frekans Her Bedene Uymaz!

Önceki yazımda da altını çizmiştim; “Doğaldır, o hâlde avuç avuç yiyeyim.” demek, akordu bozuk bir piyanoya rastgele tuşlara basmak gibidir; gürültüden başka bir şey çıkarmaz.

Özellikle tohumlar, bitkinin en konsantre, en güçlü kısmıdır. İçerdiği yağlar ve aktif maddeler çok yoğundur. Elma çekirdeği gibi bazı tohumlar, yanlış tüketildiğinde toksik bile olabilir.

Bu yüzden, ciddi kronik rahatsızlıklarda veya tedavi destek amacıyla mutfaktaki kullanımlar yetersiz kalabilir. Bu noktada; tohumun içindeki o “frekans bilgisini” (etken maddeyi) bilimsel yöntemlerle ayırtmış, standardize etmiş, dozunu ayarlamış, güvenilir ve uzman kontrolündeki fitoterapötiklere güvenmek gerekir.

Hayatın hızı içinde bazen kendi sesimizi duyamaz oluyoruz. Bedeniniz size yorgunlukla, ağrıyla veya uykusuzlukla bir mesaj gönderdiğinde ona kızmayın. O sadece “Frekansım kaydı, beni duy!” diyor. Ona kulak verin. Tohumlardaki bilgeliğin, içinizdeki şifayı uyandırmasına izin verin.

BULMACA

Hazırlayan: Ali OSMANOĞLU

Peygamber Mescidi	Yemekten emir	1000 gram	Katı ve sert madde	Tababet ilmi	Son ve sıvı nokta	Kuvvetli istek
Yazın, literatür	Sürekli	Bir işaret sıfatı/zamiri	Yan kısımda olan		Kısa sürede, hemen	
Suudi Arabistan plaka kodu	Muvasala				Tren yolu	
İvedi	Şehzade eğitmeni				Tane	
Üretme		Dokuzdan bir fazla	Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) yazılmış şiir	Çok olmayan		
Eski dilde ateş	Mecnun'un maşuku	Bir aydınlatma teknolojisi	Lahza	Yokluk		
	Erdemli		Hayvan yiyeceği	Düşman		
Anlatım				Söylemekten emir		Endonezya plaka kodu
Esas, temel			Kur'an cümlesi	Giyisi kolu		Eksiği giderme
		Öteki dünya	Hayalî			Süslü kemer
Namaza çağrı		Yas				Doğuş aydınlığı
Bengi su			Mektup	Ana konu	Belirsizlik zamiri	
Acıklı			Defa			
Hane			Kürlü bir hayvan		Kur'an'ın ilk suresi	
	Çizim sanatı				Arı, duru	
	İlkel yöntemlerle işlenilen tarla				Nesil	
Birliktelik edatı		Beyaz	Beyaz		Nazik	
Mutluluk	Tayin		Gaye	Mahir		"Kün!" emri
	Gökke yerin birleştiği düzlem			Seyyal, hareketli	Kesişim noktası	Safra
		Dokunmuş bez			Donuk renkli	
		Geniş atkı				
Alışveriş belgesi		Sayı işareti			Sergen	
Minik			Menfaat			Demet
Mektep						
		Kızıl	Düşünce	Uzaklık bildirir		Utanma duygusu
				Nar		Yönetici
"Doğru yolu gösterici" anlamında bir esma	Cezire	Mağara			Söz gelimi	
			Aslan göğsü, pandomit	Veri		Bir nota
			Bir bağlaç			
Sistemli inanç düzeni		Zararlı bir böcek, sakırğa			Gümüş	
Anadolu Ajansı kısaltması		Diyanet İslam Ansiklopedisi kısaltması		Nazım		

Bulmacanın çözümünü dergi.diyaret.gov.tr adresinde
yer alan dergimizin PDF dosyası içinde bulabilirsiniz.

	Kalın ve kaba kumaş ikaz	Ruh ve mana ile ilgili şeyler bütünü		Temel İslam Bilimlerinden bir dal										
		Hangi şey?												
		Selenyum simgesi												
Bal														
Uygun														
Uyma, saygı gösterme														
		İşaret												
	Rey			Eski dilde su Yön, cihet	Göksel, gök ile ilgili	Güçlü, sarsılmaz inanış	Nefer	Bir sure adı, bal arısı						
		Avuç içi												
		Açığa vurma			Bir sure adı	Yasaklama								
	Verme, ödeme				Yoksul									
	Bir yöne meylettirme		Hile, aldatmaca		Deva		Kaçak	Duman lekesi						
				Üye	Söz			Vilayet						
Gereksiz								Görevden alma		Irak				
Dolu olmayan														
			Farz bir ibadet		İcar				Güzel, âlâ					
					At ayakkabısı									
		Yol konağı				Helyum simgesi	Kıymetli, mukaddes							
		File		Beddua			İkiyüzlülük							
			Açık kestane rengi											
Hava basıncı birimi	Tez canlılık													
	Rahatlık													
			Bir edebî sanat, "hüsnü....."											
		Tantal simgesi												
		Oğul												
				Bir sure adı										
Harç sıvama aracı														
	Lisan													
Güç ve sakinçali durum														

Yüce Allah yeryüzünde halife kıldığı insan için aile murat etmiş, ilk insandan günümüze aile kurumu insanlık tarihinin bir parçası olmuştur. Huzur, güven, merhamet ve meveddet temelinde inşa edilen ailelerde insan neslinin sağlam bir zeminde devamı murat edilmiştir. İslam dinine göre evlilik, gelişigüzel inşa edilen yahut geçici bir birliktelik olmayıp dünya ve ukba saadetine vesile olacak hayırlı bir adımdır. Dolayısıyla nikâh, dinî ve medeni bir hukuki işlem olmasının yanı sıra ahlaki değerlerle güçlendirilmiş aile yapısının kuruluşunu temsil eder.

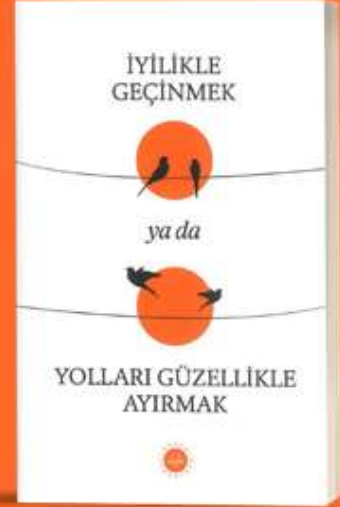
Ailenin korunması ve güçlendirilmesi, hayatın zorlukları ve insanoğlunun imtihanları karşısında savrulmaması da en az ailenin inşası kadar önemlidir. Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları tarafından neşredilen *İyilikle Geçinmek ya da Yolları Güzellikle Ayırmak* kitabı, eşler için kurdukları aileyi bir ömür sürdürme gayretine destek olarak, problemlerini çözmede dinî bakış açısıyla çözüm önerileri sunar. Şayet çözüm yolları tükenmişse dine ve ahlaka uygun şekilde ayrılmalara rehberlik etmeyi amaçlar.

Prof. Dr. Huriye Martı'nın kaleme aldığı "Değiş(tirile)meyen Değer: Aile" yazısında aile kurumunun önemi, tarihsel süreci de işlenerek ele alınmıştır. Prof. Dr. Ülfet Görgülü ise "Aileyi Yaşatan Değerler" yazısında çerçeveyi genişletir ve tüm aile bireylerinin sağlıklı bir yuva ortamına kavuşması adına ihtiyaç duyulan sevgi, merhamet, samimiyet, ülfet, sabır ve metanet gibi kavramlara mercek tutar.

Dr. Semin Güler "Eşler Arası Sorunlarda Takip Edilmesi Gereken Yol" ile bilhassa iletişim sorunlarının hiç istenmeden ortaya çıkarabileceği sorunlara en başından karşı durmanın reçetelerini sunar. Mahmut Dilek, ailelerin bir problemle karşılaştıklarında yalnız olmadıklarının altını çizer. Toplumun da büyük ebeveynlerin de aile kurumunun sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için üzerine düşen sorumluluklar ve baş vurabilecekleri çözüm yolları vardır. "İslam Aile Hukukunda Arabuluculuk" da bu çözüm yollarından biridir. Uzm. Psikolog-Evlilik ve Çift Terapisti Kemal Özcan "Evlilikte Sorunlar, Boşanma Nedenleri ve Çözüm Yolları" yazısıyla aile kurumunun sağlıklı bir şekilde devamı için gerekli psikolojik destek alanlarının ve kaynaklarının altını çizer.

İyilikle Geçinmek ya da Yolları Güzellikle Ayırmak, gerekli tüm gayretler gösterildiği hâlde çözüme kavuşmamış ve aile birliğini imkânsız kılan sorunlar karşısında eşlerin öncelikle birbirlerini ve varsa kendisinden mesul oldukları evlatlarını örselemeden, ruhlarını zedelemekten ayrılık sürecini sağlıklı bir şekilde yürütmenin gerekliliğini ele alır.

İyilikle Geçinmek ya da Yolları Güzellikle Ayırmak eserinin bu değerli kurumun güçlenmesine, aile içi iletişim sorunlarının giderilmesine katkı sunması, bunun yanı sıra hayatın gerçeklerinden biri olan boşanmanın da başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere aile bireyleri açısından zararlı sonuçlar doğurmadan sürecin dine ve ahlaka uygun yürütülmesine rehberlik etmesi temennisiyle...

İYİLİKLE GEÇİNMEK YA DA YOLLARI GÜZELLİKLE AYIRMAK

Süreyya MERİÇ

DIYANET TV

HADİSLERLE O'NU Anlamak

Prof. Dr. Enbiya Yıldırım'ın
sunumuyla

Salı

22.00

Yeni bölüm

FREKANSLAR

4A(HD)

FREKANS: 12.380 MHZ
POLARİZASYON: DİKEY (V)
SEMBOL ORANI: 27.500
FEC: 3/4

FREKANS: 12.422 MHZ
POLARİZASYON: YATAY (H)
SEMBOL ORANI: 30.000
FEC: 3/4

4A(SD)

Digirurk - 68. kanal

D-SMART - 104. kanal

Kablo - 555. kanal

TV+ - 133. kanal

tvhu - 49. kanal

X f @ YouTube | diyanettv

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452

9 772147 145203

